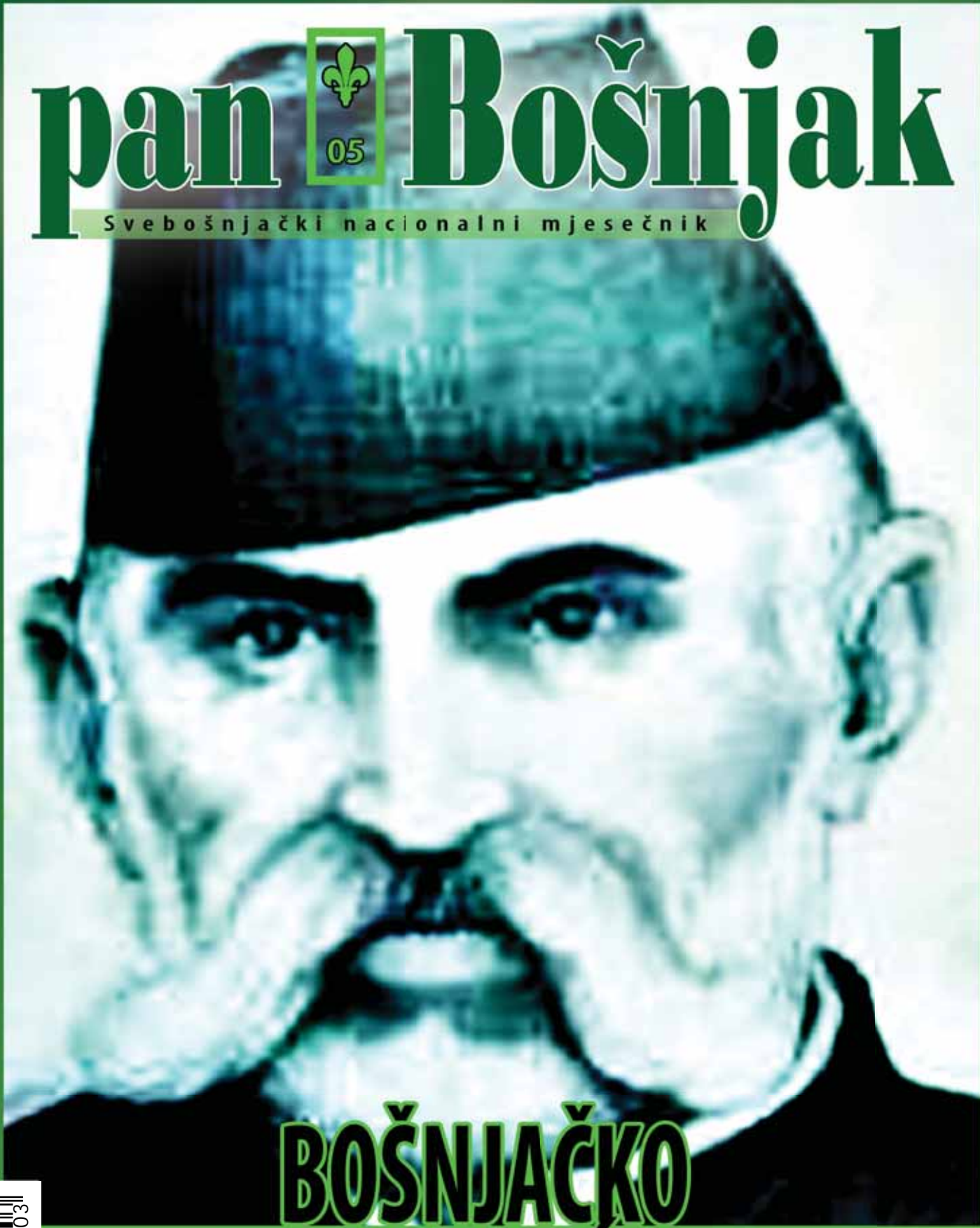

pan Bošnjak

Svebošnjački nacionalni mjesečnik

BOŠNJAČKO STOLJEĆE

Boj na Kosovu
Sto godina Balkanskih ratova

Monte Meleta
Sto godina autonomije SANDŽAK

CIJENE BIH: 5 KM | SRB: 150 RSD | CG: 1,5 € | HR: 40 KN | EU: 5€ | SAD: 5\$ | CH: 5 FR

ISSN 2217-8511
9 772217 851003

UPIŠ

NA
OSNOVNE
AKADMEŠKE
STUDIJE
2012/2013

DEPARTMAN ZA EKONOMSKE NAUKE

Ekonomija
Turizam
Revizija i osiguranje

DEPARTMAN UMJETNOSTI

Likovna umjetnost
- Grafika
- Slikarstvo
Primenjena umjetnost
- Dizajn i modna kreacija
- Dizajn enterijera

DEPARTMAN ZA PRAVNE NAUKE

Opšte pravo
Pravo unutrašnjih poslova (Kriminalistika)

DEPARTMAN ZA PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKE NAUKE

Vaspitač djece predškolskog uzrasta
Psihologija

DEPARTMAN ZA PRIRODNO-TEHNIČKE NAUKE

Informatika

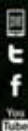
DEPARTMAN ZA FILOLOŠKE NAUKE

Srpski jezik i književnost
Bosanski jezik i književnost
- Opšti smjer
- Prevodilaštvo
Anglistika
- Opšti smjer
- Prevodilaštvo
Germanistika

www.uninp.edu.rs

m.uninp.edu.rs
twitter.com/uninp
facebook.com/uninp
youtube.com/uninp1

Univerzitet u Novom Pazaru
Dimitrija Tucovića bb. 36300 Novi Pazar, Srbija
tel. +381 20 316 634
20 315 726
fax. +381 20 337 322

BOŠNJAČKO STOLJEĆE

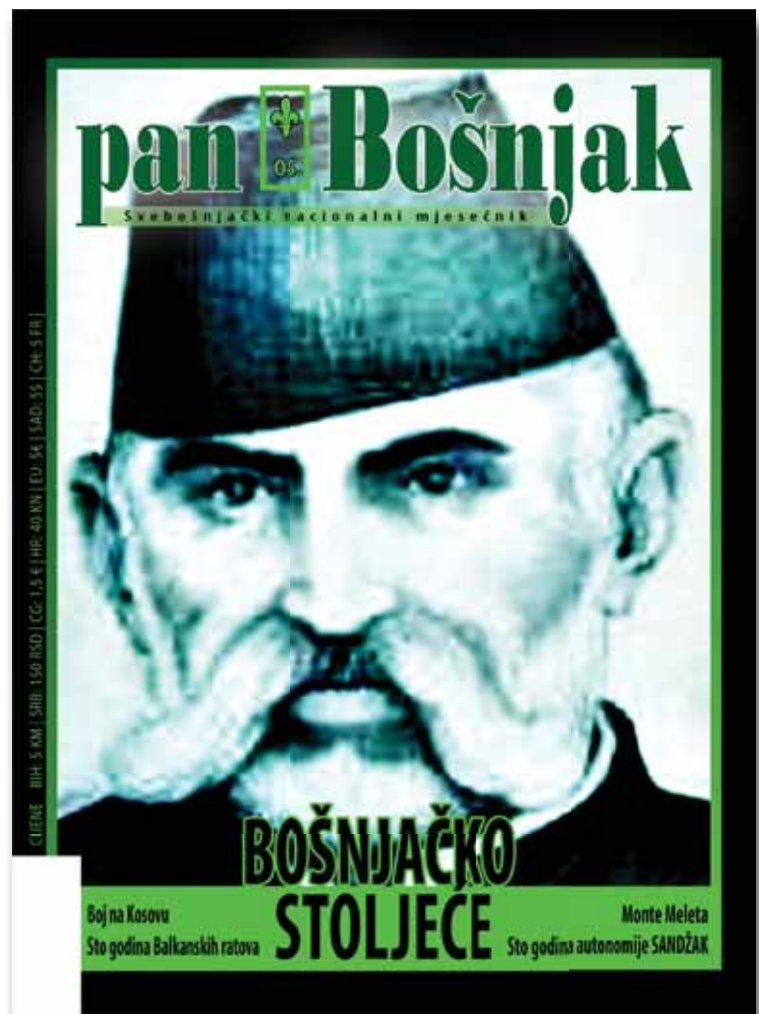
Ove godine se obilježava sto godina od balkanskih ratova. Ovoj obljetnici će historičari, pa i političari pridati neki značaj. Već je jedna takva inicijativa upućena iz jednog regionalnog sastanka političara u Beogradu. Za očekivati je da će bar muslimani Balkana, a posebno Bošnjaci, prisjetiti se kako je to bila najteža godina u njihovoj povijesti. Od tada je prema muslimanima Balkana, a opet posebno nad Bošnjacima, učinjeno nekoliko genocidnih pohoda. Samo sedam takvih pohoda sa stravičnim zločinima izvršeno je u Sandžaku.

Međutim, daj Bože da se iko sjeti i da obilježi ovu značajnu godišnjicu na dostojanstven način, dostojan svim civiliziranim društvima i narodima. U tom krvavom stoljeću Bošnjaci su se od Prokletija do Alpa borili viteški i dotojanstveno. I u tome, koliko god krvavom stoljeću, dolazio je do izražaja njihov slobodarski duh. Tako se ova godina može smatrati i stogodišnjicom autonomije Sandžaka.

Polazeći od općepoznate činjenice da su historičari bili, a vjerovatno i ostali, najkorumpiraniji intelektualci, Bošnjaci su u tom pogledu bili potpuno nelojalna konkurencija historičarima koji su pripadali narodima koji su činili genocid nad njima. Njihova valorizacija događaja iz prošlih stoljeća potpuno je marginalizirana. Stoga su danas u grčevitim, više kulturološkim i političkim, bitkama za sopstveni identitet.

Stoga smo u Pan Bošnjaku odlučili objaviti nekoliko tekstova o historijskim bitkama, ili ratovima, kao što su Balkanski ratovi, Bitka kod Monte Melete, te priloge o Boju na Kosovu 1389., i životopis legendarnog, možda, uistinu možda, najvećeg heroja kojeg je ikada rodila Bošnjakinja, Ali-paše Redžepagića, poznatog kao Ali-paša Gusinjski.

Vaš urednik: Nedžad Latić

Slika sa naslovnice:

ALI-PAŠA REDŽEPAGIĆ

REVOLUCIJA VJEROVANJA

Dr. Colin Turner

56

TRANSFER MOCI

Mirza Hulusic

30

NO EAST, NO WEST SEVDAH IS THE BEST

Naida Kovacevic

32

INTERVJU SA SAFETOM SIJARIĆEM:

IMAM OSJECAJ DA ME NECE ZEMLJA KOJU TOLIKO VOLIM

*Razgovarala:
Bisera Suljić-Boškailo*

26

SAD NE BRINE RADIKALNI ISLAM VEC NEZAVISNOST

Noam Chomsky

10

PITANJE OPSTANKA MUSLIMANSKE DRŽAVE U EVROPI

dr. Džemal Najetovic

38

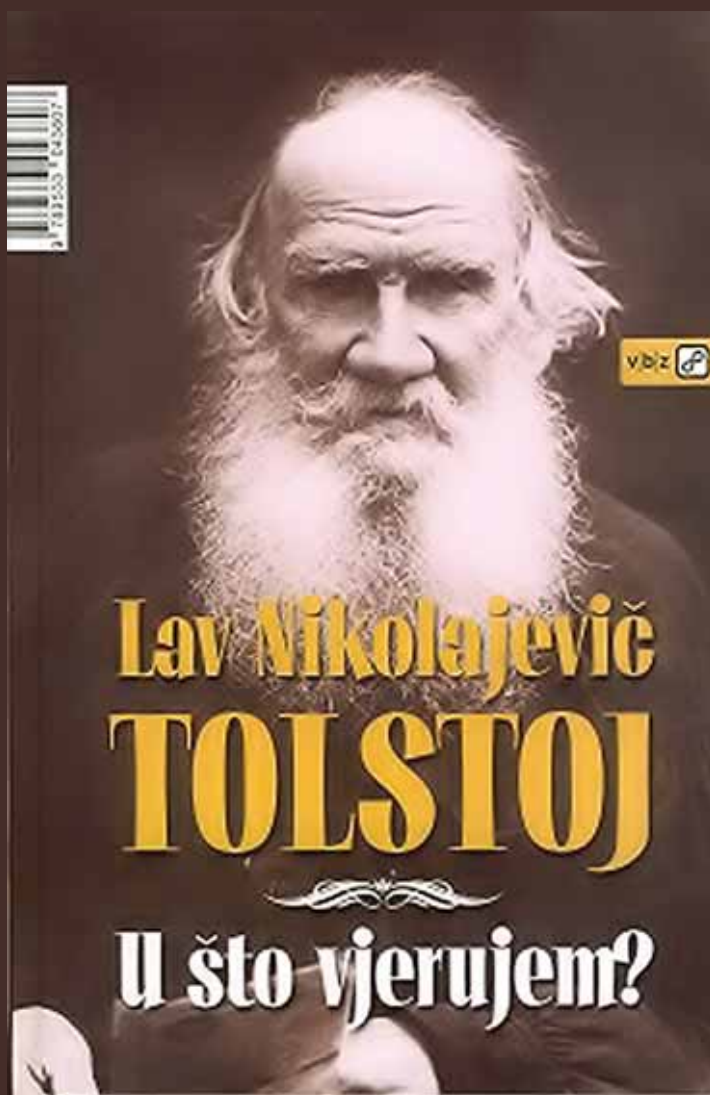
FRANCUSKI MUSLIMA NI NISU SOCIJALISTI

Nataša Jevtovic

36

TAJNA GOROSTASA IZ JASNE POLJANE

Lav Nikolajevič Tolstoj najveći je pisac u posljednjih 200 godina, rezultat je ankete sprovedene među 125 američkih i britanskih kritičara. O Tolstoju i njegovom djelu uglavnom se sve zna. Manje se znaju njegova duhovna razmišljanja o kojima je ostavio pismeni trag. Poznato je da je zbog svog kritiziranja Ruske pravoslavne crkve i postavljanja pitanja njene svetosti, jer blagosilja vojsku, a ulaguje se vlasti i novcu, iz nje bio ekskomuniciran. U pismu Svetom sinodu koji ga je izopćio zbog bezbožništva, Tolstoj kaže: "Počeo sam od toga što sam zavolio svoju pravoslavnu vjeru više od svog spokojstva; zatim sam zavolio kršćanstvo više od svoje crkve, a sada pak volim istinu najviše od svega." Poznato je da je proučavao islam i da je sigurno najveći književnik koji je toliko afirmativno govorio o najmlađoj religiji. "Što se tiče davanja većeg značaja islamu nego pravoslavnoj crkvi, ja sam punog srca suglasan tome. Koliko god to bilo čudno reći, za mene je islam neuporedivo uzvišeniji od kršćanstva." – samo su neke od rečenica iz bilješki pronađenih u njegovim rukopisima.

"Hadži Murat", prožet čečenskom historijom, posljednji je Tolstojev roman. Jedan moćni osvajač i jedan brojno mali narod, a veliki dušom, sudarili su se i "krv lije". Takav smjeli opis prilika u carskoj Rusiji do tada nije napravljen. Literarni prikaz nekog čečenskog junaka nije prije bio u književnim djelima... **D+S**

TEVHID ZA REDŽU GARODIJA

Rožer Garodi, Alias Redža, rođen je u Marselju, 17. jula 1913. Preselio je na Ahiret 13. juna ove godine. Ovaj veliki francuski pisac i filozof, teoretičar marksizma, bivši član Centralnog komiteta Komunističke partije Francuske, poznat je po tome što se preobratio na islam.

Preživio je koncentracioni logor za vrijeme prohitlerovskog režima Petena. Iz logora izlazi 1943. godine 1945. bio je izabran u parlament Francuske, potpredsjednik parlamenta i senator. Član komunističke partije postao je 1945., član Politbiroa 1956., a iz KP Francuske je isključen 1970. godine. Budući da je istupao kao marksist, njegov prelazak u islam 1982. bio je neočekivan. Od 1962. posvetio se naučnom radu.

Svojom studijom o realizmu «Realizam bez obala» proširio je značenje ovog pojma i na modernu književnost (djela Kafke i dr.)

Garodi je 1996. objavio kontroverznu knjigu "Osnivački mitovi modernog Izraela" u kojoj se poriče Holokaust. Zbog toga mu je suđeno u srcu liberalizma i sekularizma, Parizu. Cionisti su ga pokušali ušutkati pod optužbom za antisemitizam. Pod tim pritiskom, u poznoj starosti, morao se hrvati sa neosnovanim optužbama i pritiscima. Ali, za muslimane, Redža je bio uzoriti duh koji je nadvisivao Ajfelov toranj u Parizu. Da je iskreno priglio islam pokazuje i činjenica da je umro 23. redžeba 1433., dakle u mjesecu po kojem je uzeo ime, a navodno je u redžebu i njegova duša spoznala Allaha, te da je preselio u 99. godini, što je u islamskoj simbolici veoma drag broj. **N+L**

LIK PRAVOG KATOLIKA

TADEUŠ MAZOWJECKI

“Sa susreta s Tuđmanom često sam odlazio prilično nezadovoljan. I moji susreti s hrvatskim generalima i vojnim zapovjednicima također su bili prilično teški i neugodni.,” rekao je za Jutranji list Tadeuš Mazovjecki.

“Bio sam šokiran kad mi je Tuđman rekao: ‘Vi ste katolik, i ja sam. Ali, znate, ti muslimani...’”, prepričao je insert svojih razgovora sa Tuđmanom.

Tadeuš Mazovjecki je jedan od najuglednijih političara Europe koji iza sebe ima doista impresivnu i nadahnjujuću biografiju. Katolički publicist koji je u drugoj polovici sedamdesetih godina postao dijelom antikomunističke opozicije u Poljskoj, bio je jedan od intelektualaca koji su se početkom osamdesetih godina priključili radničkom pokretu Solidarnost i tako stvorili općenarodni pokret koji je doveo do rušenja komunizma. Postao je prvi nekomunistički šef vlade iza “Željezne zavjese” 1989. nakon dogovora između komunista i Solidarnosti. Premijer Poljske bio je do 1991., a njegova vlada odradila je čitav niz važnih reformi kojima je započela transformacija Poljske iz socijalizma u sustav višestranačke tržišne demokratije. U avgustu 1992. Mazovjecki je postao specijalni izvjestitelj UN-a za ljudska prava na području bivše SFRJ. Na toj dužnosti podnio je pred tijelima UN-a 18 izvješća o stanju ljudskih prava u bivšoj Jugoslaviji, koja su dobro dokumentirala zločine koji su se dogodili u ratu na ovim prostorima. Na mjestu izvjestitelja ostao je do srpnja 1995., kada je podnio ostavku na tu dužnost u znak protesta zbog pogrešaka međunarodne zajednice koje su dovele do genocida u Srebrenici. **P+B**

ZAŠTO VATIKAN NE PRIZNAJE ISLAM?

Vrlo, vrlo su daleka vremena, ako je suditi po političkom, medijskom, pa i općeakademsom raspoloženju na Zapadu prema islamu, da će kršćani, posebno Vatikan, priznati islam kao monoteističku vjeru, odnosno poslanika Muhammeda, a.s., kao jednog od Božijih poslanika. Ove godine su imali izvanredan i formalan povod.

Kako je objavio Tanjug, koncem februara ove godine, Turska posjeduje Bibliju staru 15 vijekova u kojoj se navodi da je Isus Hrist najavio dolazak poslanika Muhammeda.

Vrijednost Biblije procijenjena je na 28 miliona dolara, a za nju je zainteresovan i Vatikan, pa je i sam papa Benedikt tražio da je pogleda, javili su turski mediji.

Knjiga je, kako se navodi, skrivana posljednjih 12 godina.

“Ono što je naintrigantnije ovim saznanjem, ukoliko se ono ispostavi kao tačno, je to da je Isus priznao da je čovek, a ne Bog, pa je u tom slučaju Sveto trojstvo beznačajno.”, rekao je turski ministar kulture i turizma, Ertugrul Gunai.

Dodaje se da je sporni dio Biblije, čiji detalji su tek sada otkriveni, govori o Isusovoj propovjedi u kojoj on predviđa da će se poslanik zvati Muhammed.

“Na pitanje kako će se zvati Mešiah?”, odgovorio sam mu “Zvat će se Muhammed a.s., i bit će Arapin.”, stoji u Bibliji.

Bibliju su turske vlasti zaplijenile tokom spriječavanja lanca trgovine relikvijama, a nakon što je bila sklonjena u zgradi Suda u Ankari.

Biblija bi, dodaje se, trebalo uskoro da bude izložena u Etnografskom muzeju u glavnom gradu Turske. **P+B**

SAD NE BRINE RADIKALNI ISLAM VEĆ NEZAVISNOST

Vašington i njegovi saveznici drže se dobro ustanovljenog principa da je demokratija prihvatljiva samo ukoliko je u skladu sa strateškim i ekonomskim ciljevima: što je dozvoljeno na neprijateljskoj teritoriji (do određene mjere), nije i u našem dvorištu.

Priroda bilo kog režima koji SAD podržava, manje je važna od činjenice da li ga kontrolira ili ne. Potčinjeni su ignorirani sve dok ne pokidaju svoje lance.

"Arapski svijet se zapalio", prenijela je Al-Džazira prošle nedjelje, dok širom regiona zapadni saveznici "brzo gube svoj uticaj." Udarni talas je počeo dramatičnim ustankom u Tunisu kojim je svrgnut diktator, koga je podržavao Zapad, uz naročit odjek u Egiptu, gdje su demonstranti porazili brutalnu policiju, odanu diktatoru.

Posmatrači su to uporedili sa obaranjem ruskog režima 1989. godine. Međutim, postoje značajne razlike. Presudno je što ne postoji Mihail Gorbačov među velikim silama, koji podržava arapske diktatore.

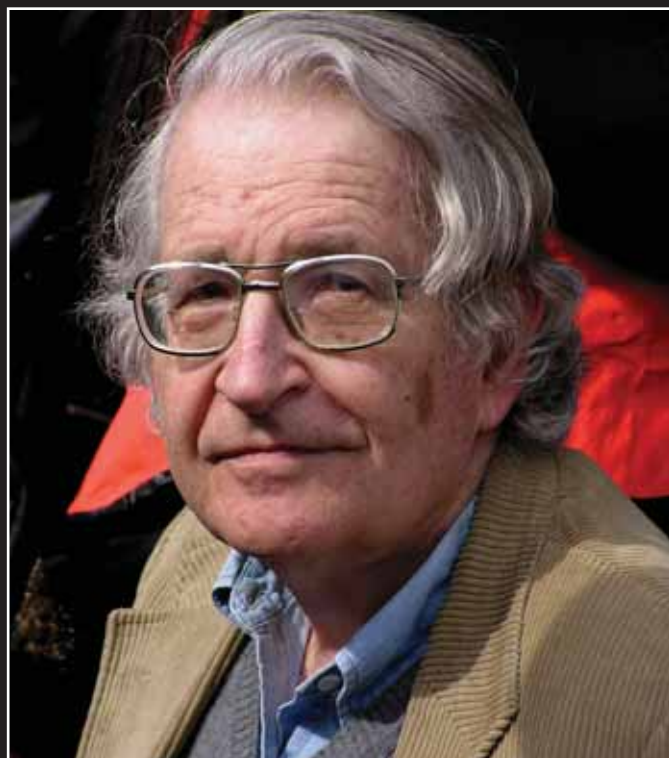
Umjesto toga, Vašington i njegovi saveznici drže se dobro ustanovljenog principa da je demokratija prihvatljiva samo ukoliko je u skladu sa strateškim i ekonomskim ciljevima: što je dozvoljeno na neprijateljskoj teritoriji (do određene mjere), nije i u našem dvorištu, molim vas, ako nije pravilno pripitomljeno.

Jedno poređenje sa 1989. godinom ima određenu vrijednost: Vašington je pružao podršku Rumuniji, odnosno najnasilnijem od istočno-evropskih diktatora, Čaušeskom, sve dok vjernost nije postala neodrživa.

To je uobičajeni obrazac: Ferdinand Markos, Žan-Klod Duvalije, Čun Du Hvan, Suharto i mnogi drugi korisni mafijaši.

To može biti i u slučaju Hosnija Mubaraka. Pored rutinskih napora da proba da osigura režim, neće skrenuti daleko od odobrene staze.

Kao nova nada pojavljuje se Mubarakov privrženik, general Omar Sulejman, koji je nedavno imenovan za

potpredsjednika. Sulejman, dugogodišnji šef obavještajnih službi, omražen je od strane pobunjene javnosti gotovo kao i sam diktator.

ISTI REFREN

Uobičajeni refren među stručnjacima je da strah od radikalnog islama zahtijeva (nerado) postojanje opozicije demokratiji, na pragmatičnim osnovama. Iako nije bez neke zasluge, formulacija je pogrešna.

Opća opasnost uvijek je bila nezavisnost. Sjedinjene Američke Države i njeni saveznici redovno su podržavali radikalne islamiste, nekada da bi predupredili prijetnju od sekularnog nacionalizma. ►

► Poznat primjer je Saudijska Arabija, ideološki centar radikalnog islama (i islamskog terora). Drugi na dugoj listi je Zia ul Hak, najbrutalniji diktator u Pakistanu i miljenik predsjednika Regana, koji je vodio program radikalne islamizacije (uz sudijsko finansiranje).

“Tradicionalni argument koji je iznošen u arapskom svijetu i van njega je da nema ničeg pogrešnog i da je sve pod kontrolom.”, kaže Marvan Muašer, bivši jordanski zvaničnik i sada direktor Istraživačkog centra za Bliski istok Karnegijeve zadužbine. “Sa ovom linijom mišljenja, snage koje su učvršćene ističu da protivnici i ‘autsajderi’ koji pozivaju na reformu, pretjeruju u opisu uslova na terenu.”

Otuda javnost može biti raspuštena. Doktrina ostavlja trag i uopštava se širom svijeta, pa i na teritoriji SAD. U slučaju nemira, taktična pomjeranja mogla bi da budu neophodna, ali uvijek sa pogledom na jačanje kontrole.

Entuzijastičan demokratski pokret u Tunisu bio je uperen protiv “policijske države sa malom slobodom izražavanja i udruživanja i ozbiljnim problemima u vezi sa poštovanjem ljudskih prava.”, kojom je vladao diktator, a čija je porodica omražena zbog korumpiranosti. Tako je u julu 2009. godine rekao ambasador SAD Robert Godek, a objavio je “Vikiliks.”

Otuda za neke posmatrače dokumenti “Vikiliksa” trebalo bi da stvore lagodan osjećaj među američkom javnošću da su zvaničnici u pripravnosti u slučaju promjena-doista, poruke toliko podržavaju politiku SAD da izgleda kao da cure od samog Obame.

MEDALJA ZA ASANŽA

Gideon Rahman u tekstu u pod naslovom “Amerika bi trebalo da Asanžu da medalju” objavljenom u Fajnenšel tajmsu, piše da se američka spoljna politika postavlja kao principijelna, inteligentna i pragmatična. “Javna pozicija SAD u vezi sa određenim pitanjima je često i privatno stanovište.”

Tako gledano, “Vikiliks” podriva teorije zavjere koje stavljaju znak pitanja na plemenite motive koje Vašington proklamuje.

Godekova poruka podržava ove ocjene - barem ako ne gledamo dalje. Ako ipak gledamo, kako spoljno-politički analitičar Stiven Zuns piše u svom izvještaju u Forin politici u fokusu, nalazimo, sa Godekovim informacijama u rukama, da je Vašington obezbijedio 12 miliona vojne pomoći Tunisu.

Kao što se događa, Tunis je samo jedna od pet zemalja korisnika pomoći, među kojima su još i Izrael (rutinski), dve diktature na Bliskom istoku - Egipat i Jordan, i Kolumbija, u kojoj je stanje ljudskih prava dugo bilo na najnižem nivou i koja je dobila najviše vojne pomoći od SAD nego bilo koja druga zemlja.

Heilbrunov dokaz da je arapska podrška za politiku

SAD protiv Irana, otkriven je uz pomoć poruka koje su procurile. Rahman, također, daje ovaj primjer, kao i mediji, pozdravljajući ova ohrabrujuća otkrića. Reakcije pokazuju kako je dubok prezir prema demokratiji u obrazovanim kulturama.

Nije spomenuto šta stanovništvo misli, ali se lahko može otkriti. Prema anketama koje je sproveo “Brukings institut” u avgustu, deset odsto Arapa je saglasno sa komentatorima iz Vašingtona i sa Zapada da je Iran prijatnija. Na drugoj strani 77, odnosno 88 odsto vidi SAD i Izrael kao najveće prijatnje.

Mišljenje Arapa prema politici Vašingtona je neprijateljsko, a većina od 57 odsto misli da bi regionalna bezbjednost bila poboljšana kad bi Iran imao nuklearno oružje.

SVE JE POD KONTROLOM

Ipak, “nema ničeg pogrešnog i sve je pod kontrolom” (kako Mušer opisuje prevlađujuću fantaziju). Diktatori nas podržavaju. Njihovi potčinjeni mogu biti ignorisani, osim ako ne pokidaju svoje lance, a tada politika mora biti prilagođena.

Druge informacije koje su procurile, također, izgleda da daju podršku entuzijastičnim ocjenama o plemenitosti Vašingtona.

U julu 2009. godine, Hugo Lorens, američki ambasador u Hondurasu, izvjestio je Vašington o istrazi ambasade o “pravnim i ustavnim problemima u vezi sa nasilnim svrgavanjem predsjednika Manuela Mel Zelaja 28. juna.”

Ambasada je zaključila da “nema sumnje da su vojska, Vrhovni sud i Narodna skupština skovali zavjeru prema kojoj je 28. juna izveden nelegalni i neustavni puč protiv izvršne vlasti.”

Zadivljujuće, osim što je predsjednik Obama nastao da se udaljava od gotovo cijele Latinske Amerike i Evrope podržavajući nasilni režim i zapostavljajući posljednje zločine.

Možda najznačajnija otkrića Vikiliksa pregledana od strane spoljno-političkog analitičara Freda Branfmana imaju veze sa Pakistanom.

Poruke otkrivaju da je Američka ambasada svjesna da rat Vašingtona u Afganistanu i Pakistanu ne samo pojačava anti-amerikanizam već da “rizikuje destabilizaciju Pakistana” i čak pojačava prijatnju za najgoru noćnu moru - da bi nuklearno oružje moglo da padne u ruke islamskih terorista.

Opet, otkrića “bi trebalo da stvore lagodan osjećaj... da su zvaničnici u pripravnosti u slučaju promjena” (Heilbrunove riječi) - dok Vašington pouzdano maršira ka katastrofi.

(Noam Chomsky | The Guardian)

SUKOB IDIOTIZAMA

To može samo Al-Džezira - uraditi intervju sa glasovitim piscem i publicistom Tarikom Alijem, tako da u njemu uživaju samo jugonostalgici. Prvo, Tarik Ali je kritizirajući politiku SAD, pa tako i njenog predsjednika Baraka Obama, ustvrdio da je njegova politika gora od politike Džordža W. Buša. Ali je ustvrdio kako se Obama ne drži svojih obećanja što je najbolji primjer da je Bus više oslobodio zatvorenika iz Gvantanama od njega. "A ko je uopće napravio logor Gvantanamo?", upitao bi svaki drugi novinar osim novinara Al-Džezire koji se idiotski smješkao Aliju na takve tvrdnje.

Ali se predstavio kao pronosirani ljevičar. Kao takav bio je buntovni "šezdesetosmaš", a i danas u biblioteci, na vidnom mjestu, drži knjige Marksa i Lenjina. U tom kontekstu je sa nostalgijom i cinizmom govorio o Balkanu, Jugoslaviji i politici nesvrstanih.

Takvih mišljenja je Bosancima "pun kufer", jer takvih intelektualaca, a vala i novinara, ima na pretek u Sarajevu. Tarik Ali ih je upoznao prilikom promoviranja svoje knjige "Sukob fundamentalizama" u Sarajevu. Navodno su ga ljubili u oba obraza kao oduševljeni čitaoci njegovih knjiga. Slijedeća knjiga koja bi bila odgovor na Alijeve opservacije trebala bi nositi naslov "Sukob idiotizama." Tarik Ali, kao i Al-Džezira su očito "pobrkali harfove." Bosancima je odavno sve jasno šta se dešavalo na Balkanu. Još im je nejasno, baš zbog nostalgije prema "harfovima", o čemu pričaju Al-Džezira i Tarik Ali. **P+B**

KOME SUĐE UDBAŠKE HINJE?

Zbog svojih, bar dviju knjiga, prof.dr. Šaćir Filandra se smatra vodećim bošnjačkim intelektualcem. Radi se o knjigama "Bošnjačka politika u xx stoljeću" i "Bošnjaci poslije socijalizma."

Osim plaćenih kolega koji nastupaju na promocijama knjige, nije napisao kritiku niti jedne Filandrine knjige. A i da se neko usudio, ili udostojio izvršiti uvid u sadržaj knjiga, uočio bi da je Filandra u prvoj knjizi jednostavno ignorirao postojanje akademika Muhameda Filipovića. A u drugoj knjizi, bar kako je sam autor interpretirao glavnu temu knjige, izavno je optužio Aliju Izetbegovića za izdaju, jer je, navodno, na Prvom kongresu Bošnjaka zagovarao podjelu Bosne i Hercegovine.

Koliko god bila kratka Filandrina (naučna) biografija, priča o njemu bi mogla biti veoma duga. Njegov put od nekadašnjeg crvenog čate u Komisiji CK BiH, čija je nadležnost bila udbaško-istraživački rad na djelovanju vjerskih zajednica, do nacionalne uzdanice i akademske perjanice danas u Bošnjaka, eklatantan je primjer provincijsko-munafičkog poltronstva bošnjačke inteligencije.

Rahmet mu duši, i sam Alija Izetbegović se više brinuo da "zaštiti" svoju stranku, uručivši je ljudima sličnim Filandri, zapravo Filandrinim prijateljima Sulejmanu Tihiću, Raifu Dizdareviću i Mirsadu Kebi, nego što se brinuo ko će braniti njegov politički kapital i njegovu političku ideju. Tako da su "Bošnjaci nakon socijalizma" reteririrali u historiju kad su njihovom sudbinom vladali ljudi, osim braće Dizdarevića, poput Osmana Karabegovića i Duška Zgonjanina. Ipak postoje ljudi časni i umni poput Mirka Kovača koji je u prošlom broju Pan Bošnjaka rekao:

"Izetbegović se našao između dva đavola, nije mu bilo lahko, niti je mogao polučiti bolje rezultate. Ko god je tada zastupao neku pomirljivu politiku nije imao šanse. Rat je bio opijum političkih i intelektualnih elita. Izetbegović se u haosu rata nije snalazio, u nekom mirnodopskom vremenu on bi bio odličan i umjeren političar, bio je tolerantan, gospodstven i otmjen za razliku od te dvojice komunističkih satrapa između kojih je bio stiješnjen."

Toliki je za sada moguć naš doprinos u odbrani Alije, kao lidera "Bošnjaka nakon socijalizma", i njegove ideje.

P+B

JE LI OBAMA ZAKASNIO NA BALKAN?

«Obamina doktrina» je pojam koji se često koristi za opisivanje jednog ili više jedinstvenih načela vanjske politike američkog predsjednika Baraka Obame. Za razliku od Monroove doktrine, doktrina Baraka Obame nije specifična za vanjsku politiku u kontekstu izvršne vlasti, nego je samo izraz koji se koristi za opisivanje Obaminog općeg stila njegove vanjske politike. Ova politička doktrina je pohvaljena od strane nekih te je više dobrodošla za razliku od intervenicionističke Bušove doktrine.

Vanjska politika je bila jedan od važnih dijelova Barak Obamine predsjedničke kampanje, te je bila jedan od sastavnih dijelova njegovog glavnog govora na „Pobjedničkoj Koloni“ u Berlinu.

Pojam “Obamina doktrina” korišten je davno prije početka Obamina predsjedništva, dok je još bio samo kandidat na demokratskim primarnim izborima.

Kasnije u predsjedničkoj kampanji, kada mu je postavljeno pitanje u jednom od demokratskih predsjedničkih debata u martu, Obama je odgovorio da njegova doktrina “neće biti kao doktrina njegovog prethodnika tj. Bušova doktrina, jer je svijet isuviše kompliciran.”

Nedugo nakon Obamine inauguracije 20. januara, 2009, komentatori su počeli špekulirati o nastanku razlika između Obaminih doktrina u akciji. Prijedlog da se zatvori američki zatvorski kompleks u zaljevu Guantanamo, odbijanje izraza “globalni rat protiv terorizma”, a pomirenje s Rusijom kroz odustajanje od anti-programa balističkih projektila u Poljskoj i Češkoj, uzeti su kao jasni znakovi preokreta načela Buševe administracije.

Obama je kasnije razrađen na svojim vanjskopolitičkim pogledima, posebno u vezi s muslimanskim zemljama. **S+G**

RUSIJA JE NAJLOŠIJI SVJETSKI GLUMAC

Vizija Mita Romnija, inače mormona, republikanskog kandidata za predsjednika SAD, jasnija je za Balkan od vizija koju je Obama iznio u svojoj doktrini. Mitt Romney je uvučen u otvorenu debatu sa Barak Obamom nakon što je opisao Rusiju kao Američki "broj jedan geopolitički neprijatelj" u intervjuu za CNN.

Republikanski kandidat je reagirao na komentare koje je dao predsjednik Barak Obama u Južnoj Koreji, gdje je rekao Rusu Dimitrij Medvjedevu da će imati više fleksibilnosti po pitanju proturaketne odbrane nakon njegovog ponovnog predsjedničkog izbora.

"Rusija i dalje podupire Siriju, podržava Iran, opasno se bore protiv nas protiv sankcija koje smo željeli da čitav svijet nametne protiv Irana. Rusija nema prijateljski karakter na svjetskoj sceni i zbog toga predsjednik koji je u potrazi za većom fleksibilnošću, i politika koja ne mora odgovoriti američkom narodu o svojim odnosima s Rusijom je vrlo, vrlo zabrinjavajuća, vrlo alarmantna. To je predsjednik koji nam govori jedno, a radi nešto drugo.", rekao je u emisiji uživo.

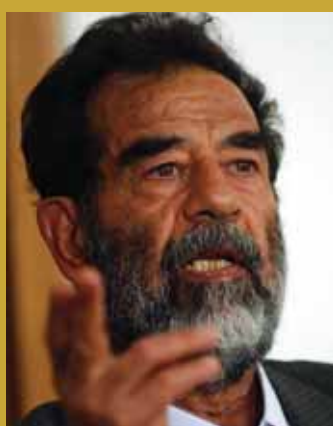
Mitt Romney je zatim otišao dalje, opisujući naciju kao američkog neprijatelja broj jedan.

"Ovo je bez sumnje naš broj jedan geopolitički neprijatelj. Oni se bore u svakom slučaju da budu najgori svjetski glumci. Ideja da on (Obama) namjerava biti fleksibilniji prema Rusiji je zaista vrlo, vrlo mučna.", rekao je on.

KAKO SKONČAVAJU ARAPSKI TAGUTI?

Mubaraku pošteđen život, Sadam obješen, Gadafi ubijen, a Abidin pobjegao

Bivšem predsjedniku Egipta Hosniju Mubaraku je izrečena kazna doživotnog zatvora zbog korupcije i neuspjeha u sprječavanju ubistava demonstranata tokom prošlogodišnjih protesta. Mubarak je prebačen u zatvorsku bolnicu nakon što mu je pozlilo. Mubarakovi sinovi i pomoćnici oslobođeni optužbi.

Predsjedavajući sudija Egipatskog suda, Ahmed Refat, izrekao je svrgnutom egipatskom predsjedniku Hosniju Mubaraku kaznu doživotnog zatvora. Ista presuda izrečena je i bivšem ministru unutrašnjih poslova Habibu el-Adliju.

“Sud je, u prisustvu svih optuženih, odlučio da kazni Mohameda Hosnija Sajed Mubaraka doživotnim zatvorom zbog saučesništva u ubijanju demonstranata.”, istakao je predsjedavajući sudskog vijeća Ahmed Rifat.

Tužilac je naredio da se Mubarak prebaci u zatvor. Egipatska državna televizija je javila da je Mubaraku, po dolasku u zatvor, pozlilo.

Šesterica šefova bezbjednosnih službi, kojima se sudilo zajedno s Mubarakom, oslobođeni su optužbi za ubistvo demonstranata. Dvojica Mubarakovih sinova, Gamal i Ala, također su oslobođeni optužbi pošto su odlukom sudije, kao zastarjeli, odbačeni dokazi protiv njih dvojice.

Mubarak je optužen za korupciju i ubistva oko 850 demonstranata tokom pobuna kada je svrgnut u februaru prošle godine. Za ubistva su optužena i sedmerica njegovih šefova bezbjednosti, a za korupciju su optužena i dva njegova sina.

Tokom procesa je navedeno i da su se Mubarak i članovi njegove porodice enormno obogatili. Imovina porodice Mubaraka se procenjuje na izmđu 40 i 70 milijardi dolara.

Mubarak je ostao na životu. Sadam Husejn je osuđen na smrt vješanjem. Pogubljen je na bajram. Muamer el-Gadafi je ubijen kao zarobljenik Libijskih oslobodilaca “arapskih prolječara.” Jedino se, za sada spasio Zajnul Abidin, tuniski diktator koji je poput Idi Amina, našao utočište u Saudijskoj Arabiji. **P+B**

ČARLS TEJLOR I IDI AMIN DADA

Ovako je izgledao kroki presude svih agencijskih izvještaja bivšem liberijskom predsjedniku Čarlsu Tejloru, koji je osuđen je na 50 godina zatvora. Tejlor je suodgovoran za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti koji su počinjeni tokom građanskog rata u Siera Leoneu.

Tejlor je proglašen krivim za svih 11 tačaka optužnice: ubistva, mučenje, silovanje, regrutiranje djece koja su počinila najstrašnije masakre, kao i za seksualno ropstvo tokom okrutnog rata u Sierra Leoneu. Rat je trajao od 1991. do 2001. godine, a u njemu je ubijeno više od 120.000 ljudi. U obrazloženju presude istaknuto je da je "optuženi odgovoran za pomaganje i poticanje kao i za planiranje nekih od najgorih zločina u povijesti čovječanstva."

Tejlor je optužen i za trgovinu takozvanim „krvavim dijamantima“ kojima su pobunjenici Ujedinjenog revolucionarnog fronta Tayloru plaćali oružje. Tokom suđenja, koje je trajalo skoro pet godina, saslušano je više od 100 svjedoka. Pažnju svjetskih medija izazvale su dvije zvijezde: glumica Mia Farou i supermodel Naomi Kempbel koja je ispričala o dijamantima koje je 1997. godine od Tejlora dobila na poklon.

Međutim, ruka pravde nikad nije stigla njemu najličnijeg afričkog zločinca, Idi Amina Dadu, koji je bio diktator i predsjednik Ugande od 1971. do 1979. godine. Period njegove vladavine je karakterisalo kršenje ljudskih prava, politička represija, etničko čišćenje, ubistva političkih neistomišljenika i protjerivanje azijata iz Ugande. Broj stradalih tokom vladavine njegovog režima je ostao nepoznat, a prema procenama organizacija za ljudska prava, taj broj se kreće od 100.000 do 500.000.

Amin je sebi dodijelio titule kao što su: Njegova ekselencija, Doživotni predsjednik, Feldmaršal, Hadžija, Doktor itd...

Amin je 1979. pobjegao prvo u Libiju, a zatim u Saudijsku Arabiju. Preminuo je u Saudijskoj Arabiji 16. avgusta 2003, gde je i sahranjen. **P+B**

TRI BALKANSKA ŠPICA

Nakon što je Tomislav Karamarko, kao prvi policajac u Hrvatskoj, obavio posao i razbio jezgro korupcije i organiziranog kriminala, nastalo u periodu vladavine Tuđmanovih nacionalista iz HDZ-a, nije bilo više prepreka Hrvatskoj na putu za ulazak u EU: Vjerovatno je Karamarko heroj Balkana po tome da je uz pomoć USKOK-a, sasjekao hobotnicu kriminalne zločinačke organizacije koja se izmijestila unutra HDZ-a. Simbol te borbe protiv korupcije je hapšenje premijera Ive Sanadera.

U Srbiji je Ivica Dacić, kao ministar policije, uhapsio i posljednjeg člana Zemunske bande i strpao ga u zatvor. Ništa drugo nije tako popravilo rejting poražene stranke Slobodana Miloševića da bi danas već postala treća politička snaga u Srbiji, jer srpska mafija je bila najveća i najjača na Balkanu i kao takva, imala je utjecaj i u drugim susjednim zemljama.

Dačićev obračun sa kriminalom je bio vrijedan taman toliko da Srbija dobije status kandidata za članstvo u EU: Kad, i ako, Dačić završi posao na način kako ga je završio Karamarko, tad će Srbija postati najozbiljniji kandidat za članstvo u EU.

Bosna i Hercegovina je na repu događaja, kad je u pitanju članstvo u EU, između ostalog i zbog toga što je prva na listi evropski zemalja po stepenu korupcije. Tek ovih dana reklo bi se da je u Sarajevu učinjen tektonski iskorak. A samo do prije godinu dana, a kamo li prije dvije godine, niko se kladio ne bi da će Fahrudin Radončić postati prvi policajac u BiH. Njegov zadatak je sasvim jasan. On mora učiniti ono što je učinio Karamarko u Hrvatskoj, pa i ono što je učinio Dacić u Srbiji, ako misli otkočiti proces napretka BiH prema EU. Kako ova tri "špica" na Balkanu budu uspješna, tako će se implementirati evropski standardi u ekonomiji, pa i politici. Stoga je moguće da će njih trojica zadugo biti presudni politički faktori u regionu! **P+B**

DVA VUKA I JEDAN VUČIĆ

Srbija je uvijek imala živopisne političare i po izgledu i po profilu, i po imenu, i po prezimenu. Pošto je Vuk Jeremić u fokusu, zbog nove, zaista visoke i ničim zaslužene funkcije u UN. Ako bi ga se opisivalo po dojmu koji ovaj političar, kao ministar vanjskih poslova Srbije, ostavlja, bar u medijskim nastupima, sa siktavim glasićem naivnog dječijeg osmijeha, kojim pokaže dva prednja zubića sa rječikom, sličniji bi bio junaku iz dječijih slikovnica koji simbolizira vjevericu, nego vuka. Tek ponekad, kad bi htio izgledati strašnim, isturao bi tri prsta i stavljao šajkaču.

Njegov stariji kolega u politici, kojeg je zamijenio na mjestu ministra vanjskih poslova, Vuk Drašković, bio je mnogo strašniji. Odmah je prihvatio krvoločnu ideologiju Draže Mihajlovića, i pokazao "očnjake." Omiljene žrtve bili su mu "Turci", kojima se "želio krvi napiti." Kao olinjali progonjeni vuk, mijenjao je i ćud i dlaku, da bi na prošlim izborima podvio rep i koalirao sa liberalima koji za srpske ideološke standarde, u srpskom plitičkom zvjerinjaku, zaista izgledaju kao janjci. Stoga nekada "strašni Vuk", Drašković, danas više plazi jezik nego očnjake.

Nakon ove dvojice "vukova" na sprsku scenu stupa njihov adeš po prezimenu, Aleksandar Vučić. Po profilu i izgledu, Aleksandar je uistinu "vučić" za Draškovića i Jeremića, ali je zato njegov ćopor mnogobrojniji od njihovog. U "zvjerinjaku" kakvim se djelimično i mogla opisati srpska politička scena. U proteklim decenijama, ipak je bilo važno biti vuk. Manje je bitno bilo mijenjati dlaku ili ćud. **P+B**

NE ZNA ČEDA ŠTA JE ČOKOLADA

I nsistiranjem Borisa Tadića da liberali Čedomira Jovanovića Čede uđu u novu Vladu Srbije, čiji bi on bio premijer, koliko je bilo uvjetovano realnom računicom za prikupljanje skupštinske većine, još više je bilo uvjetovano apelom iz lobiističkih krugova EU. Jer, Čedin kredibilitet u EU je neosporan. Taj svoj kredibilitet Čeda je založio i kada je Boris Tadić preklinjao da Srbija dobije status kandidata za prijem u EU. Posebno je Čeda lobirao kod Vlade Holandije koja se protivila tome. Opće je poznato na čemu je Čeda izgradio i zaslužio zadobio takav kredibilitet u Evropi, pa i šire. On je isporučio Slobodana Miloševića u Hag!

E, te političke zasluge Čedi nije mogao osporiti "Miloševićev slavuj sa Kosova" Ivica Dacić. Stoga je Tadiću uradio ono što je Tadić činio Bosancima u protekla svoja dva mandata. Otišao je Miloradu Dodiku u Banju Luku i ucijenio Tadića da se odrekne Čede. "Tadićev prazni pištolj", Dacić je prislonio samom Tadiću uz sljepoočnicu. Tako se Tadić kukavički odrekao Čede. A, Čeda se u politici ponaša po onoj narodnoj: "Ne zna Čeda šta je čokolada, papir jede, čokoladu baca." Trebao je sam više cijiniti ono na čemu je i stekao ugled, i manje vjerovati Tadiću kome je Dodik bio draži od njega. **P+B**

DA BOG DA I NJEMU ZA LIJEKA TREBALO

Nema više medija u Sarajevu koji bi stao u odbranu Edina Arslanagića, direktora Bosnalijeka. Do sada, ako bi ga neki mediji i napadali, Arslanagićev "PR" bi to izgladio. Tako su medijski reketaši, poput Senada Pećanina, bivšeg vlasnika magazine Dani, faktički reketom od firmi poput Bosnalijeka, finansirali svoju niskotiražnu novinu. Od kada je SDA došla na vlast nekoliko direktora državnih firmi su kontrolirali većinu kapitala. Arslanagić je najduže opstao na funkciji. On je bio na tronu "bijele mafije" koja je kontrolirala tržište lijekova. Obznanjivanjem nekih izvještaja po kojima je članovima Upravnog odbora, inače uglednim profesorima, davao hedije/poklone u velikim iznosima. Ali, njegov sin, koji je također uposlen u Bosnalijeku, plaćao je karticom račune od Las Vegasa do Pariza u basnoslovnim iznosima. Navodno je sa jedne kartice potrošio 1.200.000 KM:

Ima raznih oblika korupcije i lopovluka, ali najteži je onaj koji je počinio Edin Arslanagić, jer, su lijekovi u Bosni i Hercegovini, posebno Bošnjacima, nakon rata bili potrebniji narodu od hljeba!

Zato u narodu nema teže kletve od one: da Bog da mu za lijeka trebalo! **P+B**

Šta treba promijeniti u Ustavu Bosne i Hercegovine?

USTA(V) MOJE ZEMILJE

Obaveza Bosne i Hercegovine je, također, da Ustav uskladi sa presudom Evropskog suda za ljudska prava, a koja je donesena u predmetu Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine. Zbog toga je potrebno izmijeniti ustavne odredbe koje govore o sastavu Doma naroda i načina izbora delegata i članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine, ali na takav način da se i ostalim građanima, koji ne pripadaju konstitutivnim narodima, omogući da budu članovi tih tijela.

Ako predstavnici političkih stranaka i konstitutivnih naroda, kao i ostalih građana Bosne i Hercegovine istinski žele raditi za dobrobit svih njih, onda je potpuno jasno da je potrebno promijeniti Ustav Bosne i Hercegovine kako bi Bosnu i Hercegovinu učinili modernom demokratskom državom. Izmjenama ustava je potrebno osigurati najviši stepen ljudskih prava svih njenih građana, utvrditi osnovna načela iz kojih se izvodi i oblikuje državna vlast, način njihovog izbora i njihove odgovornosti, djelokrug njihovog rada i način odlučivanja, te utvrditi principe na kojima trebaju biti organizirane teritorijalne jedinice srednjeg nivoa vlasti.

To su grupe pravnih normi ustavnog prava kojima se uređuju najznačajnija pitanja države i njenih građana. ►

JEDNAKOPRAVNOST NARODA

Praksa je pokazala da Ustav Bosne i Hercegovine ima ozbiljnih manjkavosti po svakom od navedenih pitanja, te je potrebno pristupiti otklanjanju tih manjkavosti, a to se može postići ozbiljnim političkim i stručnim analizama i iznalaženjem kompromisnih rješenja, ali ne na štetu države Bosne i Hercegovine već u njenu korist i korist svih građana.

Ako je svima u Bosni i Hercegovini jasno da nema nikakvih daljih podjela, a trebalo bi da je tako, onda je to jedini logičan put.

Ako su sva tri konstitutivna naroda i ostali građani konstitutivni na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine, a jesu, onda bi član 1, 3. Ustav BiH trebao da glasi:

3. Sastav

Bosna i Hercegovina se sastoji dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (u daljem tekstu entiteti).

Entiteti će imati zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast.

Zakonodavno tijelo entiteta će biti sastavljeno od dva doma: u svakom entitetu Predstavnički dom i Dom naroda će imati isti broj članova i delegata. Odluke u domovima će se donosti po istom principu kako se donose odluke u domovima Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

Pozicije predsjedavajućih domova zakonodavnih tijela entiteta, Predsjednika Vlade entiteta i Predsjednika entiteta pripadaju različitim konstitutivnim narodima i ostalim građanima. Predsjedavajući zakonodavnih i izvršnih organa vlasti entiteta će imati zamjenike koji nisu iz istog konstitutivnog naroda kao i predsjedavajući.

Raspodjela ostalih ključnih funkcija utvrdit će se posebnim zakonom od strane zakonodavnih tijela entiteta.

Bosna i Hercegovina je potpisnica Evropske povelje o lokalnoj samoupravi, te je obavezna osigurati njenu primjenu na cijelom području države Bosne i Hercegovine.

To je razlog zbog kojeg je potrebno u članu III Ustava BiH, koji govori o nadležnostima i odnosima između institucija Bosne i Hercegovine i entiteta promijeniti odredbu III 3. a) koja bi glasila:

a) Sve vladine funkcije i ovlaštenja koja nisu ovim Ustavom izričito povjerena institucijama Bosne i Hercegovine i jedinicama lokalne samouprave, na osnovu zakona koji će donijeti Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, pripadaju entitetima.

Obaveza Bosne i Hercegovine je, također, da Ustav uskladi sa presudom Evropskog suda za ljudska prava, a koja je donesena u predmetu Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine.

Zbog toga je potrebno izmijeniti ustavne odredbe koje govore o sastavu Doma naroda i načina izbora delegata i članova Predsjedništva Bosne i Hercegovine, ali na takav način da se i ostalim građanima, koji ne pripadaju konstitutivnim narodima, omogući da budu članovi tih tijela. Potrebno je izbjeći formulacije koje će onemogućiti njihovo stvarno učešće u tim tijelima, a ima takvih zagovornika. Zbog toga Član IV 1. Ustava treba da glasi:

Član IV 1.

Parlamentarna skupština ima dva doma: Dom naroda i Predstavnički dom.

1. Dom naroda

Dom naroda se sastoji od 20 delegata, (uključujući pet Hrvata, pet Bošnjaka, pet Srba i pet iz reda ostalih.)

Delegata u Dom naroda bira Dom naroda Republike Srpske i Dom naroda Parlamenta Federacije BiH

Izbor delegata iz reda konstitutivnih naroda se vrši na osnovu popisa stanovništva u BiH iz 1991. godine, s tim da iz svakog entiteta mora biti izbran najmanje po jedan predstavnik svakog od tri konstitutivna naroda i najmanje po jedan predstavnik iz reda ostalih.

b) Dvanaest članova Doma naroda sačinjava kvorum, pod uslovom da su prisutna najmanje tri bošnjačka, tri hrvatska, tri srpska delegata i tri delegata iz reda ostalih.

EFIKASNIJI PARLAMENT

Kako bi se osiguralo efikasnije donošenje odluka u Parlamentarnoj skupštini BiH, a i zbog činjenice da je samom procedurom donošenja odluka u Predstavničkom domu osigurana zaštita entiteta po svakom od pitanja iz nadležnosti Bosne i Hercegovine, potrebno je utvrditi pitanja o kojima će odlučivati Dom naroda, a

radi zaštite vitalnih nacionalnih interesa konstitutivnih naroda i ostalih građana.

Tako je u članu IV 3. b) potrebno definirati sljedeće:

Dom naroda će odlučivati o odlukama Predstavničkog doma koje se odnose na pitanja :

- a) jezika
- b) kulture
- c) obrazovanja
- d) religije
- e) upotrebe i prometa prirodnih resursa
- f) upotrebe i prometa državne imovine
- g) pitanja vojske i policije

(ova pitanja je moguće proširiti, ali ih je potrebno ustavom definirati)

Odluke u Domu naroda donose se većinom onih koji su prisutni i glasaju, uključujući najmanje dva delegata iz svakog od konstitutivnih naroda i iz reda ostalih.

Odluke u Predstavničkom domu donose se većinom onih koji su prisutni i koji glasaju uključujući najmanje jednu trećinu glasova članova sa teritorije svakog entiteta.

Za pitanja o kojima se odlučuje, a koja su uslov za priključenje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji i međunarodnim organizacijama potrebna je većina glasova onih koji su prisutni i glasaju.

KAKO DO PREDSJEDNIKA?

Ako želimo omogućiti svim građanima da se kandidiraju za članove Predsjedništva Bosne i Hercegovine, a istovremeno smanjiti mogućnost da jedan konstitutivni narod bira članove Predsjedništva iz reda drugog konstitutivnog naroda član V 1. a) Ustava treba da glasi:

a) Članovi Predsjedništva biraju se neposredno tako da svaki glasač glasa za popunjavanje jednog mjesta u Predsjedništvu.

Sastav Predsjedništva utvrđuje se tako što se sabiraju glasovi svih kandidata iz reda bošnjačkog, hrvatskog i srpskog naroda kao i kandidata iz reda ostalih tako da se dobiju četiri zbira.

Tri najveća zbira određuju iz kojeg konstitutivnog naroda i iz reda ostalih će biti članovi Predsjedništva.

Kandidati iz svake od grupacija kandidata,

koja je na osnovu predhodnog stava dobila mjesto u Predsjedništvu, koji su dobili najviše glasova, bit će izabrani u Predsjedništvo.

Izbori se vrše u skladu sa izbornim zakonom kojeg donosi Parlamentarna skupština. Bilo koje upražnjeno mjesto u Predsjedništvu će biti popunjeno u skladu sa zakonom koji će donijeti Parlamentarna skupština.

Isto tako je potrebno poboljšati procedure donošenja odluka u Predsjedništvu BiH i to tako što bi se proglašavanje odluke Predsjedništva destruktivnom po vitalni nacionalni interes naroda iz kojeg je izabran upućivala, umjesto Narodnoj skupštini RS i Domu naroda FBiH, Ustavnom sudu BiH.

Član V 2.d) bi glasio:

d) Član Predsjedništva koji se ne slaže sa odlukom, može odluku Predsjedništva proglasiti destruktivnom po vitalni interes naroda iz kojeg je izabran, pod uslovom da to učini u roku od tri dana po njenom usvajanju. Takva odluka neće imati učinka sve dok Ustavni sud Bosne i Hercegovine ne donese odluku, na zahtjev jednog od članova Predsjedništva. Zahtjev za preispitivanje odluke Predsjedništva može se podnijeti Ustavnom sudu u roku od pet dana od dana donošenja odluke.

Ovdje ostaje otvoreno pitanje zaštite vitalnih interesa onog konstitutivnog naroda ili ostalih građana koji nebi imali svog predstavnika u Predsjedništvu BiH, te je potrebno razmotriti mogućnost da umjesto proglašavanja odluke Predsjedništva destruktivnom po vitalni interes naroda iz kojeg je izabran, član Predsjedništva odluku Predsjedništva proglašava suprotnom Ustavu BiH, kojim su utvrđena prava konstitutivnih naroda i ostalih građana.

Iza tačke c) člana V 4) potrebno je dodati novu tačku 5. koja bi glasila:

5. Raspodjela ključnih funkcija:

Predsjedavajući Predsjedništva, Predsjedavajući Predstavničkog doma, Predsjedavajući Doma naroda i Predsjedavajući Vijeća ministara će biti iz različitih konstitutivnih naroda i ostalih građana.

Raspodjela ostalih ključnih funkcija utvrdit će se posebnim zakonom od strane Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

HAJIRS AHIBIJA

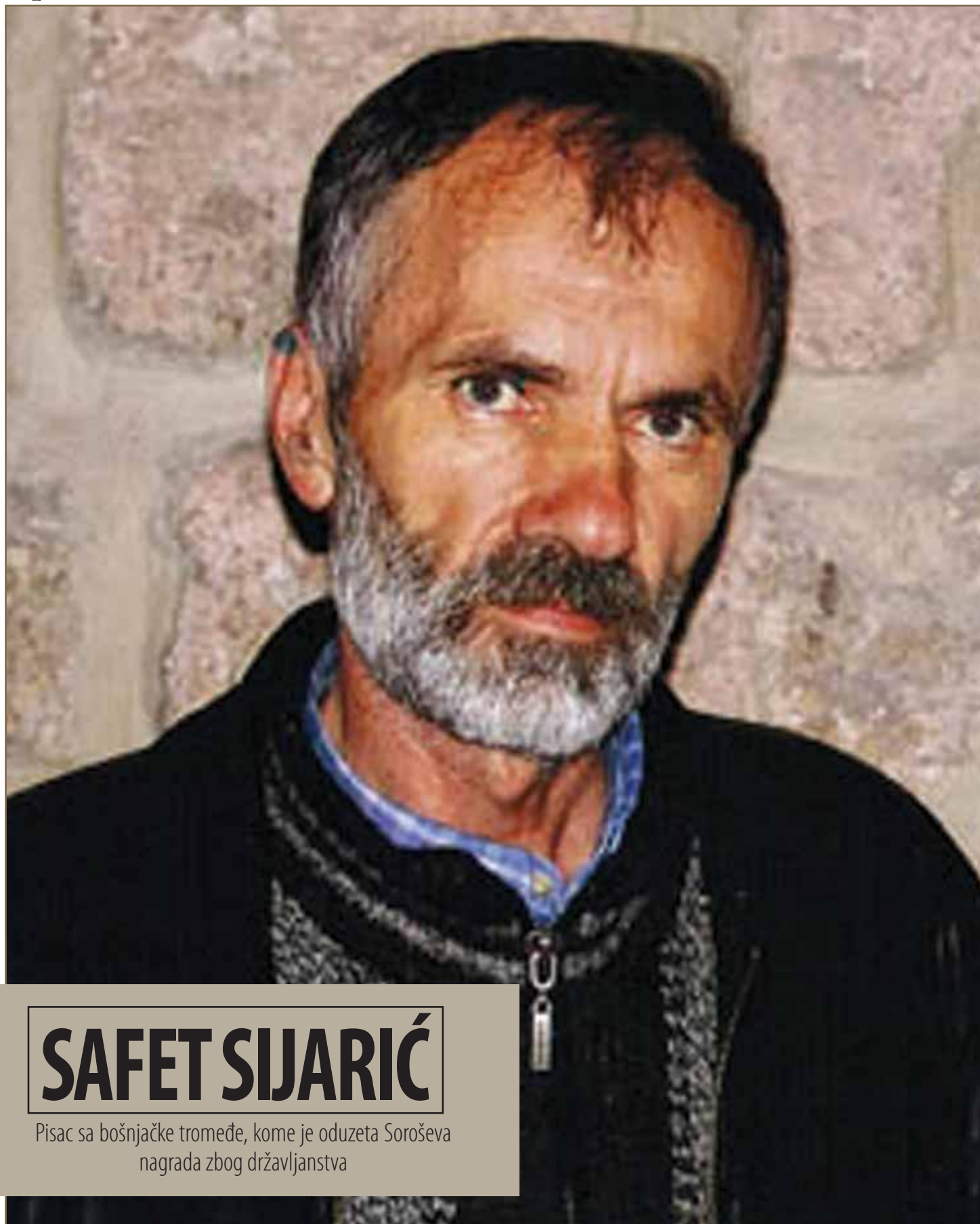
KULU GRADE MLADE REDŽEP-AGE

Hair sahibija nove kule u Plavu je Husnija Redžepagić. Rođen je 1970. godine u Plavu. Studirao je na Pravnom fakultetu u Sarajevu, a diplomirao 1994. na Politologiji u Cirihu, Švicarska. Radi i živi u Cirihu. Aktivno se bavi književnošću, i objavljuje priče a u pripremi su mu radovi romana. Do sada je objavio 20 priča u listovima i časopisima, a neke su prevedene na njemački, engleski i francuski jezik. Pisanje je osnovna njegova preokupacija. Redžepagić se bavi i upoznaje nas sa složenim prilikama u krajevima gdje žive bošnjaci i muslimani širom svijeta.

Kulu je počeo raditi 2010. godine, a završio je 2012. godine (Izlazak sunca je uvijek početak nečeg novog, ništa više od njega ne daje energije, topline i svjetlosti, bošnjackom narodu! „ ... Jedne noći, gdje sada stoji naša Kula, izađe svjetlost i diže se pravo u nebo..“ Osta ona u mojim mislima, da me podsjeća i daje ideju da je izgradim, da postane simbol i sinonim slobodnog života Bošnjaka...) a sagrađena je u Plavu gdje se također nalaze još četiri velike kule plemstva Redžepagić.

Predpostavlja se da Redžepagića ima blizu 8000 članova koji žive i rade po cijelom svijetu.

P.B.

SAFET SIJARIĆ

Pisac sa bošnjačke tromeđe, kome je oduzeta Soroševa nagrada zbog državljanstva

IMAM OSJEĆAJ DA ME NEĆE ZEMLJA KOJU TOLIKO VOLIM

Zasmetalo mi je povlačenje granica između Srbije i BiH i ta djelidba naroda. Ja sada u Sarajevu živim ilegalno i sve dok se ne riješi pitanje dvojnog državljanstva ja visim ni tamo ni ovamo... Sjetim se riječi Alije Izetbegovića koji je doslovce rekao da svi Bošnjaci, gdje god se u svijetu nalazili, mogu smatrati zemlju Bosnu svojom domovinom, a eto nije bilo tako.

Lijepaje Pašema, jedinakći Ahmeta Dupljaka, nadaleko poznatog domaćina. Djevojka bez mahane: skromna, kao da je starala pa mladjela. A radna. O hitrini njenoj da se ne zbori – „tica li je, leptirica li je, šta li je? ...Jes malo pooštra, kako kaže narator romana Rod i dom. I tu čuvenu ljepoticu dadoše za nekog Beća u Šipovice. Ko je nju pitao da li hoće ili neće! Kod plemenskog imama se obavi vjenčanje. To su završili, kao što je običaj, očevi uz jednog svjedoka, bez mladenaca.

No, nijesu je baš lahko proscima dali. Malo su ih njeni iz roda namučili, a ovi zapamtili to. I kad su je svatovi vodili oni htjedoše da joj malo vrata. Ostave je đilkoši poigravši se konjskom trkom. Kud će ona sada, jadna? Niti da se vrati, niti za njima. Ponos joj ne da!

I ona krene u borbu za sebe - protiv sebe. Nagari svoga dorata i bude prva. Njen mladi konj osjeti tu borbu ponosa ženskog i krene da joj pomogne. Sto svatova ona pobjeđuje i prva stiže svome domu, kao što nikoja nije. Košija je njena, poslije velike borbe za smrt i život. „Nevjesta je bila gazija među gazijama – svud okolo pričalo se samo o njezinu podvigu, i njenoga konja, ni o čemu drugom...” No, pored priznanja Pašema je u očima ljudi i žena vidjela neki neprijateljski, osvetnički pogled. I ona se počela bojati toga...

To mlado i krhko biće puno ponosa kao da su svi htjeli sada da satru, ubiju... Ne može to tako! Jedno žensko da se drzne i da muško pobijedi u košiji?! I ubijali su je i ponižavali svi odreda. Ta njena greška pratila ju je i u njenom daljem životu. I ona ne mogavši više podnositi

poniženja, krene da se vrati domu. Ali, žena koja napusti jednom kuću svojih roditelja, više joj nije mjesto u njoj. Njen otac kao da nije više njen otac, a braća, kao da nisu braća - šibom su je vratila njenom domu.

Zašto takav nesretan kraj?- pitali su jednom pisca. „Kako nesretan? To je sretan kraj! Nju su vratili njenom domu.“, odgovorio je pisac iz Sandžaka, što moderna žena Zapada ne bi mogla da shvati. Ali žena Sandžaka zna šta time pisac želi da kaže. Za ženu koja napusti dom, život u rodu nije više njeno toplo gnijezdo. Ona niti je cijenjena, niti je više vrijedna insana. Surovost običaja kojeg i dan-danas možemo naći. Ne štrči ničim - inače si pokošen!

Eto, to je sadržaj romana Rod i dom, romana koji je majstorski spustio jednu vjernu sliku nekadašnjeg Sandžaka, rekao bi moderni čitalac. A onaj što malo bolje poznaje situaciju dodao bi: vjernu sliku i današnjeg Sandžaka, jer običaji su tu još tvrdi, ne daju se izvaditi iz korijena koji su tvrdi i od korijenja zuba u Pešteraca.

Safet Sijarić je napisao veliko djelo, i za njega dobio Soroševu nagradu - nagradu koja mu je i nepravедno oduzeta i koja je bila i početak njegove dalje tegobe života. Zašto? Evo zašto.

Pisac Safet Sijarić, autor i drugih vrijednih romana s temama koje se tiču najviše Sandžaka, a o kojemu se u zadnje vrijeme manje čuje, živi i stvara neprimjetno, rekli bismo, u gradu Sarajevu. Potražili smo ga i našli gdje cijepa drva ispred svoje kuće, u ulici Posavskoj.

„Dok udaram ovom sjekirom mislim kako me može nekoje zviznut po cjevanici, a nisam ni zdravstveno osiguran. U mojim godinama ljudi idu redovno na rutinske kontrole, a ja nemam kud, ne znam šta da mi se desi.“

Govori mi to dok prilazim da se upitam, tu pred velikom gomilom iscijepanih drva. Iza njegovih udaraca cjevanica se polovi, pa opet polovi, pa sitni kao i u njegovom pripovijedanju povijest. Zaprepašteno slušam njegovu priču, a u njoj vidim na hiljade sličnih sudbina našeg čovjeka koji izgubljeno hodaju ovako po Sarajevu, Bosni, po cijelom svijetu.

Safet Sijarić, koji je kao vrsni pisac osvajao

i druge značajne nagrade na anonimnim konkursima po Bosni za svoje pisanje, čeka da se situacija kako se i zapetljala i sama otpetlja živeći sa suprugom, sinom i kćerkom.

Petnaestak godina prošlo od oduzimanja Soroševe nagrade, jer nije imao bosansko državljanstvo, a i dalje ima taj problem. Ovaj nepravедni presedan, koji mu je tada ipak doprinio da ga ova knjiga i proslavi, pobudio je, ipak, tada u mnogima revolt i simpatije prema njemu, pa se pokušalo pojedinačno ispraviti nepravda. On je odmah nakon tog oduzimanja nagrade primljen u Društvo pisaca BiH. Sa statusom slobodnog umjetnika on bi, naravno, trebao imati i zdravstveno i socijalno osiguranje, ali od toga za njega kako ni tada, tako ni sada nema ništa:

- U prvom članu statuta Društva pisaca stoji da član mora biti državljanin BiH. Ali ja sam nekako ušao na „mala vrata“, pa stekao status slobodnog umjetnika onog dana kad se trebalo početi s uplaćivanjem doprinosa za osiguranje, i kada su trebali uredni papiri o državljanstvu, ja sam otpao. – kaže nam Safet.

Legitimacija Safeta Sijarića je tada bila iz Novog Pazara, živio je u BiH, a bio je i sada je državljanin Crne Gore, gdje je rođen. Tri države a jedan Safet. No, problem je za njega postao još veći kada su počeli da pucaju šavovi između Srbije i Crne Gore, kako nam kaže:

- Prepao sam se da se ne nađem na međi triju zemalja - Srbije čije sam isprave tada imao, Crne Gore čiji sam državljanin po rođenju, i BiH gdje živim. Zato sam brže-bolje stalno boravište prijavio u Crnoj Gori u Bijelom Polju i izvadio crnogorski pasoš i legitimaciju. Soroševa nagrada mu je u BiH oduzeta zbog državljanstva. I pravo da vam kažem, osim u prijatelja koji me uzimaju kao svojega, ja se ovdje u Sarajevu konstantno nalazim kao stranac i nemam osjećaj da me uzimaju kao domaćeg, nekog ko je ovdje uskočio, postupivši neetično, tj. javivši se na jedan književni konkurs iako nije ispunjavao predispozicije za državljanstvo, obreo se tu kao uljez. Ali kad sam u Sandžaku, vidim da me ni tamo nema. Kada biste tamo pitali za mene, rekli bi vam on je sarajevski pisac, tražite ga tamo.

PB: Pa, čiji si ti pisac?

SIJARIĆ: Ne znam ni ja više. Meni lično je zasmetalo povlačenje granica između Srbije i BiH i ta djelidba naroda. Ja sada u Sarajevu živim ilegalno i sve dok se ne riješi pitanje dvojnog državljanstva ja visim ni tamo ni ovamo... Sjetim se riječi Alije Izetbegovića koji je doslovce rekao da svi Bošnjaci, gdje god se u svijetu nalazili, mogu smatrati zemlju Bosnu svojom domovinom, a eto nije bilo tako.

PB: No, zašto se Safet Sijarić u zadnje vrijeme nešto i perom prišutio? Da se ne piše šta pozamašno?

SIJARIĆ: Pozamašno baš ne. Ovim redom takvo što (iako još od najranije mladosti i za nešto takvo navlačim građu) do smrti neću započeti - tako me nekako život melje i mrvli. I ne samo to, ni za kraće forme ne nalazim dovoljno vremena. Sijevaju ideje, zatrpavaju me inspiracije, a ja ne stižem svemu tome da se odazovem, što me baca u neki kaos. Gušim svoje inspiracije, puštam da mi nadahnuće splasne i to me čini prilično nesretnim. Uspijem tu i tamo da skolim po koju priču, crticu, pa i od toga nešto bude za moj ukus odviše zbrzano i mlako. No, dogodi se i neko djelo koje mi se učini „grom gromova“, i to me tješi.

Osim hrpe leksikona i druge priručne literature na podu, u kući mu nismo vidjeli neke knjige...

Lična biblioteka, ionako skromna i nekompletna, osula mi se zadnjih godina od Novog Pazara, preko rodnog Bihora gdje mi se prilično raznijela pa dovde, i to što mi je dospjelo tu nalazi mi se na nekim grubo sklepanim policama gore pod krovom. - pokaza glavom uz rohavu

poratnu fasadu kuće.

Tako i rukopise svoje držim gore, sem onog što baš sada pišem. Do gore nemam stepeništa no se penjem ono „alpinistički.“ Jednom sam zveknuo glavom o betonsku ploču - sve mi se oko glave okrenulo.

PB: Pa vidi li se neki izlaz iz postojeće situacije, neko rješenje?

SIJARIĆ: Rekao bih da naslućujem nešto. Djeca su već odskočila, osamostaljuju se i računam da će me porodica malo popustiti. Gledat ću da osposobim i zagrabim jedan sobičak, postavim kakvu peć i malo se zatvorim. A valjalo bi, kad bih i tamo imao neke uslove, da se povučem katkad i u zavičajnu tišinu.

Safet Sijarić je započeo studije opće književnosti 1975. godine u Sarajevu i, kako kaže, prve isprave su mu bile iz Sarajeva. Po završetku studija napustio je Sarajevo, idući za poslom, sa nadom da se jednog dana vrati opet gradu koji ga je začarao, gradu mogućnosti. Ali ovaj grad, koliko god da ga je Safet volio, kao da nije njega želio.

Tu priču priča Safet Sijarić, a ja kao da čujem u njoj zov mnogih onih koji su u istoj situaciji kao i on, onih koji imaju isti osjećaj kao i on - osjećaj da te neće zemlja koju tako voliš i kojoj bi mogao puno da daš.

Slušamo li eho iste pjesme koju je Čerčil slušao s početka prošloga stoljeća?

TRANSFER MOĆI

Jedna pjesma od A. E. Housmana, vrlo poznatog engleskog pjesnika s kraja 19. stoljeća, kažu da je odjekivala u Čerčilovom mozgu u 1930-tim. U slobodnom prijevodu sa engleskog ide ovako: "Na idiličnom brdu ljeta, lijenom sa žuborom potoka mnogih, čuh udaljeni zvuk bubnjarskih četa, bubnjaju kao zvuk u snu, sad daleko i blizu i nisko i glasnije na cestama Zemlje prolaze, prijatelju drag i prahu hrana, vojnici marširaju, uskoro da umru."

POČETAK AMERIČKE ERE

Ono što je Housman razumio je da duga, topla ljeta i stabilnosti 19. stoljeća prilaze kraju, i da ćemo uskoro preseeliti u jedan od tih zastrašujućih razdoblja historije kada se dešava izmještanje moći. I ta razdoblja su uvijek popraćena turbulencijama, a prečesto budu i krvava.

Mi smo osuđeni da preživimo bar jedan od tih trenutaka u historiji, kad se obruč na kojem počiva uspostavljeni red sila svijeta, počinje mijenjati u novi izgled svijeta, nove nadolazeće sile počinju se oblikovati. Taj proces je neminovan u svakom stoljeću.

Posljednji se put to dogodilo - i to je ono što su Housman i Churchill osjećali - kada se moć starih naroda, starih europskih sila, prebacila preko Atlantika na novu silu u nastajanju, na Sjedinjene Američke Države - početak američkog stoljeća. I naravno, SAD su ušle u novonastali vakum, gdje su se prastare europske sile nalazile, koji je nastao nakon što su se one potrošile na dvije krvave katastrofe prošlog stoljeća, dva velika svjetska rata.

Bolji opis ovog procesa dao je Mao Ce-tung kada je rekao da su ta dva velika rata bili samo europski građanski ratovi, a to je u ovom kontekstu slabljenja evropskih sila tačniji način da se oni opišu.

Mi živimo u jednom od tih vremena. Ali, pisati ću o tri bitna faktora. Prvi od njih, prva dva od tih faktora odnose se na izmještanje moći. I drugi je o novoj dimenziji tog procesa, koji se nikada nije dogodio na način na koji se događa sada. To može biti i zastrašujuće. Kroz historiju možemo vidjeti "bočno izmještanje moći" - moć Grčke se prenijela na Rim i razne smjene vlasti koje su se događale tokom europske civilizacije - ali sada vidimo nešto blago drugačije izmještanje moći. Jer moć/sila se sada ne izmještaju samo bočno od naroda do naroda. Također se izmještaju i okomito.

Ono što se danas događa je da je sila koja je bila uokvirena, koja je pozivana na odgovornost, koja se držala vladavine prava, a sve u okviru institucija nacionalnih država, sada premještena u velikoj mjeri na svjetsku scenu. Globalizacijom vlasti - mi stalno govorimo o globalizaciji tržišta - zapravo se dešava globalizacija stvarne moći. A tamo gdje je, na razini nacionalne države moć ili vlast pozivana na odgovornost za vladavinu prava, na međunarodnoj sceni to nije. Međunarodna scena, a globalna pozornica na kojoj se moć sada nalazi: moć Interneta, moć

Kada su išli u Libiju, nije bilo dovoljno dobro za Zapad da to učine sami, morali su dovesti druge - Arapsku Ligu. Irak i Afganistan je zadnji puta kada je Zapad pokušao nešto napraviti sam, i nije uspio. Došli smo do početka kraja od 300 godina - kažem 300 godina, jer je to kraj uticaja Otomanskog carstva - od prevlasti zapadne snage, zapadnih institucija i zapadnih vrijednosti. Sada Zapad mora zvati druge, sada moraju napraviti G20, sada sve češće izlaze iz uskog i ugodnog kruga svojih zapadnih prijatelja.

satelitske televizije, snaga velikih finansijskih špekulanata, do multinacionalnih korporacija koje sada razvijaju budžete često veće od budžeta srednje jakih zemalja, živi u globalnom prostoru koji je u velikoj mjeri nereguliran, ne podliježe vladavini prava, te u kojem ljudi mogu djelovati bez ograničenja.

Sada to moćnicima odgovara, i odgovarat će im sve do jednog trenutka. Uvijek je bilo pogodno za one koji imaju najviše moći da djeluju u prostorima bez ograničenja, ali je pouka historije, da prije ili kasnije, neregulirani prostor - prostor koji ne podliježe vladavini prava - postaje nase-

ljen, ne samo stvarima koje želite - međunarodna trgovina, internet, itd. - ali i onim stvarima koje ne želite - međunarodni kriminal, međunarodni terorizam. Otkriće 9/11 je da čak i ako ste najmoćnija nacija na zemlji, oni koji nastanjuju taj neregulirani prostor mogu vas napasti u vašem najreprezentativnijem gradu u jedno septembarsko jutro. Negdje sam davno pročitao da je nešto poput 60 posto od četiri milijuna dolara koje je bilo teroristima potrebno za finansiranje napada 9.11. zapravo prošlo kroz institucije zgrada blizanaca koje su 9.11. uništene. Dakle, neprijatelji također koriste ovaj neregulirani prostor - prostor masovnog putovanja, internet, satelitsku televiziju - da bi bili u mogućnosti da rašire svoj otrov, što za konačni cilj ima uništavanje zajedničkih sistema i naših života. Prije ili kasnije, pravilo je povijesti, gdje moć putuje, mora uslijediti regulacija iste! I ako je slučaj da je jedan od fenomena našeg doba globalizacije moći, onda slijedi da je jedan od izazova našeg vremena da dovedemo upravu u globalni prostor - globalnu scenu.

NASTANAK MULTIPOLARNOG SVIJETA

Pri tome, ovdje ne treba govoriti o globalnoj vladi niti o nekoj globalnoj demokratskoj instituciji. A i malo je vjerovatno da će to biti učinjeno od strane UN ili sličnih institucija. Mada da nema UN-a, trebali bi ga izmisliti. Svijetu je danas potreban međunarodni forum. On treba radi sredstava pomoću kojih možete legitimizirati međunarodne akcije. Ali kada je riječ o upravljanju u globalnom prostoru to se neće dogoditi kroz stvaranje većeg broja institucija sličnih UN-a. To će se zapravo dogoditi kroz okupljanje snažnih sila i njihovog međusobnog dogovora o sistemu, ugovora o načinu upravljanja tim globalnim prostorom. I to se već počinje pojavljivati. Svjetska trgovinska organizacija: organizacija bazirana na međunarodnom ugovoru, posve bazirana na ugovoru, a opet dovoljno moćna da poziva na odgovornost i one najmoćnije - Sjedinjene Američke Države, ako je potrebno. Kyoto: počeci borbe za stvaranje organizacije bazirane na međunarodnom ugovoru. G20: svijet je bio primoran sastaviti instituciju koja je sposobna donijeti mehanizme upravljanja tim finansijskim prostorom u kojem se dešavaju finansijske špekulacije. I to je ono što je G20 institucija bazirana na ugovoru. Sada postoji problem: šta ako najmoćniji zajedno sastave pravila u međunarodni ugovor na bazi institucija, da izreguliraju taj neregulirani prostor, i što se događa sa slabim koji su izostavljeni? I to je veliki problem i tema za sebe. Prvo, ako ćemo preživjeti ova turbulentna vremena više ili manje turbulentno, onda će naš uspjeh u velikoj mjeri ovisiti o našoj sposobnosti da dodamo razumnu upravu nad globalnim prostorom. Početak tog procesa se već dogodio. Drugo, moć se ne izmješta samo okomito, ona se također kreće i horizontalno.

Povijest civilizacija, onih okupljenih oko mora - s prvim diljem Mediterana, novijih u onim oko Atlantika. A danas se vidi temeljno pomjeranje moći, općenito govoreći, daleko od zemalja okupljenih oko obale Atlantskog okeana prema narodima okupljenih oko Pacifičkog obruča. Sada je ona manifestacija ekonomske moći, ali to je način na koji pomjeranje sila uvijek počinje. Može se već vidjeti razvoj vanjskih politika, povećavanje vojnih proračuna javlja se u drugim rastućim silama u svijetu. To, zapravo, nije toliko pomak sa Zapada na Istok. Nešto drugo se događa. Sjedinjene Američke Države su i dalje najmoćnija nacija na Zemlji u idućih 10 godina, možda 15, ali kontekst u kojem ona ima svoju moć je sada radikalno izmjenjen. Mi izlazimo iz 50 godina, najneobičnijih godina povijesti u kojima smo imali potpuno mono-polarni svijet u kojem

svaki kompas igle za ili protiv mora biti naveden po svom položaju prema Washingtonu - svijetu kojem je mjerilo bio jedan div. No, to obično nije slučaj u povijesti. U stvari, ono što se sada pojavljuje je puno više normalan slučaj povijesti. Mi smo na početku nastanka multi-polarnog svijeta.

Počinje su nazirati alternativni centri moći - u Kini, naravno, Indiji, Brazilu. Danas svijet zaista, za nas Europljane, više nalikuje multipolarnoj Europi 19. stoljeća.

Fiksni polaritet moći znači fiksne saveze: NATO, Varšavski pakt. No, više polova moći znači pomicanje i mijenjanje saveza. I to je svijet prema kojem idemo, u kojem će se vidjeti da naši savezi nisu fiksni. Lord Canning, veliki britanski ministar vanjskih poslova je jednom rekao, "Britanija ima zajednički interes, ali ne i zajedničke saveznike." A svjedočit ćemo da čak i zemlje razvijenog Zapada će morati posegnuti, izvan ugodnog kruga atlantskih sila da bi pravili saveze s drugima ako žele da se stvari pokreću.

Kada su išli u Libiju, nije bilo dovoljno dobro za Zapad da to učine sami, morali su dovesti druge - Arapsku Ligu. Irak i Afganistan je zadnji puta kada je Zapad pokušao nešto napraviti sam, i nije uspio. Došli smo do početka kraja od 300 godina - kažem 300 godina, jer je to kraj uticaja Osmanskog carstva - od prevlasti zapadne snage, zapadnih institucija i zapadnih vrijednosti. Sada Zapad mora zvati druge, sada moraju napraviti G20, sada sve češće izlaze iz uskog i ugodnog kruga svojih zapadnih prijatelja.

TEBI ZVONA ZVONE

A sada treći faktor, koji je potpuno drugačiji. Danas živimo u suvremenom svijetu, gdje je na internetu sve spojeno na sve. Mi smo sada ovisni. Sada smo isprepleteni, kao nacija, kao pojedinci, na način koji nikada nije bio slučaj prije. Međuodnos naroda je uvijek postojao, da. No, sada smo svi blisko zaključani zajedno. Može svinjska gripa početi u Meksiku, ali je to problem za Charles de Gaulle Aerodrom 24 sata kasnije, 36 sati problem u Bosni i Hercegovini. Lehman Brothers propadne, svi to dobro osjetimo. Požari u stepama Rusije, hrane nema u Africi, Bosni. Mi smo svi sada duboko, duboko, duboko povezani. A što znači da je ideja nacionalne države koja djeluje sama, nije povezana sa drugima, ne radi s drugima, više nije održiva, jer učinci izvan nacionalne države sada počinju utjecati na ono što se događa unutar njih.

A to nam govori nešto vrlo važno. To nam govori da je, ustvari, naše vlade, vertikalno konstruirane, izgrađeni na ekonomskim modelima industrijske revolucije - okomite hijerarhije, specijalizacije poslova, komandnih struktura - imaju pogrešne strukture u potpunosti. U poslovanju paradigma strukture našeg vremena je mreža. To je naša sposobnost da se stvari umreže, unutar svojih vlada i izvana.

U moderno doba, u kojem je sve spojeno na sve, najvažnija stvar u onome što možemo učiniti je ono što možemo učiniti sa drugima. Najvažniji dio naše strukture - vlada, vojska, biznis - su naše priključne tačke, naši kapaciteti da se umrežavamo sa drugima. Ovo ljudi u industriji i proizvodnji fantastično razumiju, vlade širom svijeta još uvijek ne.

I završiti ću sa pjesmom. Pjesma je od John Donne-a: "Smrt svakog čovjeka me pogađa, jer uključen sam u čovječanstvo, ne šalji da pitaš za kim zvona zvone, jer zvone za tobom." Za John Donne ovo je preporuka o moralnosti. Za nas možda dio jednačine za naš opstanak u cjelini.

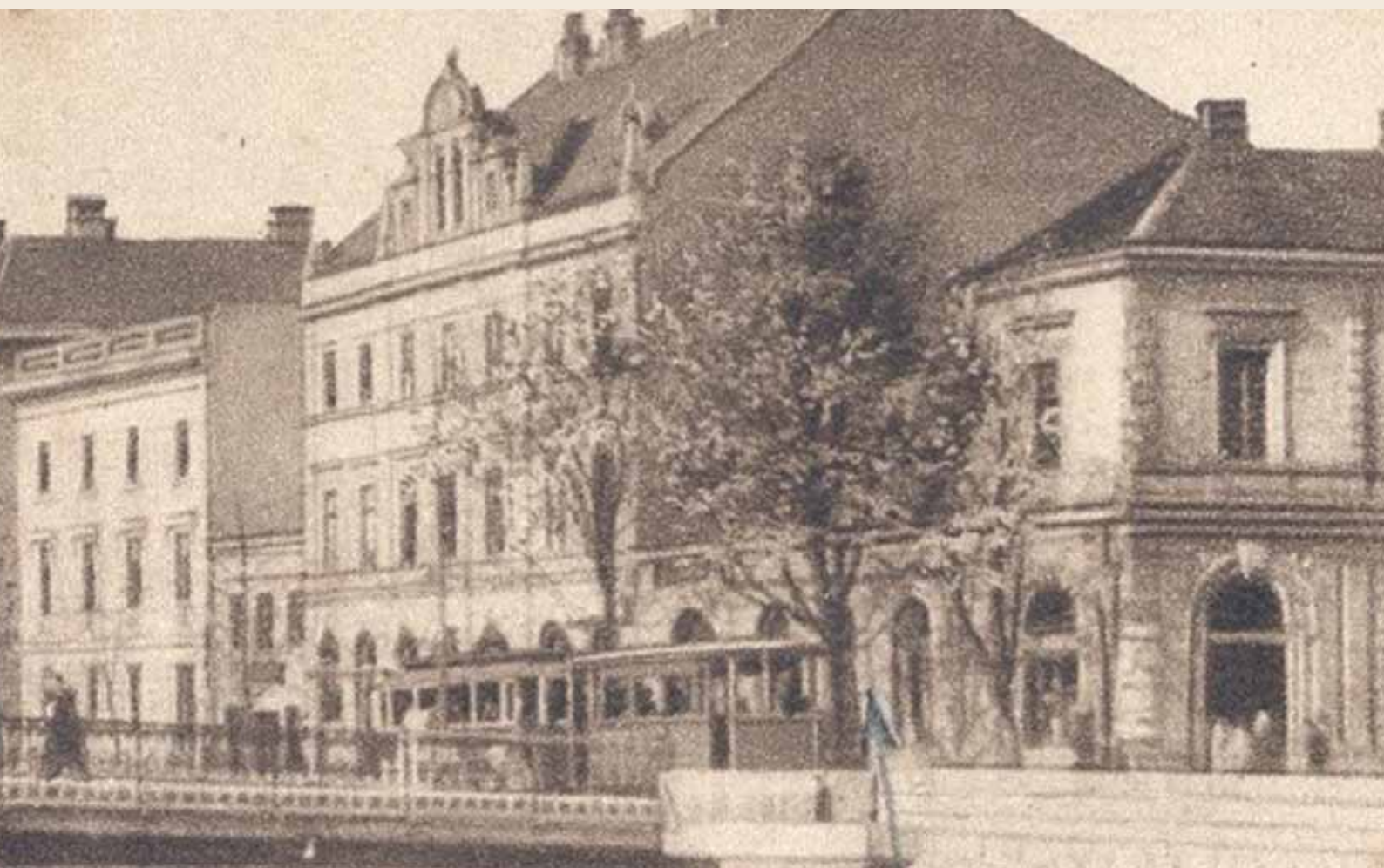

no east

sevdah

no west

is the best

Najefikasniji način da se nešto ostavi umiranju jeste da se proglasi „tradicionalnim.“ Međutim, svaka nova interpretacija sevdalinke produžava i bogati njen život. Za novu generaciju izvođača sevdalinke - Amira Medunjanin, Damir Imamović, Vanja Muhović i Ilijaz Delić - živi i nova generacija slušatelja. Nova generacija čini okosnicu novog talasa u sevdalinci, a bojom glasa i načinom izvođenja nikoga ne ostavlja ravnodušnim. Njihova ljubav prema sevdalinci utkana je u svaku notu koja osvajaju publiku, a načinom na koji izvode sevdah nastalo je novo osvježanje u višestoljetnoj bosanskoj kulturi. Nova generacija stvara nove aranžmane, predstavlja sevdalinku na novi način čime bogati njen život, istovremeno čuvajući njenu ljepotu, ne povrjeđujući je.

AMIRA MEDUNJANIN

Prepoznajući da je interpretacija sevdalinke njen životni put, Sarajka Amira Medunjanin izgradila je vlastiti stil izvođenja iste dovodeći je do savršenstva. Godine

2005. izlazi njen prvi album „Rosa“ u izdanju Snail Records, koji prima sjajne kritike širom Evrope. Godine 2009. Amira objavljuje album „Live“ u izdanju Gramofon, a iste godine objavljuje album „Zumra“ koji predstavlja inovatni pristup muzičkoj tradiciji Bosne i Hercegovine, Srbije i Makedonije, spajajući primjenjenu harmoniku sa aranžmanima tradicionalnih melodija, stihova i stila vokalne izvedbe, a koji je pripremila u suradnji sa međunarodno priznatom harmonikašicom Merimom Ključo. Godine 2010. Amira snima novi album „Amulette“ u Berlinu i Leipzigu kojeg potpisuje ton majstor i producent Walter Quintus. Album sadrži deset pjesama iz Bosne i Hercegovine, Makedonije, Srbije i Kosova. Cilj albuma „Amulette“ bio je glasom i harmonikom prikazati tradiciju Bosne i Hercegovine i zemalja regiona na drugačiji način čime je aplicirala momente naše tradicije. Album je prilično jezzerski, ali ne može se reći ni da se radi o jazz albumu, a ni o sevdahu. Svojim izvedbama, Medunjanin prikazu-

je suštinu sevdalinke ulazeći u njenu srž. Njen glas je vjeran tradicionalnom izvođenju kojim dočarava situacije iz pjesama te skrivene poruke kroz priču harmonike ili drugih instrumenata. Amira ulazi u pjesmu, ona je osjeća i poklanja je publici, a bosanski malopoetski specifikum prenijela je i izvan domovine nastupajući u Zagrebu, Beogradu, Amsterdamu, Utrechtu i drugdje.

DAMIR IMAMOVIĆ

Nakon rada na monografiji pjesama svoga djeda i jednog od najvećih interpretatora u historiji sevdaha - Zaima Imamovića - Damir ulazi u isti svijet. Godine 2006. Imamović okuplja „Damir Imamović

Trio“ sa kojim iste godine snima „D13 svira standarde“ u izdanju Buybook-a. Nakon niza nastupa u Bosni i Hercegovini, Njemačkoj, Italiji, Švicarskoj, Turskoj, susjednim zemljama i drugdje, gradeći vlastiti repertoar, 2007. Damir Imamović Trio snima „Abrašević Live“ koji postaje jedan od naslušanijih CD-ova novog sevdaha, a koji mu donosi nastupe na istanbulskoj, beogradskoj i sarajevskoj sceni. Imamović je sa kolegama u aprilu 2009. godine održao i svoj premijerni koncert internacionalnog karaktera u sarajevskom BKC-u. Iste godine Trio nastupa na dva koncerta (Umbria Jazz Fest Balcanic Windows) u Beogradu i Novom Sadu. U aprilu 2010. godine izlazi prvi DI solo CD u izdanju Gramofon kojim će krunisati seriju solo nastupa i načiniti jedan novi korak u izvođenju sevdaha, a svoj drugi solo CD „Svrzina kuća“ u izdanju iTM snima u julu 2011. godine. Svojim interpretacijama Imamović stvara jedan poseban stil savremenog sevdaha. Svoju priču prenosi u dokumentarnom filmu „Sevdah“ rediteljice Marine Andree, koji na Sarajevo Film Festivalu 2009. godine osvaja Prvu nagradu publike. „Sevdah Takht Damira Imamovića“ Damirov je novi bend sa kojim se, kako sam kaže, upušta u ritmičke igre sa sevdahom. Prvi koncert imao je u maju ove godine u beogradskom Domu omladine, a 07. juna, također, veliki koncert u sarajevskom BKC-u kojim je zatvorio Drugi Sarajevo Sevdah Fest.

VANJA I DIVANHANA

Divanhana je prostor u tradicionalnoj bosanskoj kući, iz osmanskog perioda, u kojoj se divanilo, razgovaralo, sijelilo. To isto čine Vanja i Divanhana pjesmom i muzikom. Vanja Muhović (Sarajevo, 1986.) student je master studija na Muzičkoj akademiji u Sarajevu, odsjek za muzikologiju/etnomuzikologiju. U završnim radovima dodiplomskog i postdiplomskog studija Sevdalinka u kontekstu World Music-a i Sevdalinka - novi diskursi percepcija tradicije i kreiranje savremene zvučnosti bavi se istraživanjem gradske tradicionalne muzike Bosne i Hercegovine. Pored ovog rada, također izvodi gradsku tradicijsku muziku Bosne i Hercegovine i Balkana, kao i sevdalinke uz saz. Početkom 2009. godine sa grupom mladih studenata Muzičke Akademije u Sarajevu osnovao je grupu pod imenom „Divanhana“ koja počinje sa izvedbama tradicionalne bosanske muzike u novim aranžmanima koji su nastali kao rezultat fuzije jazz, pop i klasične muzike 20. stoljeća, s posebnim akcentom na sevdalinku. Vanja Muhović sa svojim pratećim bendom Divanhana izvodi sevdalinku u novim aranžmanima koji su prihvatljivi i ljudima koji nisu upoznati sa muzikom Bosne i Hercegovine. Time se svrstavaju u žanr world music-a. Krajem iste godine snimaju dvije pjesme „Zaplakala šećer Đula“ i „Razbolje se sultan Sulejmane“ koje su naišle na veoma pozitivnu reakciju publike. Godine 2010. Divanhana predstavlja Bosnu i Hercegovinu na najvećem svjetskom muzičkom sajmu WOMEX u Kopenhagenu. Prvi CD snimaju u februaru 2011. pod imenom „DERT“ u studiju Fattoria Musica u Osnabrucku (Njemačka) u suradnji sa jednim od najpoznatijih evropskih producenata world music-a- Walterom Quintusom. Na albumu se nalaze tradicionalne pjesme

iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore, Kosova te romska himna „Đelem Đelem.“ Početkom septembra 2011. godine Divanhana priprema novi projekat sa mladom sarajevskom umjetnicom Lejlom Čatić. Pjesma „Evo srcu mome radosti“ objavljena je u decembru iste godine, a

snimana je u produkcijskoj kući GOTIVA u Sarajevu. U februaru 2012. Divanhana je učesnik prestižnog jazz festivala „12 points“ u Portu u poznatoj dvorani „Casa da Musica.“ Sevdalinku „Crven fesić“ i makedonsku tradicionalnu pjesmu „Oj, ovčarče“ realizirali su sa poznatim italijanskim pijanistom Liviom Minafrom, a snimili u Studiju 6 na Radio Beogradu.

ILIJAZ DELIĆ I MOSTAR SEVDAH REUNION

Ilijaz Delić je glavni vokal jednog od najpoznatijih balkanskih i etno sastava- Mostar Sevdah Reunion koju ujedinjuje ljubav prema sevdahu u suvremenim aranžmanskim rješenjima. Mostar Sevdah Reunion je

prvi album izdao 1999. godine sa specijalnom gošćom na albumu - kraljicom romske muzike - Esmom Redžepovom, a inače, iza sebe imaju osam snimljenih albuma („Mostar Sevdah Reunion“- 1999., „A Gipsy legend“ - 2001., „The Mother of Gipsy Soul“- 2002., „A Secret Gate“- 2003., „The legends of live“- 2005., „Šaban“- 2006., „Emina“- 2008., „2010“- 2010.). World music kritičari prozvali su ih „balkanskim bluzerima,“ a vokal Ilijaza Delića porede sa Frankom Sinantrom. Medijska kuća BBS odabrala je Mostar Sevdah Reunion za snimanje svog dokumentarnog filma „The Bridge of Bosnian Blues ili Sevdah: The Bridge That Survived.“ Film je premijeno prikazan 2005. godine.

FRANCUSKI MUSLIMA

Iako je u sekularnim državama religija odvojena od politike, vjernici su istovremeno i birači, pa ih stoga i sve moderne političke partije pokušavaju pridobiti. Ako se neki politički izborni kandidat izjasni za legalizaciju homoseksualnih brakova, uvijek ima na umu birače koje će pridobiti ili izgubiti.

U Francuskoj su zabranjene etničke, vjerske i rasne statistike, jer se vjeruje u jednakost svih građana, tako da nema načina da se pouzdano sazna koliko muslimana postoji u zemlji. Već deset godina se govori o šest miliona, kao da se ova zajednica ne razvija uz porast stanovništva.

Pretpostavlja se da u Francuskoj među glasačima ima otprilike 50% katoličkih vjernika među kojima samo 14% redovno ide u crkvu, zatim 5% muslimanskih, 2 ili 3% protestantskih i 1% jevrejskih vjernika. Osim muslimana, od kojih 80% glasa za socijalističku partiju, svi ostali vjernici glasaju za republikansku desnicu koja se zalaže za tradicionalne vrijednosti.

Međutim, iz toga se nipošto ne smije zaključiti da su francuski muslimani socijalisti.

Kada se uporede ideologije ljevičarskih i desničarskih političkih partija, jasno se vidi da su desničarske po pitanju nekih univerzalnih vrijednosti veoma slične religijama. Tako se desničarske partije, bez obzira u kojoj da su državi, uglavnom zalažu za:

- porodične vrijednosti i suprotstavljaju se usvajanju djece od strane homoseksualaca ili lahko dostupnoj kontracepciji za tinejdžere;
- lično bogaćenje koje će koristiti cijeloj zajednici, bilo da je to pomoću potrošnje, finansijskih ulaganja ili otvaranja novih radnih mjesta od strane preduzetnika, a da se pritom previše ne računa na državu kao na neko novo božanstvo;
- privatno vlasništvo i bogaćenje uz pomoć nekretnina, umjesto da građani žive u trajnom siromaštvu u državnim, socijalnim stanovima;
- nasljedstvo i lakše prenošenje stečenog bogatstva na buduće naraštaje, čime se potencira kontinuitet čovjeka, a ne njegovo uništenje nakon smrti;
- sniženje poreza koje omogućava privatno preduzetništvo i samostalnu inicijativu, što ukazuje na povjerenje u budućnost onako kako se vjernici pouzdaju u Boga, a ne na očekivanje da država stvara radna mjesta;
- borbu protiv državnog deficita kako se ne bi dugovi prenosili na naredne generacije, kako je to cinično predložio Keynes, "pošto ćemo na kraju krajeva svi biti mrtvi";
- borbu protiv devalvacije valute, kako bi se zaštitilo stečeno bogatstvo, a u isto vrijeme spriječilo pretjerano oporezivanje onih najsiromašnijih koji nemaju drugih materijalnih sredstava osim svoje plate.

LJEVIČARSKÉ IDEOLOGIJE SU SAMODESTRUKTIVNE

Sa druge strane, zagovornici ljevičarske ideologije su često veoma samodestruktivni, naročito onda kada traže kratkotrajnu dobrobit o trošku državnih finansija, bez razmišljanja o budućnosti. Oni smatraju da se ekonomski razvoj bazira na potpomaganju trošenja, a ne na štednji i smeta im štedljivost vjernika koji ne prihvataju potrošačko društvo. Oni, također, smatraju da je abortus osnovno pravo žene da raspolaže sa sopstvenim tijelom, ali zaboravljaju pravo na život nerođenog djeteta kao i pravo oca koga majka najčešće ni ne konsultuje kada se

NI NISU SOCIJALISTI

odluči na abortus. Usput se zalažu i za eutanaziju i pravo čovjeka da sam odluči o svom smrtnom času, jer ne vjeruju da samo Bog daje i oduzima život. Za ljevičare je porodica buržoaska institucija, a djeca poreska olakšica. Sve to proizilazi iz marksističkog materijalizma koji je čovjeku oduzeo metafizičku prirodu i u njemu vidi samo sofisticiranu životinju.

Iz toga slijedi da muslimanski vjernik, baš kao i pripadnik neke druge vjere, ima mnogo više zajedničkog sa desničarskim, konzervativnim partijama, kao što su američki republikanci ili evropski demohrišćani, ili sa liberalnim partijama koje se zalažu za što manji državni intervencionizam i ličnu odgovornost.

Zašto onda 80% francuskih muslimana glasaju za socijalističku partiju?

Zato što se radi o posljednjem talasu imigranata koji je stigao u zemlju i koji još uvijek nije uspio da se potpuno integriše na ekonomskom polju. Kada je čovjek nezaposlen, siromašan i živi u državnom stanu od socijalne pomoći, logično je da će priželjkivati preraspodjelu tuđeg bogatstva. Međutim, čim čovjek uštedi malo novca i nešto stvori – bilo da otvori mali biznis, kupi svoj prvi stan ili osnuje porodicu – on će zaželjeti da zadrži plodove svoga rada i početak će da osuđuje visoke poreze na prihode ili na zemljište. Niko ne želi da mu se oduzme privatna imovina koju je stekao svojim radom i koju nije nikome oteo; on tada s pravom pomisli da nije isti onaj što je štedio i onaj što je troškario, pa tada prestaje da bude ljevičar. Uostalom, zar je pravično oporezivati nekretnine prilikom nasljeđivanja, koje su sticane već oporezovanim sredstvima, putem poreza na primanja?

KAPITALIZAM IZGUBIO MORALNU OSNOVU

Tako se objašnjava dvadeset posto muslimanskih glasova koje je dobio Nikola Sarkozy, bez obzira na polemike o nacionalnom identitetu koje su posljedica ekonomske krize i visoke stope nezaposlenosti koje će nestati čim krene privredni rast. Među muslimanskim imigrantima se rodila treća generacija, koja broji mnoge visokoobrazovane poslovne ljude i preduzetnike koji ne samo da glasaju u skladu sa svojim ličnim interesom, nego i razmišljaju o ideološkoj osnovi svake partije prije nego što joj daju svoj glas.

Vjera spada u one komponente našeg identiteta koje se

najčešće ne biraju slobodno nego nasljeđuju od roditelja, tako da ta najdublja uvjerenja određuju naše ostale poglede na svijet. Danas mnogi smatraju da vjera i politika nemaju nikakve veze i da treba dati Bogu Božije, a caru carevo. Međutim, one su još kako povezane i nerazdružive kao što smo to upravo pokazali. Današnji ozbiljni ekonomski problemi u zapadnom svijetu dolaze baš od toga što je kapitalizam izgubio moralnu osnovu koja dolazi od vjere. Tako je bivši francuski predsjednik Nikola Sarkozy prilikom posjete Vatikanu izjavio: "U prenošenju vrijednosti i naučavanju razlika između dobra i zla, učitelj nikada ne može zamijeniti pastora ili sveštenika, jer će mu zauvijek nedostajati radikalna žrtva vlastitog života i harizma jednog uvjerenja koje počiva na nadi."

Ne sjećam se da je ikada rekao ljepšu misao, pa sam mu iz zadovoljstva dala svoj glas.

1. UVOD

Ovaj kraći osvrt napisan je u povodu 100 godina Balkanskih ratova. Autor je želio potaknuti javnu raspravu o uzrocima i posljedicama ovih ratova. U tu svrhu obrađene su teze kako slijedi. Ove teze i njihov sadržaj podložan je osporavanju, kritici, odbacivanju i korigovanju. One za autora predstavljaju jezgro od koga, u predstojećem naučnom radu, planira nastaviti istraživanje ove problematike. Za sveukupno sagledavanje prilika u toku balkanskih ratova, neophodno je koristiti i rezultate istraživanja turske, srbijanske, grčke, bugarske, makedonske i crnogorske historiografije. Zbog nedostatka šire literature i nepoznavanja turskog, bugarskog i grčkog jezika, autor se ograničio na literaturu kao u popisu.

Balkanski ratovi su, ustvari, nastavak rješavanja „istočnog pitanja.“ Bili su vezani za osvajanja, preuzimanje i podjelu osmanskih teritorija u jugoistočnoj Evropi.

Najšire gledano, bio je problem odnosa islama i kršćanske Evrope i Rusije. U užem smislu, to je pitanje koje se ticalo opstanka muslimanske države u Evropi. Vremenom se to pitanje svelo na problem opstanka Osmanskog carstva na Balkanskom poluostrvu i u istočnom Sredozemlju (Leventu). U svemu tome isprepletale su se imperijalističke težnje velikih evropskih sila i Rusije sa evolucijom unutrašnjih prilika u Osmanskom carstvu. Evropske sile i Rusija nastojale su u svojoj kolonijalnoj ekspanziji, svaka za sebe, uzeti što veći dio osmanskog naslijeđa.

Na drugoj strani, javljaju se pokreti u koje se upliću velike evropske sile i Rusija koje vlastite kolonijalističke i imperijalističke ciljeve, manje ili više, vješto prikrivaju navodnom brigom za položaj potčinjenih naroda u Carstvu. Slabljenjem i povlačenjem Osmanskog carstva iz srednje i jugoistočne Evrope, ostvario se problem demografskog popunjavanja tog geopolitičkog prostora.¹

Balkanski ratovi 1912-1913

PITANJE OPSTANKA MUSLIMA

Balkanski ratovi su, ustvari, nastavak rješavanja „istočnog pitanja.“ Bili su vezani za osvajanja, preuzimanje i podjelu osmanskih teritorija u jugoistočnoj Evropi. Najšire gledano, bio je problem odnosa islama i kršćanske Evrope i Rusije. U užem smislu, to je pitanje koje se ticalo opstanka muslimanske države u Evropi. Vremenom se to pitanje svelo na problem opstanka Osmanskog carstva na Balkanskom poluostrvu i u istočnom Sredozemlju (Leventu).

2. KRAĆI HISTORIJSKI OSVRT NA BALKANSKE RATOVE 1912-1913

2.1. Uzroci rata

Uzroci rata Srbije sa Turskom su duboki. Oni hvataju korijen još sa Bitkom na Kosovu polju 1389. godine. Uglavnom su dvojake prirode: etnički i političko-ekonomski. Etnički, tradicionalno neprijateljstvo Srba prema Turcima nije prestajalo već se pojačavalo. Političko-ekonomski, potreba izlaza Srbije na Jadransko more.

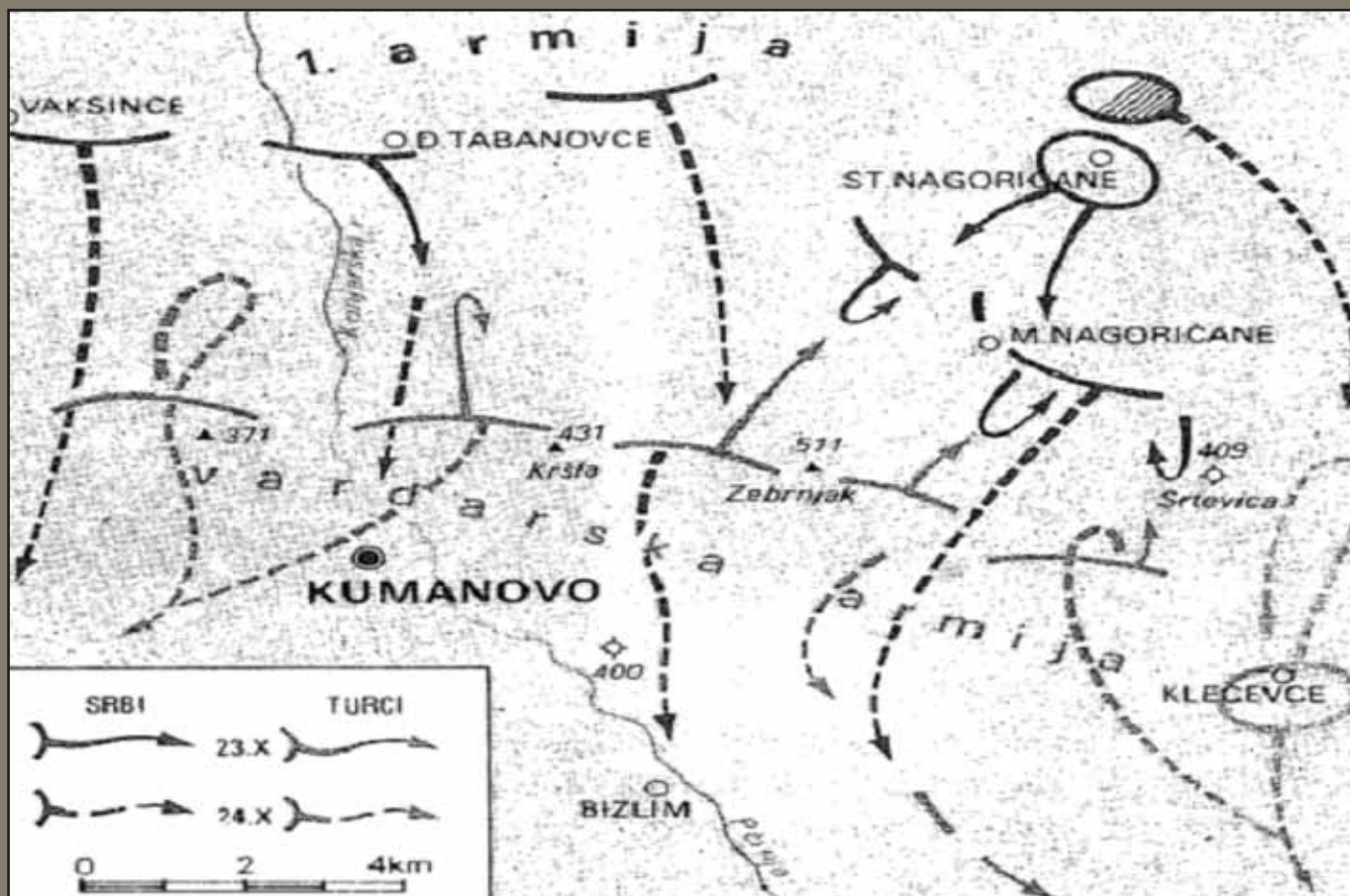
Balkanski ratovi obuhvataju dva oružana sukoba.²

2.2. Prvi balkanski rat (oktobar 1912. – maj 1913.)

Prvi Balkanski rat vodile su članice Balkanskog saveza (Srbija, Bugarska, Crna Gora i Grčka) protiv Turske, radi osamostaljenja određenih oblasti i Makedonije. Savez je pripremljen bilateralnim ugovorima, sporazumima i vojnim konvencijama i potpisan 1912. godine. Ratne pripreme su ubrzali zaoštavanje unutrašnje situacije u Turskoj i pokušaji velikih sila da se kriza riješi na štetu balkanskih naroda. Nije bilo zajedničkog ratnog plana, već je svaki saveznik imao poseban ofanzivni plan. Neposredno pred početak neprijateljstava, Turska je promijenila defanzivni plan i odlučila da pokrene opću ofanzivu. Težište operacija kod Srba bilo je u pravcu Makedonije i Kosova; Crne Gore prema Skadru i Sandžaku; Bugara u Trakiji, južnoj Makedoniji i Epiru. Tako su obrazovani: sjeverno-albansko, kosovsko, makedonsko, trakijsko, tesalijsko i epirsko vojište. Saveznici su mobilisali preko 720.000 vojnika. Srbija 286.000 ljudi (10 pješadijskih i 1 konjička divizija, 11 aviona i 2 balona); Bugarska 294.000 ljudi (11 pješadijskih i 1 konjička divizija); Grčka 108.000 ljudi (8 pješadijskih i 1 konjička brigada) i Crna Gora 35.000 ljudi (3 odreda). Turska je uspjela da mobiliše tek nešto preko 300.000 vojnika, svrstanih u oko 40 divizija nepotpunog sastava. Crna Gora je objavila rat Turskoj 08.10., a ostali saveznici 17. i 18.10.1912. godine. Primorski i Zetski odredi prešli su 09.10. u napad, ali su već u početku zadržani jakim otporom Turaka na Tarabušu i Bardanjoltu ispod Skadra. Istočni odred je oslobodio Vasojeviće, dio Sandžaka i Kosova, a zatim se glavninom prebacio blizu Skadra. Na taj način u novembru je gotovo cijela Crnogorska vojska grupisana oko Skadra, gdje je ostala sve do predaje ovog grada 23.04.1913. godine. Srpska vojska prešla je u nastupanje 20.10. Javorska brigada i Ibarska vojska oslobodile su dio Sandžaka i Kosova. Prva, 2. i 3. armija koncentrično su nastupale ka Ovčem polju i Skoplju, pretpostavljajući da su tamo grupisane glavne turske snage. Prelazeći u ofanzivu, turska Vardarska armija napala je znatno jaču srpsku 1. armiju i u toku 23. i 24.10. bila potučena u Kumanovskoj bici. Poslije

BALKANSKE DRŽAVE U EVROPI

KUMANOVSKA BITKA, 23 - 24. 10. 1912.

ove bitke, čiji značaj u prvo vrijeme nije bio uočen, 2. armija je upućena u pomoć Bugarima za opsadu Jedrena; 3. armija uputila je dio snaga ka Lješiu i Draču radi izbijanja na Jadransko more i pomoći Crnogorcima pri zauzimanju Skadra, a ostatak je ušao u sastav 1. armije koja je oprezno nastupala kroz Makedoniju. U bojevima na Prisadu 16-18.11. u Bitoljskoj bici još jedanput je potukla tursku Vardarsku armiju, čiji su se ostaci zatim povukli u Albaniju. Ovim su bile završene operacije Srpske vojske u Makedoniji prije primirja sklopljenog 03.12.1912. godine. Bugarska vojska, koja je sa sve tri armije 18.10. prešla granicu, odnijela je dvije važne pobjede i potisla Turke ka Istanbulu. Jedino Jedrene nije osvojeno već samo opsjednuto. Poslije prekida primirja od 03.02.1913. godine, borbe su nastavljene i Jedrene je zauzeto 26.03. Glavne snage Grčke vojske prešle su 18.10. granicu i 22.10., poslije dvodnevni borbi kod Sarandaporona i Servije, razbile turske snage koje su se povukle ka Solunu, gdje su se 09.11. predale. Rat je završen ugovorom o miru u Londonu 30.05.1913. godine. Pokušaj Turske da nedovoljnim snagama preduhitri ofanzivu saveznika bio je nečelishodan.

Tokom ovog rata ispoljile su se i zavojevačke težnje vladajuće buržoazije pojedinih balkanskih zemalja prema Makedoniji i Albaniji.

Gubici: Turska 153.000; Bugarska 73.000; Srbija 30.000; Grčka 28.671 i Crna Gora 10.000 poginulih, ra-

njenih, zarobljenih i nestalih.

2.3. Drugi balkanski rat (jun-jul, 1913.)

Drugi balkanski rat nastao je poslije pobjede nad Turskom, kao međusobni obračun saveznika oko podjele Makedonije. Započela ga je Bugarska napadom na Srbiju i Grčku. Crna Gora je podržala Srbiju, a u ratu protiv Bugarske su kasnije uzele učešće Rumunija i Turska. Bugarska je u rat ušla sa 440.000 vojnika, Srbija sa 384.000, Grčka sa 101.000, dok je Crna Gora dala 13.000 ljudi u sastavu Srpske vojske. Rat je počeo 30. juna. Mada su borbe vođene i na staroj srpsko-bugarskoj granici i na grčkom frontu u Makedoniji, rješenje sukoba je palo na srpsko-bugarskom frontu u Makedoniji, gdje je u Bregalničkoj bici Srpska vojska porazila Bugarsku. Stupanje Rumunije, a zatim i Turske u rat, samo je ubrzalo prekid operacija, 31. jula. Ugovor o miru potpisan je u Bukureštu 10.07.1913. godine.

Drugi balkanski rat označava slom Balkanskog saveza, dovodi do rasparčavanja Makedonije i novog nacionalnog ugnjetavanja makedonskog naroda, stvarajući povoljnije uslove za jačanje imperijalističkih uticaja na balkanske zemlje.

Gubici: Bugarska 83.000, Srbija 41.000, Grčka 21.000, Crna Gora 1.200 poginulih, ranjenih i nestalih.

2.4. Osnovne karakteristike Prvog balkanskog rata

Rusija i Francuska su bile neposredno zainteresovane za stvaranje Balkanskog saveza, koji je bio uperen protiv Austro-Ugarske, odnosno Trojnog Saveza. Na taj način bi znatna snaga ovog saveza bila okrenuta na jug, a Rusko-francuski savez dobio bi znatno pojačanje na Balkanskom frontu. Sa znanjem i podrškom Rusije između Srbije i Bugarske dolazi do sporazuma za akciju protiv Turske. Ovaj sporazum potpisan je 29.02.1912. godine između kralja Srbije Petra I i kralja Bugarske Ferdinanda I. U tajnom dodatku precizirana je arbitraža Rusije u sporovima i podjela teritorijalnih zauzeća. U članu 5. piše: „Nijedna odredba ovog tajnog dodatka ne može se objaviti niti saopštiti kojoj drugoj državi bez prethodnog sporazuma između ugovorenih strana i bez pristanka Rusije.”

Na osnovu sporazuma/ugovora o političkom savezu, 19.06.1912. godine u Varni je potpisana Vojna konvencija između Kraljevine Srbije i Kraljevine Bugarske. Potpisali su je general Radomir Putnik i general-major Fičev, te oba ministra vanjskih poslova i oba kralja. U članu 1. Kraljevina Bugarska se obavezuje na saradnju sa 200.000 vojnika, a Kraljevina Srbija sa 150.000 vojnika i to za operacije na granici i izvan nacionalnih teritorija. U članu 10. regulisano je da ratni plijen pripada onoj vojsci koja ga zadobije. Shodno članu 13. Vojne konvencije urađena su dva sporazuma između srpskog i bugarskog generalštaba.³

Rat protiv Turske poveljen 1912. godine karakteriše brojna nadmoćnost savezničkih vojski (Srbije i Bugarske). Srpska vojska, jačine preko 300.000 vojnika, bila je već 05.10.1912. godine razvijena u pet grupa i u blizini granice, od Čustendila do Kokinog Brda. Velika brojna nadmoćnost, taj osnovni element za postizanje uspjeha u ratu, bio je na strani Srbije.

U to vrijeme, na Turskoj strani vršilo se užurbano kretanje divizija 5. i 6. korpusa, u pravcu Ovčeg polja, dok je 7.K štitio ovu koncentraciju sa glavnom snagom kod Kumanova, a sa prednjim dijelovima na granici. Turci su stizali direktno na Kumanovsko bojište, a već 03.10. kod Merdara otpočela su dejstva. Turci su u ovoj odlučujućoj bici (Kumanovskoj) angažovali 60.000 pripadnika redovne (nizamske) vojske kojima se pridružilo par hiljada Albanaca – rezervne (redifске) vojske.

Prema feldmaršalu fon der Golcu, koji je u jesen 1910. godine proputovao evropski dio Turske, u slučaju rata Turske sa balkanskim kraljevinama: protiv Srbije - turske snage se koncentrišu u reonu Štipa; protiv Bugarske - turske snage se koncentrišu na Trakijskom vojištu (lijeva obala r. Ergene – lijeva pritoka Marice) ostavljajući jaku posadu u tvrđavi Jedrenu.

Divizije 6.K (17-ta nizamska i Bitoljska redifска divizija) mogle su iz Bitolja stići do granice samo putem Bitolj – Prilep – Veles, a odatle, preko Ovčeg polja, ka Kumanovu ili Skoplju. Usiljenim maršem u Kumanovo, oslabljeni i umorni, stigli su za pet dana. Imali su velike gubitke tokom marša (izostali, izglednjeli...).

Divizije 5.K su za svoju koncentraciju imale na raspolaganju željezničku prugu: Solun – Skoplje, koju je i upotrijebila 13-ta nizamska divizija.

Za zaštitu same granice prema Srbiji i strategijski

razvoj 7.K je isturio: Konjičku diviziju (komandant Faik-paša), između Kumanova i granice; Prištinski odred (komandant Bahtijar-paša); u Viljuču odred pod komandom Said-paše; na Stracinu odred sa zadatkom osiguranja u pravcu Krive Palanke i osmatranja u pravcu Kozjaka.

2.5. Uslovi mobilizacije Turske vojske za rat 1912. godine

Za uspješan rat (odbranu od balkanskih kraljevina) Turska je mogla računati na uspjeh samo u slučaju kada bi se blagovremeno i potpuno izvršila mobilizacija jedinica 1. i 2. armijske inspekcije, a nakon toga, predислоciranjem iz Male Azije jedinica 3. i 4. armijske inspekcije.

Mobilizacija 2. Armijske inspekcije provedena je u najtežim uslovima zbog udaljenosti ljudstva (Sirija i Palestina). Za transport im je trebalo 30 dana, a Srpskoj vojsci sedam dana.

Turski GŠ trebao je blagovremeno preduzeti naročite mjere za ubrzanje i olakšanje mobilizacije.

U ljeto 1912. godine 2. Armijske inspekcije (divizije u sastavu 5. 6. i 7.K) imala je znatno ojačanje rezervistima iz Male Azije zbog gušenja pobuna na Kosovu i očekivanju desanta Italijana na Albansko primorje. Poslije smirivanja pobuna na Kosovu, takoreći uoči samog rata, početkom jeseni 1912. godine, Turska državna uprava je, ne vjerujući u mogućnost rata na Balkanu, otpustila 120.000 isluženih vojnika i rezervista, Anadolaca. Samo iz 6.K otpušteno je oko 20.000 vojnika.

Nova vlada Muhtar-paše, željela je, da otpuštanjem vojnika iz kasarni, dobije na ugledu i osigura pobjedu na predstojećim izborima za parlament.

Popuna stokom i vozilima vršena je po teritorijalnom principu. Računalo se da će Turska mobilizaciju moći završiti za osam dana.

Ukupan broj mobiliziranih divizija na području 2. Armijske inspekcije trebalo je da bude 29, sa oko 277.000 vojnika. Međutim, na toj teritoriji to se nije moglo realizovati zbog nedovoljnog broja vojno-sposobnih obveznika.

Saobraćaj morem sa evropskim dijelom Turske bio je prekinut grčkom flotom. Zbog svega toga je u 2. Armijskoj inspekciji mobilisano samo 12 nizamskih divizija (devet u sastavu 5., 6. i 7.K, tri samostalne) i šest redifских divizija.

Popuna artiljerijskih jedinica izvršena je nedovoljno uvježbanim ljudstvom. Zbog toga je kvalitet turske artiljerije jako oslabio.

Dolaskom Nazim-paše na položaj vojnog ministra, dio oficira smijenjen je sa dužnosti, pa su mobilizaciju provodili uglavnom nesprenni oficiri koji prije nisu radili na pripremi mobilizacije. Zato su izbila trenja – naređenje protiv naređenja.

Kratak geografsko-strategijski pregled ratišta obradio je Vojin Maksimović u navedenom djelu, prema kojem je Vardarsko-kosovsko vojište sadržavalo: glavnu operacijsku Moravsko-vargarsku zonu; Kosovsku operacijsku zonu; Barski operacijski pravac i Sandžački pravac.

2.6. Oružane snage, ratni i operacijski planovi

2.6.1. Srpska vojska ⁴

Po zakonu o Ustrojstvu Srpske vojske od 1901. godina bila je opća obaveza služenja u vojsci. Srpska vojska je bila jako cijenjena. Srpski narod ju je zvao „naša uzdanica.“ Vojsku su šttili strogi zakoni i bilo je izvjesne potčinjenosti građanske vlasti vojnoj.

Rodovi: pješadija, artiljerija, konjica, inženjerija, komora, pozadina ili logistika i četnička organizacija. Stariješinski kadar: oficiri iz vojne akademije; podoficiri iz podoficirskih škola i iz jedinica, sa pravom polaganja ispita za čin oficira.

Brojno stanje Srpske vojske 1912. godine prije rata sa Turskom:

- Pušaka: 287.952
- Sablji: 10.028
- Topova: 544
- Mitraljeza: 230
- Vojnika: 356.348
- Konja: 57.716
- Volova: 42.551

- Kola: 19.351

- Vrhovni komandant: kralj Petar I
- NGŠ: general Radomir Putnik
- I Armija: komandant: prijestolonasljednik Aleksandar Karađorđević
- II Armija - komandant: general Stepa Stepanović
- III Armija - komandant: general Božidar Janković
- Ibarska vojska - komandant: general Mihailo Živković
- Javorska brigada - komandant: pukovnik Milivoje Anđelković

Mnogo ranije, na sastanku u Ministarstvu vojnom zaključeno je: „Da Srbija treba, za ostvarenje nacionalnih ideja, da računa sa ofanzivnim ratom protiv Turske, koji je moguć samo u zajednici balkanskih kraljevina, tj., sa Bugarskom, Grčkom i Crnom Gorom.“⁵

2.6.2. Turska vojska⁶

Turska je 1912. godine imala oko 26 miliona stanovnika od kojih je u evropskom dijelu Turske bilo oko šest miliona, a ostatak u ostalim dijelovima. U turskim dijelovima Azije i Afrike homogeno je živilo većinsko muslimansko stanovništvo i oko 1,5 miliona nemuslimana. U evropskom dijelu Turske (Balkansko poluostrvo) od oko šest miliona stanovnika bilo je oko 3,5 miliona hrišćana,

2.350.000 muslimana i oko 100.000 ostalih (najviše Jevreja).

Po zakonu u uređenju turske oružane sile od 1886. godine, sa izmjenama o roku službe od 1903. godine, sve do 1911. godine od ukupno 26 miliona stanovnika vojnoj obavezi bilo je podvrgnuto 15 -16 miliona. Zakonom o reorganizaciji Turske vojske od 1911. godine opća vojna obaveza rasprostranjena je na svo muško i fizički sposobno stanovništvo. Do tada hrišćani su bili oslobođeni službe u vojsci. Oko šest miliona muslimana (Albanci, Kurdi i dr.) uživalo je privilegiju o izuzeću od opće vojne obaveze.

Od 1911. godine Turska vojska se dijeli na: stalni kadar (nizamska vojska); rezervna vojska (redifa I i II klase) i posljednja odbrana – mustahfiz.

Turska vojska je 1911. godine imala 2.570.000 vojnika, od kojih je 1.175.000 bilo izvježbanih, a ostatak je bio slabo obučen. Na kraju drugog mjeseca mobilizacije, Turska vojska je u svom evropskom dijelu mogla imati oko 500.000 vojnika.

Karakteristično zapažanje o turskim vojnicima iznio je srbijanski pukovnik Vojin Maksimović: „Kvalitet mase turskih vojnika – muslimana Turaka – bio je, uopće, vrlo dobar. Žilav, sa malim zadovoljan, poslušan, i u vjerskom pogledu još dosta očuvan, Turčin, kao vojnik, bio je vrlo dobar materijal. Turski vojnik nije se odlikovao individualnošću, po gubitku oficira, on postaje nesposoban za ozbiljan otpor.”⁷

Turska vojska je tada imala 14 korpusa (sedam u Evropi i sedam u Maloj Aziji) sa ukupno 43 pješadijske nizamske divizije, 13 konjičkih brigada i jedan samostalni konjički puk (svega 202 eskadrona).

Zeki-paša, divizijski general i komandant Turske Vardarske armije u knjizi: „Moje uspomene iz Balkanskog rata 1912. godine”, Ratnik, avgust-septembar 1925. godine, afirmisao je osnovno tursko ratno načelo: „U ratu ne raditi ono čemu se neprijatelj nada.”⁸

2.6.2.1. Starješinski kadar

A) Oficiri

Do Mladoturskog prevrata (1908.godine) turski oficirski kor popunjavao se iz vojne škole (Niži kurs), koja je u Istanbulu postojala od 1830. godine i iz trupe, od podoficira. Mladoturskim prevratom u mirno doba spriječen je prelazak podoficira u oficire. Od 1905-1908. godine po korpusima su otvarane oficirske škole, ali bezuspješno, jer je bila izražena oskudica u nastavnicima.

a) Istanbulska Vojna škola za pješadiju i konjicu trajala je 2,5 godine. Iz nje je godišnje izlazilo oko 500 oficira.

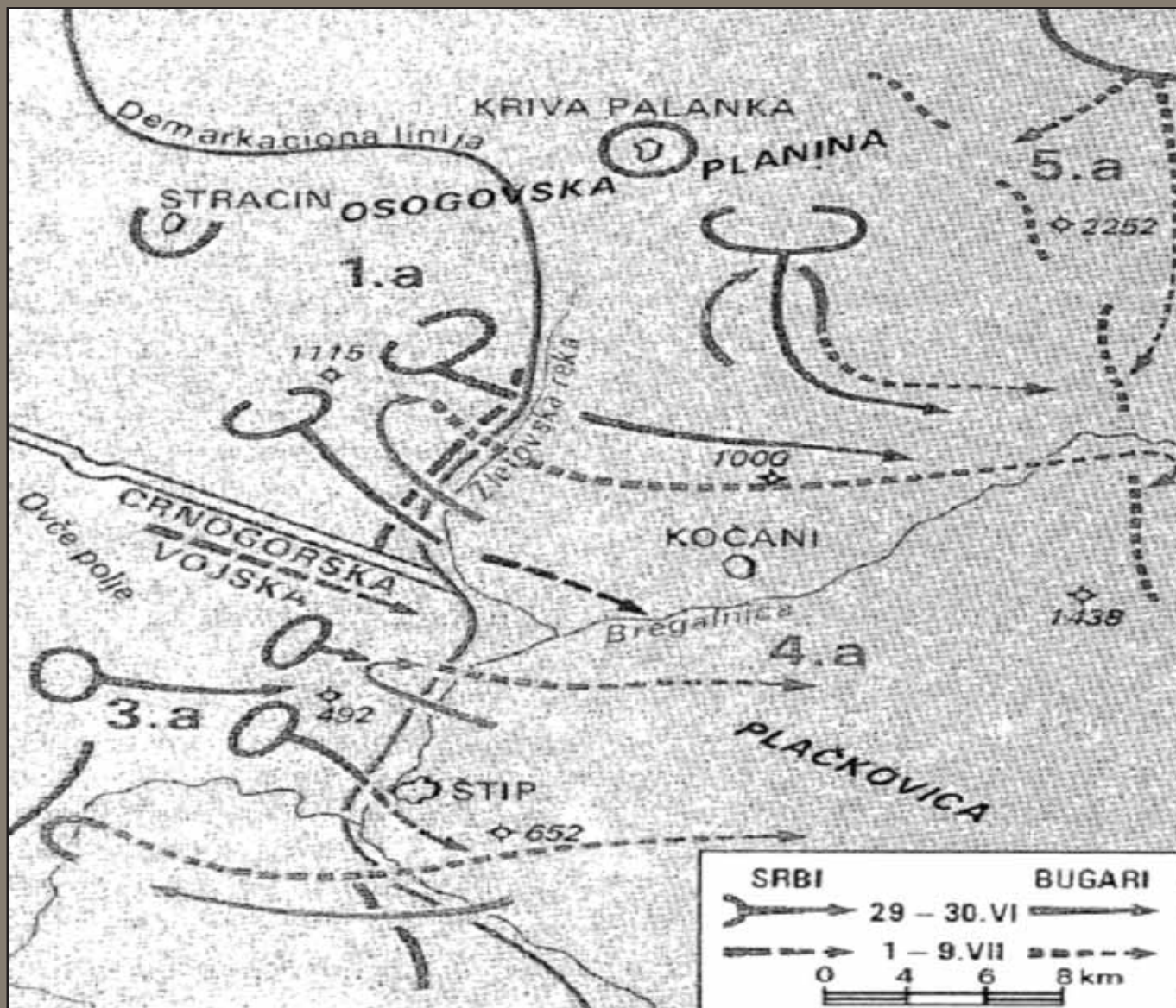
b) Artiljerijska oficirska škola je godišnje davala oko 70 oficira.

c) Inžinjerijska oficirska škola je godišnje davala od 20 do 30 oficira.

Oficiri iz vojnih škola imali su prednost u napredovanju u odnosu na one iz trupe. Pred rat, odnos školovanih oficira bio je 58% naspram 42% oficira iz trupe.

Prema Vojinu Maksimoviću: „Trupni oficiri sa nižim činovima bili su vrlo podesan starešinski element u Tur-

BREGALNIČKA BITKA 30. 6. - 9. 7. 1913.

skoj vojsci, jer su uživali veće poverenje i uvažavanje vojnika nego školski oficiri, koji su se bili znatno otpdili od religije, pa zbog toga izgubili poverenje i ugled kod vojničke mase. Mladoturskim prevratom stvorio se rascep u turskom oficirskom koru. Naročito je stradao princip: davanja viših komandi po sposobnosti, jer su sve komande davane samo svojim, sigurnim ljudima. Nazim-paša, došavši za ministra vojnog smenio je, po svom nahođenju, znatan broj oficira i ponameštao svoje prijatelje. Kod ovakvog načina vođenja vojne kadrovske politike, na više komandnih dužnosti u Turskoj vojsci, rat 1912. godine zatekao je veliki broj nepismenih ili malo spremnih komandanata (npr. Ali Riza-paša, Zeki-paša, Kara Said-paša, itd.). Spremnih vojskovođa bilo je vrlo malo (npr. Džavid-paša i Said-paša)."⁹

B) Podoficiri

Podoficirski kor se proizvodio iz podoficirskih škola koje su postojale do 1911. godine i iz trupa.

2.6.2.2. Dislokacija

Osmansko carstvo se u teritorijalnom smislu dijelilo na četiri armijske inspekcije.

Prva Armijska inspekcija sa štabom u Istanbulu, obuhvatala je u evropskom dijelu Trakiju, a u Maloj Aziji zapadni dio iste; 2. Armijska inspekcija sa štabom u Solunu, obuhvatala je Makedoniju, Srbiju (sa Sandžakom), Albaniju i Epir; 3. Armijska inspekcija sa štabom u Erzindžanu, obuhvatala je istočni dio i polovinu crnomorske primorske oblasti i 4. Armijska inspekcija sa štabom u Bagdadu, obuhvatala je oblasti Iraka i Mesopotamije. Dopunska 5. Armijska inspekcija (redifska) obuhvatala je Siriju i Palestinu.

Na teritoriji 2. Armijske inspekcije bili su: 5. K, sa štabom u Solunu; 6. K, sa štabom u Bitolju i 7. K, sa štabom u Skoplju. U zoni odgovornosti 2. Armijske inspekcije bila su 3 korpusa sa 9 nizamskih i 12 redifskih divizija i

3 nizamske i 5 redifskih samostalnih divizija. Ukupno, dakle, 12 nizamskih i 17 redifskih divizija ili svega 29 pješadijskih divizija i 3 konjičke brigade.

Sedmi korpus bio je lociran na tromeđi prema Srbiji, Austro-Ugarskoj (BiH) i Crnoj Gori. Bio je najjači po broju divizija koje su u njemu trebale da se formiraju (osam nizamskih i pet redifskih divizija). Međutim, tolikog broja obveznika na korpusnoj teritoriji nije bilo, pa se nije moglo popuniti ni svih osam nizamskih divizija.

2.6.2.3. Broj topova u korpusima 2. Armijske inspekcije¹⁰

	Poljskih	Konjičkih	Brodskih	Samostalnih teških haubica	Ukupno
5.K.	72	-	24	18	114
6.K.	72	8	24	18	122
7.K.	72	-	12	18	102
Sveukupno:	216	8	60	54	338

Osim navedenih vrsta artiljerije, za naoružanje tvrđave Jedrene i utvrđenja na Bosforu i Dardanelima, služili su topovi kalibra 12, 15, 21, 24, 26, 28 i 35,5 cm, svih sistema, posebno Krupovog. Krajnji domet topa 35,5 cm iznosio je 10.000 m.

2.6.2.4. Pionirski halat

U poljskoj bateriji (lahkoj i haubičkoj) nošeno je 33 velikih ašova, 27 velikih pijkova, 7 velikih i 20 malih sjekira.

2.6.2.5. Hrana

Hrana se nosila kao i kod pješadije (tekući obrok, hljeb na rukama, hrana se kuhala u kotlovima. U pukovskoj komori nošen je svega jedan tekući obrok. Rezervna hrana, trodnevni obrok nosio je vojnik).

2.6.2.6. Rezervni furaž

Nosio se u zrnu. U artiljeriji za dva dana, a u pješadiji za jedan dan.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Oduševljen pobjedama balkanskih kraljevina, Vladimir Ilić Lenjin je izjavio: Po svom rezultatu i značaju on prelazi uže balkanske okvire, jer predstavlja jednu od karika u lancu svjetskih događaja koji označava kraj srednjovjekovlja u Aziji i Istočnoj Evropi.

PRILOZI:

- Šema Kumanovske bitke.
- Šema Bregalničke bitke.

FUSNOTE:

1. Mustafa Imamović, Osnove upravno-političkog razvitka i državnopravnog položaja BiH, Pravni fakultet Univerziteta Sarajevo, Sarajevo, 2006., 77-78.

2. Vojni leksikon, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1981., 791-792.

3. Artiljerijski pukovnik Vojin Maksimović, Istorija ratne veštine – Rat Srbije sa Turskom 1912.-1913. godine, predavanja 1927-28 na Prvoj godini Više škole vojne akademije, Autografska radionica Vojne akademije, Beograd, 1925/26., 19. Bio je general Jugoslovenske vojske, r. Kladovo 1876, a umro u ratnom zarobljeništvu 1942. godine u Lingenu – Njemačka. U Prvom svjetskom ratu bio NŠ 1. Srpske dobrovoljačke divizije u Dobrudži. Kasnije predavač na Vojnoj Akademiji, komandant Zetske divizijske oblasti i dr. Napisao je: Istoriju ratne veštine (1923-24.); Rat Srbije sa Turskom 1912-13 (1925-26); Spomenica Prve srpske dobrovoljačke divizije 1916-26 (1926.). Vojni leksikon, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1981., 952.

4. Artiljerijski pukovnik Vojin Maksimović, Istorija ratne veštine – Rat Srbije sa Turskom 1912.-1913. godine, predavanja 1927-28 na Prvoj godini Više škole vojne akademije, Autografska radionica Vojne akademije, Beograd, 1925/26., 39-65.

5. „Iz zapisnika sednice Komande aktivne vojske od 16.03.1898. godine“. Artiljerijski pukovnik Vojin Maksimović, Istorija ratne veštine – Rat Srbije sa Turskom 1912.-1913. godine, predavanja 1927-28 na Prvoj godini Više škole vojne akademije, Autografska radionica Vojne akademije, Beograd, 1925/26., 60.

6. Artiljerijski pukovnik Vojin Maksimović, Istorija ratne veštine – Rat Srbije sa Turskom 1912.-1913. godine, predavanja 1927-28 na Prvoj godini Više škole vojne akademije, Autografska radionica Vojne akademije, Beograd, 1925/26., 65-83.

7. Isto, 71.

8. Isto, 63.

9. Artiljerijski pukovnik Vojin Maksimović, Istorija ratne veštine – Rat Srbije sa Turskom 1912.-1913. godine, predavanja 1927-28. na Prvoj godini Više škole vojne akademije, Autografska radionica Vojne akademije, Beograd, 1925/26., 73.

10. Artiljerijski pukovnik Vojin Maksimović, Istorija ratne veštine – Rat Srbije sa Turskom 1912.-1913. godine, predavanja 1927-28 na Prvoj godini Više škole vojne akademije, Autografska radionica Vojne akademije, Beograd, 1925/26., 80.

LITERATURA

- Vojna enciklopedija, Beograd, 1975.
- Vojni leksikon, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1981.
- Art. puk. Vojin Maksimović, Istorija ratne veštine – Rat Srbije sa Turskom 1912.-1913. godine, predavanja 1927-28 (25-26) na Prvoj godini Više škole vojne akademije, Autografska radionica Vojne akademije, Beograd, 1925/26.
- Mustafa Imamović, Osnove upravno-političkog razvitka i državnopravnog položaja BiH, Pravni fakultet Univerziteta Sarajevo, Sarajevo, 2006.

GODIŠNJIČA BITKE NA MONTE MELETA

Početak mjeseca juna, svake godine, u mjestu Lebring kod Graza u Republici Austriji, obilježava se godišnjica Bitke na brdu Monte Meletti (1674 m visok masiv u sjevernoj Italiji) gdje je život izgubilo 208 Bošnjaka u II regimenti pod zastavom Austro-Ugarske Monarhije 1916.

Nakon austro-ugarske okupacije Bosne i Hercegovine (1878.) uslijedilo je i donošenje vojnog zakona 04. novembra 1881. godine. Vojnim zakonom uspostavljena je vojna obaveza u Bosni i Hercegovini te je na taj način započeto formiranje bosanskohercegovačkih vojnih jedinica u sklopu austro-ugarske armije. Osnovane su tada četiri okružne komande sa područja sarajevskog, banjalučkog, tuzlanskog i mostarskog okruga. Bosanskohercegovački pješadijski puk (regimenta) br. 2. popunjavao je sa područja banjalučkog okruga, a sjedište štaba bilo je u Grazu.

Početak mjeseca juna, svake godine, u mjestu Lebring kod Graza u Republici Austriji, obilježava se godišnjica Bitke na brdu Monte Meletti (1674 m visok masiv u sjevernoj Italiji) gdje je život izgubilo 208 Bošnjaka u II regimenti pod zastavom Austro-Ugarske Monarhije 1916. godine. Bosanskohercegovački pješadijski puk br. 2. tokom Prvog svjetskog rata (1914.- 1918.) pokazao se posebnom hrabrošću i odanošću. Ova regimenta bila je sastavljena od različitih konfesija (muslimani, pravoslavci i katolici).

Nakon Bitke u Italiji, neki od Bošnjaka ukopani su pod nišanima u mezarju Lebring kod Graza, za razliku od njihovih zemljaka iz drugih regimenti u Sloveniji koji su ukopani pod križevima, dok je većina iz spomenute bitke ukopana u podnožju planine u skupnim grobovima. Godine 2007. predstavnici vlasti izašli su u susret i zamijenili nadgrobne spomenike poginulih Bošnjaka kojima su mjesto križeva postavljeni nišani. Ovaj uspjeh rezultat je napora Nedžada ef. Grabusa, muftije IZ u Republici Sloveniji.

Svake godine delegacija Bošnjaka iz Bosne i Hercegovine i Austrije, sa fesovima i bajracima, dolazi u posjetu mezarju o kojem se brine austrijska organizacija

„Das Österreichische Schwarze Kreuz“. Tada se održava veličanstveni spomen svim sahranjenim vojnicima različitih konfesija uz prisustvo svećenika i imama. Bošnjacima se uči ašere, dova i Fatiha, te se od strane austrijske vojske odaje vojna počast.

Mezarje „Soldatenfriedhof Lebring“ (Vojno groblje Lebring) nalazi se izvan grada, u šumovitom području u blizini centra cestovnog prometa. Tu su ukopana 1.233 vojnika austro-ugarske vojske, uključujući i Bošnjake. Većina grobova natkrivena je drvenim križem dok su ostali, bošnjački, uklesanim fesom. Na više mjesta u mezarju nalaze se spomenici sa natpisom u kamenu, pa je tako i jedan spomenik posvećen palim bosanskim vojnicima. Kao na sadašnjim šehidskim mezarjima širom Bosne i Hercegovine, i na ovom mezarju podignut je jedan bijeli spomenik sa natpisom „I ne recite za one koji su na Allahovom putu poginuli „Mrtvi su!“ Ne, oni su živi, ali vi ne znate!“

Sočanske bitke

BOŠNJAČKA REGIMENTA NA KROVU EVROPE

Od 05.-07.06.2012. godine delegacija iz BiH, u Gracu – Austrija, prisustvovala je obilježavanju 96 godina, od kada je austrougarska vojska, a posebno Druga bošnjačka regimentska, izvojevala pobjedu nad Italijanima na Sočko-pijavskom frontu. Pored naše, prisutne su bile i delegacije iz Italije, Mađarske i domaćina – Austrije. Domaćin je bio dr. Herwig Brandstetter, predsjednik austrijskog udruženja koje njeguje tradiciju bošnjačkih regimentski iz I svjetskog rata.

Između italijanskih i austro-ugarskih snaga u I svjetskom ratu, od druge polovine juna 1915. do kraja oktobra 1917. godine, vođeno je dvanaest bitaka na rijeci Soči (Izonco). U prve četiri bitke, od 23.06. do 14.12.1915. godine italijanske 2. i 3. armija uzalud su pokušale da probiju front 5. armije austro-ugarske vojske, usmjeravajući napade na visoravni Doberdob i Banšku planotu i likvidiranje Goričkog i Tolminskog mostobrana. Uprkos angažovanju jakih snaga i velikih gubitaka, italijani su uspjeli da zauzmu samo Bovec. Gubici (poginuli i ranjeni) u ove četiri bitke su: Italijani oko 170.000, Austro-Mađari oko 120.000. Peta bitka, vođena od 11. do 16.03.1916. godine, koju su Italijani otpočeli radi rasterećenja Francuza pritisnutih kod Verdona, bila je, ustvari, samo ofanzivna demonstracija. Tokom 1916. godine, poslije zaustavljanja austro-ugarske južno-tirolske ofanzive, vođene su još četiri sočanske bitke, od kojih je najvažnija šesta (04.-16.avgust) u kojoj su Italijani zauzeli Goricu i visoravan Doberdob. Gubici: Italijani oko 50.000, Austrijanci oko 42.000. Tokom 1917. godine vođene su tri bitke na Soči. U desetoj bici, od 12.05.-05.06., težište italijanske ofanzive bilo je na pravcu Grmada – Trstelj, gdje je prodorom od oko 3 km, austro-ugarska odbrana dovedena u krizu, ali su Austrijanci protivnapadom povratili svoj položaj. Ovu, do tada, najžešću bitku, obje strane su proglasile svojom pobjedom. U 11. bici 17.08.-12.09.1917. godine, italijanska 5. divizija ozbiljno je ugrožavala brdo Sv. Gabrijel koje dominira Goricom i Vipavskom dolinom, bila je najkrvavija na ovom frontu, a Italijani su odbijeni. Gubici: Italijani 10.000 poginulih, 108.000 ranjenih i 48.000 nestalih; Austro-Mađari 10.000 poginulih, 45.000 ranjenih i 30.000 nestalih. Dvanaesta bitka vođena je kod Kobarida, varošice na srednjem toku rijeke Soča. Vođena je od 24.-27.10.1917. godine. Za napad na dijelu fronta Bovec – Tolmin formirana je 14. armija, pod njemačkom komandom, sa ukupno 15 divizija (osam njemačkih i 7 austro-ugarskih). Pred frontom 14. Armije, nalazilo se devet divizija italijanske 2. armije. Već prvog dana napada probijena je treća italijanska linija kod

Boveca prema Žagi, dok se njemačka 12. Planinska divizija probila u pozadinu italijanskog 4. korpusa i zauzela Kobarid. Drugog dana, prodor se naglo širio i probijao, a do kraja trećeg dana proširio se 50 km i produbio 20 km, tako da su Austro-Njemačke trupe prodrle u dolinu Taljamenta, i ugrozile italijansku odstupnicu i grad Udine, koji je zauzet 28.10.1917. godine. Ostaci italijanske 2. i susjedne 3. Armije, koje je zahvatila panika povukli su se u neredu. Proboj se pretvorio u veliku ofanzivu. Austro-Njemačke trupe su 09. i 10.10. izbile na Pijavu, gdje je, poslije neuspjelih pokušaja forsiranja rijeke, ofanziva završena. Gubici: italijanski oko 700.000, austro-njemački oko 70.000. Ova bitka je najteži poraz italijanske vojske u I svjetskom ratu.

UKRATKO O BICI NA MONTE MELETTI

Austro-ugarski generalštab namjeravao je, snažnim prodorom iz južnotirolskih planina u dolinu Venecije, dovesti do odluke na italijanskom ratištu. Ofanziva planirana za proljeće 1916. godine, odgođena je novim naletom zime. Velike snježne padavine paralizirale su i gotovo onemogućile opskrbu trupa. Armije su se pokrenule tek u maju. Italijani su stalno pokušavali opkoliti i uništiti II bh regimentu, čak i uz često vrlo velike gubitke. Iako su žrtvovali svoje najbolje vojnike, u tome nisu uspjeli. Dana 07.06.1916. godine napad sukobljenih armija bio je usmjeren na glavni vrh Monte Melettu (kota 1.824). Zahvaljujući nadljudskom naporu vojnika i starješina II bh regimente izvojevana je pobjeda. Feldmaršal vojvoda Schonburg-Hartensten zamolio je cara i kralja Franju Josipa I, a zbog posebne hrabrosti pripadnika II bh regimente, da se ovoj regimenti dodijeli počasna zastava. Iz državno-pravnih razloga toj molbi nije udovoljeno.

KAKO SU BOŠNJACI IZDATI NA OVOM FRONTU

Tokom 1917. godine zabilježena je jedna od najvećih izdaja na ovom frontu. Komandir 4. čete 5. bataljona Prve bh. regimente, nitkov, poručnik Ludwig Pivko i njegovi istomišljenici oficiri, izvršili su izdaju jedinice i prešli na stranu Italijana. Prije toga, Pivko je doveo na položaj italijanskog oficira, preobučenog u uniformu oficira austro-ugarske vojske, isključio napon iz žičanih prepreka, podijelio rakiju i rum vojnicima, udaljio sa dužnosti dežurnog vezistu i pokidao žičane veze. Nakon toga, na čelu Italijana napao je svoje vojnike – Bošnjake i poubijao ih na spavanju (10 oficira i 306 vojnika). Pivko je bio rodom iz Slovenije, učitelj, kojeg je rezervna vojna komanda dodijelila bošnjačkom bataljonu. Po naredbi komandanta 11. Armije feldmaršala grofa Scheuchenstuela, u oktobru 1917. godine, komanda 11. A izdala je izvještaj o navedenoj izdaji kod Carzana, u kojem piše: „Nažalost, ubrzo se pokazalo da navedeni uspjeh neprijateljskog upada treba povezati s nečuvanom izdajom nekih oficira i vojnika bataljona Prve bh regimente, koji su zaboravili svoju dužnost. Ali, u tom hrabrom, višestruko dokazanom bataljonu, koji se u toj borbi tukao s upravo primjerenom hrabrošću, treba navesti da su ljudi koji su počinili taj, za vojnika, najsramniji zločin bili sve ljudi stranih nacionalnosti, iz stranih jedinica, dodijeljeni tom bataljonu.“ U potpisu komandant ovog bataljona major Lakom u ime potpukovnika Vidale.

Komandant austro-ugarske kopnene vojske, Svetozar Borojević – Bela, rođen 1856. godine u selu Umetić, kod Kostajnice - Bosanski Novi, koji je kao mladi oficir srpske vojske prebjegao u austro-ugarsku vojsku. U I svjetskom ratu bio je komandant 3. Armije i istakao se u odbrani Karpata 1914./15.

godine. Maja 1915. godine, imenovan je za komandanta 5. Armije na Soči, gdje je do avgusta komantovao grupom armija i odlučno sproveo aktivnu odbranu. Istakavši se u izvanrednim komandantskim sposobnostima, jedini je Jugoslaven koji je postao feldmaršal. Kralju i caru Franji Josipu I rekao je da su Bošnjaci časno izvršili zadatak i tražio da naredi istragu o, kako je rekao, ubistvu njegovih najboljih vojnika i oficira, kod Carzana. Nakon što je prošlo mjesec dana, a istraga nije sprovedena, otišao je kod Franje Josipa I i, u znak protesta, vratio mu maršalsku palicu i epolete, odbivši pri tome bilo kakve prinadležnosti, uključujući i penziju. Kao siromah, umro je 1920. godine u Klagenfurtu. Zapamćen je kao primjer oficira kojemu je čast draža od položaja i čina.

U drugoj polovini mjeseca juna 1918. godine, vođena je ofanziva austro-ugarske vojske preko rijeke Soča, ka Pijavi (Italija). Gubici Bošnjaka po regimentama su: I 40%, II 72%, III 92%, IV (103) 64% i jurišna četa 64%. U mjesecu julu iste godine od bosanskohercegovačkih jedinica je formiran Istočni korpus, koji je angažovan u borbenim dejstvima u Albaniji.

U drugoj polovini mjeseca jula 1918. godine, 3.900 Bošnjaka vođeno je poginulim i nestalim, nasuprot 2.600 oboljelih od malarije. U avgustu je taj odnos bio 2.000:18.000, u novembru te godine Istočni korpus spao je na svega 50 vojnika(!) koji su preko Skadra i, nakon odstupnice preko rijeke Bojane, povučeni u Antivarij.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Od 05.-07.06.2012. godine delegacija iz BiH, u Gracu - Austrija, prisustvovala je obilježavanju 96 godina od kada je austro-ugarska vojska, a posebno Druga bošnjačka regimanta, izvojevala pobjedu nad Italijanima na Sočko-pijavskom frontu. Pored naše, prisutne su bile i delegacije iz Italije, Mađarske i domaćina – Austrije.

Domaćin je bio dr. Herwig Brandstetter, predsjednik austrijskog udruženja koje njeguje tradiciju bošnjačkih regimanta iz I svjetskog rata.

Predstavnik generalštaba austrijske armije, general-major Heinz Winkelmeier, u svom govoru istakao je: „Prema istraživanjima austrijskih vojnih eksperata, Druga bošnjačka regimanta bila je najdisciplinovanija, najobučenija, elitna i najbolja jedinica u I svjetskom ratu, koja je znatno doprinijela pobjedi u Bici na Monte Meletti. Zato i nije slučajno što se najljepša ulica u Gracu zove Bošnjačka i što brojne pekare po bosanskom receptu peku hljeb - somun.“

Na zajedničkom groblju – mezarju, obavljena je zajednička molitva (svako na svoj način) za poginule u toj bici.

Na večeri, koju je domaćin organizovao 05.06.2012. godine, a na prijedlog generala Bahto Hamida i Ajnadžić Nedžada, obratio sam se skupu i uručio prigodno poklone (Sarajevsku kocku) austrijskoj delegaciji, na čelu sa Markus von Otto Habzburgom, unukom cara i kalja Franje Josipa I.

U svom govoru rekao sam: „Nakon Berlinskog kongresa, a na osnovu dobivenog mandata, Austro-Ugarska je okupirala Bosnu i Hercegovinu. Tadašnje naše snage nisu bile dovoljno jake da se odupru okupaciji. Desetak godina, nakon toga, postali smo najdisciplinovanija vojska u sastavu Austro-Ugarske monarhije. U BiH su našim precima uručivani pozivi za mobilizaciju, a odavde, iz Graca, upućivani su u smrt - na front. Dozvolite mi da vam 96 godina nakon toga, na istom mjestu, kao potomak hrabrih Bošnjaka, uručim ove skromne poklone koji simbolizuju multietničnost našeg glavnog grada i bosanskohercegovačkog društva. Ovo je prilika da afirmišemo mogućnost suživota različitih kultura, civilizacija i religija. Naša poruka je da je suživot moguć i neophodan.“

Opis bitke na Kosovu iz pera ličnog biografa Sultana Murata

BOJNA

Gospodaru moj, toliko puta si mi uslišio dovu, i nisi se oglušio. Molim Te da mi i ovu uslišiš. Daj kišu i otkloni pomrčinu i prašinu, obasjaj svijet da neprijateljskoj vojsci gledamo u lice dok budemo boj bili. O, Bože, zemlja i roblje Tebi pripadaju i Ti ih daješ onome kome hoćeš. I Ja sam jedan Tvoj ništavni rob. Ti znaš moje misli i moje tajne. Nije mi do zemlje i imetka. Nisam došao ovamo radi robova i robinja, nego iskreno i uistinu radi Tvoje volje. O Gospodaru, žrtvuj mene umjesto ovih pravovjernih i ne dopusti da ovi pravovjerni padnu u ruke neprijateljske i budu pobijeđeni i uništeni. Učini da oni pobjede, a ja kao žrtvu prinosim svoju dušu. Samo Ti primi i uvaži to. Ja sam voljan da duh svoj predam za islamsku vojsku, samo da ne vidim pogibiju ovih pravovjernih!

O Bože, uzmi me k Sebi, i u mjesto duša pravovjernih primi moju dušu kao žrtvu. Najprije si me učinio podvižnikom za vjeru, pa najposlje mi podaj dan mučeničke smrti za vjeru!

KOSOVU

Kažu da je knez Lazar kad je čuo da je car izvršio koncentraciju trupa u plovdičkom polju, poduzela vatra iznutra i rekao: 'Žali Bože što sam tigra osvijestio, lava probudio, zmiji uspavanoj na rep stao, a na vuka kamen bacio! Navukoh sebi bijedu kupljenu za pare. Ali niko se nije ugrijao od kasnog pokajanja. Šta bi trebalo da se radi? Od sada pa u buduće ne preostaje ništa drugo nego da se vodi borba do smrti.'

Pošto iskupi podanike posla poklisare velikim knezovima i banovima s porukom: 'Turčin je pošao na mene s velikom vojskom. Niti sam taj koji bježi niti onaj koji ostaje. Stojim očekujući pomoć. Ako ne pomognete meni, Turčin ni vas neće poštediti.'

Odazvaše mu se njegov zet Vuk Kobilic Dimitrije i bosanski knez Sarudža Gjumi. Zatim Lazar svim nevjernicima posla glasnika tražeći pomoć. Pomoć mu je stigla iz Vlaške, Ugarska, Češke, Albanije, Bugarske i Mletačke. Tako se nevjernici okupiše na broju kao nikad do tada. Kažu da ih je bilo 500. 000!

PIROTSKI DOGAĐAJ

Pripovjedaju da je na granici, tada kad je Ali-paša zauzeo zemlju Šišmanovu, bio grad Šeherkoj kojeg je preduzimljivi papa bio zauzeo iako je bio na visokim utvrđama. Lazar je poslao vojsku da sa Dimitrijem Jondogli (Obilic) povrati grad od Turčina. Ovaj prokletnik je bio silan junak. Vele da se sam mogao suprotstaviti deset hiljada ljudi. I on povrati Šeherkoj. Čuvši to car uputi u Šeherkoj deset hiljada na čelu sa Jahši-begom, Ajna-subašom i Sarudža-pašom.

Čim je čuo Kobilic da je Jahši-beg stigao, odmah je ispraznio tvrđavu, grad razorio, predgrađa popalio, stanovnike evakuisao i pobjegao. "Nevjernik uteče, hoću li za njim?", pitao je Jahši-beg sultana. "Odmah se vrati!"

LAZAREVO SAVJETOVANJE O RATU

Pričaju da je Lazar iskupio nevjernike kako bi se posavjetovao kako postupiti sa Turcima. Jedni su govorili da se biju, drugi da se izmire.

"Najbolje bi bilo bez odlaganja pristupiti borbi, jer ukoliko se bude odlagalo, Turčin će biti sve jači. Uz to oni imaju vojsku vještu ratnim varkama. Pošto imamo dovoljno oružja i opreme, svako treba zauzeti svoje mjesto.

Prvo trebamo poslati izaslanika Muratu da se uvjeri u njegove nemjere te da ispita stanje u njegovoj vojsci. Poslije tog izvještaja možemo stupiti u borbu. Zatim Turčina da uvučemo u klisuru i sačinimo mu zasjedu, a da mu ne damo da nam uzme ni jedan «jezik» i tako ga razbijemo."

I Lazar se složi s ovim planom, pa krenu ka Moravi. Zauzvatio se na prvoj obali rijeke i poslao izaslanika.

POLAZAK SULTANA MURATA IZ PLOVDIVA U IHTIMAN

Kažu da je Murat-han krenuo iz Plovdiva i trećeg dana

se zaustavio u Ihtimanskom polju. Tu se zadržao tri dana. Pridružio mu se i knez Seradž s vojskom. Odavde se put dijeli u dva pravca: jedan ide desno prema Sofiji i Nišu i izbija u Šeherkoj, a drugi lijevo vodi preko mnogo rijeka na Ilidžu. Sultan upita mještana kojim putem je bolje krenuti. Savjetovaše mu da krene lijevim putem. Krenuvši tim putem tek trećeg dana je odmorio u Aladin polju. Odmarao je dva dana, a sutradan mu je s vojskom došao i Konstantin. Bio je vrlo odan sultanu Muratu i on ga odredi za putovođu. Priredio mu je gozbu na Ilidži. Odatle su krenuli u Veliko polje. "Potrebno bi bilo da izvdnica ide ispred nas i zarobi jedan «jezik» kako bismo imali izvješće o nevjernicima.", reče sultan Ali-paši.

Za taj posao se ponudio Avranes gazija. Sa četrdeset ljudi se zaputio put skopskog grada i doveo nekoliko zapobljenika te ih predao sultanu.

Kažu da kad je sultan pošao iz Ul-ova da se izvjesno vrijeme zadržao u mjestu Kratovu.

ODSJEDANJE U KRATOVU I DOLAZAK LAZAREVOG IZASLANIKA

Tu od Lazara dođe izaslanik. "Evo ja sam spreman. Za tri mjeseca ... Ako je muž neka dođe da se ogledam. Ako ne dođe, ja dolazim tamo."

Sultan je bio bijesan na riječi izaslanika, pa je uzviknuo: "Kad bi bilo po običaju ratovanja dopušteno ubiti izaslanika, ubio bih ovoga. I mačka u mrčanoj sobi umišlja da je lav. Ako Bog da, pokazat ću mu šta ja tursko junaštvo!"

Sva vojska navuče na sebe oklope i pancire, pa pojaha da pokaže izaslaniku svoje lice. Nevjerniku se salo topilo oko srca od straha. Obuzela ga je drhtavica, pa se pokloni caru: "Iako si mi, care, pokazao silnu vojsku, naše je osamnaest puta više! Svaki nam muž vrijedi za hiljadu Turaka!"

Tad gnjevan sultan uzvрати: "I kad bi sva vojska na svijetu bila uz vas, opet ću vas, s Božijom pomoći, poraziti, svima ću krv po zemlji proliti, kao vrane vas podaviti, i tebi ću glavu odrubiti!"

SAVJETOVANJE SULTANA SA SVOJIM VEZIRIMA

Pripovjedaju da je i sultan jedno veće ispuklo stupove svog carstva i prvake svoga dvora, pa se s njima posavjetovao.

Prvo se obratio Avranes gaziji: "Avranese, kako se najbolje boriti kad se u sukob s ovim nevjernikom dođe? Kako je najbolje posao obaviti?"

Avranes je odgovorio sultanu: "O gospodaru, ja sam samo jedan obični rob Božiji. Kakvo mišljenje mogu izreći pred Sulejmanom? Kakvu i koliku pamet ima tvoj mrav da bi išta mogao prozboriti? Vojsku raspoređivati i ratnu vještinu znati pripada mome sultanu."

Svi se begovi s njime složiše.

"Iako sam mnoge bitke bio i mnoge vojske porazio, ovaj boj pred nama nije kao prošli bojevi. Savjetovanje sa drugovima je običaj Poslanikov - da se srca okrijepe. Tebe sam, Avranese, odavno ostavio u ovom kraju i ti

im najbolje poznaješ zakone i prilike.”

“Poniznom mi se čini da bi dobro bilo da, povjerivši se Svevišnjem, zarana odemo i zauzmemo dobre položaje, te da se poslije toga ne vajakamo. On neka prvi boj započne, jer nevjernik kad u velikom broju stane ukopan, postane jedno željezno utvrđenje. Tad ga nije lahko pobijediti. No, kad on zametne boj, kad se rastave jedan od drugoga, lakše ga je pobijediti. Toliko zna sluga, a ostalo zna sultan njegov.”, završio je plan Avraneg-beg. Poslije toga sultan ga blagoslovi, pa se obrati Ali-paši za mišljenje. “I ja tako mislim.”, reče Ali paša. S njime se složiše i ostali bezi.

SLANJE AVRANEZA U IZVIĐANJE

Poslije toga sultan je izdao naređenje da se ujutro krene, ali da pred vojskom kao izvidnica budu gazi Avraneg i Jgit paša.

Čim je svanulo njih dvojica sa izvidnicom se uputiše ispred vojske kroz klisure i tjesnace. Na nekim mjestima konjanici su samo jedan po jedan u koloni mogli jahati. U jednom tjesnacu ih je dočekalo 30 Lazarevih junaka. On im bijaše naredio da od Turčina uzmu “jezik.” Kad spaziše Turke iznenada potjeraše konje. Jedan junak je jurišao na Avranega s kopljem u ruci. Nevjernik se baci kopljem, a Avraneg mu ga odbi i uze strijelu iz tobolica, pa je odape na junka i prostrijeli ga. Nekoliko ih je tako umorio, a pet-šest žive uhvatio i sultanu ih priveo.

Iz Karova su krenuli ka Maloj Moravi. Kad su prešli rijeku, zakonačili su.

POVRATAK LAZAREVOG IZASLANIKA

Pripovijeda se da je Lazarev izaslanik, koji je vidio prilike i stanje u turskoj vojsci, po povratku ispričao: “O gospodaru! Nije turska vojska onakva kakvom je opisuju. Ne treba je se bojati. Naše vojske ima tri puta više od njihove.”

Knezovi koji bijahu okupljeni oko Lazra izgovoriše nekoliko praznih riječi i ludih misli. Prvi će reći Vuković: “Sam sam ja dovoljan za Turčina. Niko mi više nije potreban.”

Mletački Frug, Vlaški vojvoda, ukratko, svaki od njih, onako pijanih, govorio je budalaštine.

DOLAZAK SULTANA U ĐUMIŠ HISAR

Pripovijedaju da je sultana kad je prešao Malu Moravu razvio na hiljade zastava i bajraka, zabubnjao u doboše i trombete, redove je postrojio i divizije rasporedio. Veterani i glasoviti junaci i gazije, pod punom ratnom spremom pokrenuše se. U očima svakog od njih Rustem nije izgledao veći od komarca.

I tako je nastupao prvi Ali-paša, za njim čelebija sultana Bajazita, za njim subaša Ejine-beg, pa za njim Jakub-čelebija, pa Sarudža-baša, i za njih se kretao uznositi sultan. Zaustaviše se ispod Novog brda. Sutradan su pošli. Usput su uhvatili nekoliko “jezika.” Sultan ih upita: “Gdje je nevjernička vojska? Ili je možda Lazar utekao

čim je nas čuo?!”

“Zar od vas da Lazar utekne?! On isto tako vas očekuje. Eno ga tamo sjedi!”, rekoše oni. I tako oko podne stigloše na jedno veoma lijepo mjesto. Nije imalo ni brijegova, ni gudra, ni stijena.

GAZI AVRANEZ JE IZVIDIO NEVJERNIČKU VOJSKU I O TOME IZVJEŠĆUJE SULTANA

Kažu, kad je sultan odsjeo tamo, Avraneg je posmatrao nevjerničku vojsku.

“Treba odmah stupiti u boj!”, reče sultan.

“Moj sultane, velika je vrućina, vojska je umorna, a neprijatelj bijesan. Danas da odmorimo, a sutradan u ranu zoru, oslonivši se na Boga, uz tekbire, pred mojim sultanom se “poigrati” svojom dušom i glavom.”, reče Avraneg.

Sultan ocijeni da je ova primjedba na mjestu i prihvati je. Potom sa sinom Bajazidom odjaha na jednu uzvišicu da osmotri neprijateljsku vojsku. Vidjevši da je vojska pokrila cijelo polje, da se od vojske lice zemlje ne vidi, kao da se planina željeza izlila u polju, procijeniše da ih ima oko pet stotina hiljada, što konjanika što pješadije, i da ih predvodi pet stotina knezova. Ukratko, ovakav prizor nikad do sada nisu vidjeli.

“Al’ je prokletnik silnu vojsku sakupio!”, začudi se sultan. “Mislio sam da niko od nas veću vojsku sakupiti ne može, a njih se dva puta više sakupilo.”

Potom se sultan skrušeno pomoli Bogu: “Gospode, tako Ti svjetlosti Muhammeda, poslanika Tvojega, pomoz vojsku vjernika, i nemoj me učiniti vinovnikom pogibije pravovjernih.”

TOK BITKE I POBJEDA ISLAMA

Pripovjedaju da se sultan začudio brojnošću neprijateljske vojske, pa je sazvao u šator stupove carstva i prvake svoje države. Prvo bacivši pogled na svoga sina Bajazida-hana, reče: “Ej moj mili sine, po tvom mišljenju kako bi se trebalo boriti sa ovim neprijateljem? Nisam zamišljao ovoliku vojsku neprijateljsku. Hoćemo li se boriti prsa u prsa ili ćemo kamile isturiti ispred sebe?”

Bajazit-han mu odgovori: “Naša pamet ne doseže sultanovu, ali meni nemoćnom čini se kako nikad od sada ispred sebe nismo isturali kamile, pa tako ne treba ni sad da činimo. Ma koliko neprijateljska vojska bila brojna, milost Gospodara je na strani pravovjernih. Ako Svevišnji Bog da ja ću s ovim dušmanom svršiti posao. Nemoj da te briga bere, kao što smo i do sada nizali pobjede i od sada ćemo ako Bog da. Što se mene tiče, ja ni malo ne dvojim: ako pobjedimo bit ćemo sretni, a ako poginemo bit ćemo šehidi!”

Potom sultan pohvali Bajazit-hana i uvaži njegovu riječ kao hrabrog i promišljenog čovjeka kome je Viša sila naklonjena.

Sultan se zatim okrenu Ali-paši: “Kakva je prednost i kakva smetnja u tome ako isturimo kamile ispred sebe?”

“O sretni i veliki cere, nije uputno razbijati glavu o tome kolika je neprijateljska vojska. Kao što Bog u Kur’anu

kaže: S Božijim emrom mala skupina pobijedi veliku skupinu, i Bog je sa strpljivima. Uspjeh zavisi od Božije milosti, ne gleda se na malobrojnost. Isto tako je zapisano da kad islamska vojska krene u boj, meleki se mole Bogu govoreći: "O Bože, učini da nestanu ove koprene, pa da i mi vidimo šta islamska vojska čini neprijatelju." Pa kad meleki od Boga mole da uklone koprene, da bi bili obavješteni o stanju kod nas, nije uputno da mi sami sebi stavljamo koprenu, jer u boju za vjeru ne pomažu perde. Uz to je Poslanik rekao kako prašina u nosu ratnika neće dozvoliti da osjeti vonj Džehennema niti da vidi njegov dim. Prema tome, sretni care, u boju za vjeru treba se staviti pod zaštitu Svevišnjeg. Imamo nadu da će pobjeda pripasti nama kao što smo u dugom životu bili pobjednici. Neće Bog dati da u ovoj nevjerničkoj zemlji izginu ovoliki pravovjerni.", završio je Ali-paša.

Potom se sultan okrenuo Avranез-begu: "Kakvo je tvoje mišljenje, Avranез-beže, po ovom pitanju?"

"Zar se sultan pita kakvu vrijednost ima mišljenje ovakvih kao što sam ja?" Zastao je. "Govori.", podstrekivali su ga drugovi. "Čestiti se car dobro sjetio da pred sobom držimo kamile, koje bi nam bile kao zaklon. Imali bismo tako utvrdu. Ali i kamile su plašljive i mogle bi se razbježati kad nahrupi dušmanska voska, uz huku i graju. Zar niste čuli kako je Aleksandar Dvorogi bio boj sa Prorom, indijskim carem i ovaj je naprijed isturio slonove. Tako je sebi sačinio tvrđavu. Car Aleksandar je onda raposredio mnogo kola sa topovima koje je napunio šalitrom. Poplašeni slonovi se povrate i potaru indijsku vojsku. Tako bi i ovdje poplašene kamile mogle uzrokovati naš poraz."

Car ga sasluša i odbaci ideju sa kamilama.

Poslije toga Murat-gazija reče: "Pa onda umjesno je da se strijelci postave u prve redove. Nek desno i lijevo zasiplju strijelama protivnika. I borci za vjeru odmah nek uskliknu tekbir i nek udare u juriš na neprijatelja. U ovom boju za vjeru: smrt ili život! Toliko sam ratova vodio, najzad nek u ovom boju postanem šehid i da sa lijepom uspomenom napustim ovaj svijet! Zašto se bojati, ako je smrt kraj svakom životu!", uz ove srčane riječi odabra ljude za stražu oko vojske.

Veče je proteklo mirno.

SKRUŠENA MOLITVA MURA-HANA U TAMNOJ NOĆI

Pripovjeda se da kad je nastupila noć, bila je velika pomrčina i magluština. Vjetar je raznosio prašinu koja je sve zamela tako da se konj od čovjeka nije mogao razlikovati u noći. Murat-han se strpio dok vjetar nije splahnio, pa uzevši abdest klanja namaz na goljoj livadi. Zatim je sve do zore činio dovu: "Gospodaru moj, toliko puta si mi uslišio dovu, i nisi se oglušio. Molim Te da mi i ovu uslišiš. Daj kišu i otkloni pomrčinu i prašinu, obasjaj svijet da neprijateljskoj vojsci gledamo u lice dok budemo boj bili. O Bože, zemlja i roblje Tebi pripaju, kome hoćeš Ti ih daješ. Ja sam jedan Tvoj ništavni rob. Ti znaš moje misli i moje tajne. Nije mi do zemlje i imetka. Nisam došao ovamo radi robova i robinja, nego iskreno i uistinu radi Tvoje volje. O Gospodaru, žrtvuj mene umjesto

ovih pravovjernih i ne dopusti da ovi pravovjerni padnu u ruke neprijateljske i budu pobijeđeni i uništeni. Učini da oni pobjede, a ja na žrtvu prinosim svoju dušu. Samo Ti primi i uvaži to. Ja sam voljan da duh svoj predam za islamsku vojsku, samo da ne vidim pogibiju ovih pravovjernih!

O Bože, uzmi me k Sebi, i u mjesto duša pravovjernih primi moju dušu kao žrtvu. Najprije si me učinio podvižnikom za vjeru, pa mi najposlije podaj dan mučeničke smrti za vjeru!"

Kad sultan Murat ovo izgovri i ničice pade k zemlji, Svevišnji dade oblak preko neba i kiša pokri zemlju. Tama se povuče sa islamske vojske i zahvati neprijatelje.

STANJE KOD NEPRIJATELJA TE NOĆI

Pripovijedaju da su se Srbi te noći pijući veselili, maštajući kako jedan drugome prodaju Turke. Tako pijani se počеше razmetati riječima.

Čuvši takva razmetanja Lazar ih upita: "Smatrate li umjesnim da još noćas izvršimo jedan napad na Turčina?" Svi rekoše: "Umjesno je!"

Jedan Srbin po imenu Juga, zapovjednik 90.000 ljudi, obrati se Lazaru: "O gospodaru, što plašiš ove Turiće? Što ovaj šaci Turaka pridaješ toliku važnost, te hoćeš da preduzimaš noćni prepad?! Ostavi ih da ih ujutru žive pohvatamo, pa nekoga od njih ko roba da prodamo, a druge da pobijemo i krv im sa crnom zemljom pomiješamo!"

I drugi se s njim saglasiše i odgodiše noćni napad.

OPIS JUTRA NA DAN BITKE I KIĆENJE BOJNIH REDOVA

Tako pripovijedaju da, kad je jutro osvanulo, Sunce vidjelo svijet, podiže glavu na Kaf planini i pomrčina se sveta ponovo rastupi. Ptice i zvjeri sebi počеше hranu tražiti. Tad Murat-han naredi da se zabubnja u doboš. Sa svih strana glas zurna, bojnih rogova i trombeta diže se u najviše nebeske visine.

Od te strahote mnogi dušu ispustiše. Oni koji bijahu došli uzjahaše konje. Čauši na glas kliktaše: "Hej junaci, hej mučenici vjere, danas je dan kad od krvi protivnika iz srca njihova treba da isteče rijeka Džejhan. O gazije, danas je dan časti. Koliko godina jedemo so i hljeb sa Hanom, konja jašemo i sablju pašemo, toliko smo vremena prijateljivali i uživali da bismo dočekali ovaj trenutak."

Svi hrabri podvižnici za vjeru opremljeni i okićeni ratnom opremom, uzjahaše konje grupisani u pukovima, postrojiliše se u redove. Zatim careva, vrhovna talka vremenskoga kruga i ponos dinastije Osmanlija, gazi Murat-han, sin Orhan-hana, kao štit Aleksandra velikog, zauze mjesto u srcu vojske. Čestiti gospodari i veliki sultani okružiliše ga kao svijetlosni krug oko mjeseca. I dvorski časnici i garda njegov, isto tako, spremni svoj život žrtvovati, stadoše ispred njega.

Njegov stariji sin Bajazit-han, od čijeg bi straha Bogu dušu dali u junačkim pjesmama opjevani junaci Sam, Neriman i Rustem Dasitan, zauze mjesto na desnom

krilu i rasporedi pukove. Mlađi mu sin Jakub-čelebija zauze mjesto na lijevom krilu. Gazi Avranes je bio na krajnjem desnom krilu, a subaša Ajana-beg zatvarao je lijevo krilo. Vojske iz Saruhana i Ajdina zauzeše mjesto na lijevoj strani pod komandom sve pješadije Sarudžapaše. Indžedžik Balaban, Tuvudža Blaban i Srbina Hamza, isto tako se ustrojiše na desno i lijevo krilo. I Kurd-aga Azapa stade na desno. Topčija Hajdar koji je bio savršeni nišandžija, stade na sredini. Potom iza vojske staše tovari sa pomoćnim osobljem.

Postrojiše se vod po vod, eskradon po eskradon svrstani u pukove. Sultan Murat han i Bajazit han obećaše vojci velike poklone. Potom vezir i imam, Ali-paša, predvodi jutarnu molitvu sabah-namaz. Dovu je učinio na Kur'anu. Zatim nasumce otvori Kur'an da vidi šta će pročitati u dubinskim ajetima: O Božiji Poslaniče, naređena ti je borba protiv neprijatelja i licemjernih pristalica... Vidjevši ovaj ajet, Ali-paša podiže Kur'an prema čelu i poljubi ga. Odmah pokaza ajet i sultanu što ga je obradovalo.

RASPORED PROTIVNIČKE VOJSKE

Pripovijedaju da je Lazar izdao zapovijed za 300.000 konjanika, i za 1000 junaka koje je odabrao među svakih 100.000 da stanu ispred njega. Pješadiju je ostavio otpozadi, a sam je stao u sredinu. Zeta Vukovića sa svojim sestrićem rasporedi na desno, a Kobilića sa Bošnjacima na lijevo krilo. Od Latina, Vlaha, Arnauta, Mađara, Čeha i Bugara sačini krila i njima začini svoje falange. Svaki od njih užetom se pripasao da po jednog Turčina

za roba povede.

STRIJELCI ZAPOČINJU BOJ

Pripovijedaju da je, kad su dvije vojske stale jedna naspram druge u bojne redove, sultan Murat postavio po 1000 strijelaca na desno i lijevo krilo pod komandom Malkoč Hamid Oglua i Mustafa-čelebi Oglua.

Potom Avranes dođe pred sultana i reče mu: "Ako nas u vrijeme bitke vidiš da se povlačimo, ne ruži nas. I naprijatelj ima svoje varke, a varke u ratu su i nama dozvoljene. Poslanik je rekao: 'Rat je lukavstvo.'"

Protivnici su bili obučeni u željezo plavo i naoružani mačevima. Kad nasrnu u falangama razmahuju buzdovanom i ne vraćaju se. Tad im se treba ukloniti, pa im sleđa prići, jer u oklopima se ne mogu okretati.

"Avranese ti s ovakvim protivnikom imaš iskustva i znaš kako se s njima nosti. Povlačiti se pa napadati nije sramota!", reče mu sultan, a potom izdade naređenje strelcima: "Odmah čim tekbir donsemo odapnite strijele i obaspite protivnike!"

Strijelci strijele odapeše, a protivnici se skupiše u oklope pa su izgledali kao željezna planina. Činilo se da su svi u viru Crnoga mora, a sa svih strana su zujali rojevi divljih pčela... Otamo kao da su se ustalasali valovi Crvenog mora... Odmah udariše na strijelce. Njih vratiše. Zatim navališe kroz sredinu i probivši redove na više mjesta, okomiše se na pozadinu. Otpozadi je bila dubova šuma gdje su bili smješteni med, maslo, pirinač. Tako se neprijatelj probio kroz lijevo krilo. Od vreve s obje strane, ratnog doboša, zurla, nakrad, od vriske konja i jauka pucala je žuč! Koliko ih je dušu ispustilo!

Ukratko, kao da su se dva mora sudarila. Sablje su sijevale da oči zabljesnu, vatre su vrcale. Od kopalja vjetar bi zastao, a od kopita bujica se ne bi pribila. Strijele su padale iz neba kao grad. Lelek i jauk sa zemlje zbijelio se do neba kao dim.

Udara sablja na sablju, mačuga na mačugu. A od halakanja i sokoljenja zvjerinje je u planini dušu ispuštalo, a anđeli na nebu su tespihe rastrgali.

Udarivši otud neprijateljima se povrati snaga. Bajazit-han je stajao na desnom boku kao stranac uz brdo i nije se odmicao.

Kad se vidjelo da neprijateljska vojska napreduje i da još malo fali da muslimanska vojska bude pobijedena grlate bazundžije počеше podvikivati: "O gazije, što stojite!? Neprijatelj je razbijen, pobježe!"

Boj na Kosovu 1389. u djelu Mula Mehmeda Nešrija, Gliša Elzović - Beograd 1940.

RISALEI-NUR

REVOLUCIJA
VJEROVANJA

SAID NURSI BEDIUZZEMAN

*Budi ko god hoćeš, i gledaj!**Jednostavno otvori oči, promatraj istinu, i spasi
svoj iman koji je ključ vječne sreće!*

Poslanice Nura, metodom dokazivanja kroz kur'anske istine, daju precizne odgovore na pitanja poput: "Ko si? Otkle dolaziš? Kamo si se zaputio? Koja ti je dužnost?" Ovo djelo ujedinjuje um i srce i istovremeno ih osvjetljava tim kur'anskim istinama te spašava čovječanstvo od ideja materijalističkih struja koje u ovom vremenu ka sebi okreću posebno mlade glave, daveći ih u baruštini svoje prljavštine.

KRATKA BIOGRAFIJA SAIDA NURSIJA BEDIUZZEMANA:

Povod pisanja ovog teksta je izlazak iz štampe drugog toma od ukupno 6.000 stranica (Poslanica Nura) napisanih iz pera Saida Nursija Bediuzze-

mana, velikog mudžtehida i obnovitelja islamske misli u 20. stoljeću. Njegovo djelo danas ima veliki uticaj u Turskoj i prvenstveno zemljama koje su bile u sastavu nekad moćnog Osmanskog carstva. Njegov život, rad i djelo poredi se sa obnoviteljima islama u mnogim muslimanskim zemljama poput npr. Hasan el-Benna, Seid Kutb, Mevdudi i Muhamed Gazali mlađi i mnogi drugi. Ono što je u BiH počelo sa rahmetli Mehmedom Handžićem kroz udruženje El-Hidaje, odnosno, kasnije Mladi muslimani i krunisano nezavisnom državom BiH i predsjednikom rahmetli Alijom Izetbegovićem je slično tendencijama u savremenom turskom društvu čiji je najveći uspjeh zvanični podatak da je turska ekonomija 17. u svijetu. Ovakav ekonomski rast prati i političko-društveni uticaj u regiji što predstavlja veliko iznenađenje za zapadne stručnjake i političare.

Predstavljajući ovo dijelo morali bismo koliko koliko rasvijetliti ličnost Nursija Bediuzzemana koji djeluje u vrijeme kada turski narod prolazi kroz najteže stanje u političkom, intelektualnom i društvenom životu.

Glavne životne postavke Saida Nursija počivale su na isticanju:

-islam je dinamičan i

-islam udovoljava svakom mjestu i vremenu.

Nursi je rođen 1876. godine (1293. po Hidžri) u istočnoj Anadoliji, u distriktu Hizan pokrajne Bitls, u selu Nursi podno snježnih visova planine Divan. Njegov otac Mirza-efendija bio je pobožan, toliko da su ga navodili za primjer; nikad nije okusio harama, niti je djecu nahranio nečim što nije halal, a svojoj stoci pri povratku sa paše, vezao bi usta da ne pasu sa tuđih njiva. Njegova majka Nurija-hanuma nije dojila svoju djecu nikad bez abdesta. Već u ranoj mladosti pokazivao je jasne osobine bistrine uma i nadprosječne inteligencije. Izučavao je sve do čega su došle njegove ruke. Kada bi naišao na kakvu za njega novu naučnu disciplinu i nju bi temeljno izučavao. Takav slučaj imamo iz 1893. godine koji se dogodio u gradu Vanu, kad je osjetio da ne može, u jednoj diskusiji, parirati učenicima iz astronomije, hemije, fizike, geografije, historije i slično. On se snažno baca na izučavanje tih naučnih disciplina. Zahvaljujući svestranom obrazovanju dobiva ime *Bediu'z-Zeman* (*Fenomen-čudo vremena*).

Nešto poput Džinaha u Pakistanu i kod njega mali nasrtaj izaziva izliv neodoljive snage. Naime, kada se britanski ministar kolonija, Gladson obratio u britanskom domu naroda zastupnicima, držeći Kur'an u ruci, riječima: "Dok je ovaj Kur'an u rukama muslimana, mi nećemo moći njima ovladati; zbog toga nemamo drugog izbora nego da ga ukinemo ili raskinemo vezu muslimana sa njim."

To je Nursija razljutilo, pa je uzviknuo: "Dokazat ću ja svijetu da je Kur'an duhovno sunce čiji je bljesak nepotamnjiv, a svjetlost neugasiva."

To ga je navelo da se zauzme kod sultana Abdulhamida da se otvori Univerzitet prirodnih nauka u istočnoj Anadoliji.

On djeluje svugdje gdje stiže. Jedno vrijeme je bio aktivan član društva *Idžtihad vet-tereki*, ali sagledavši njegov cilj, napušta ga. Prati sultana Rešada na Kosovo. Kada ga je Vrhovni egipatski muftija pitao o evropeizmu i osmanizmu on odgovara: "Osmanska država je zatrudnjela Evropom, a jednog dana će se poroditi; što se tiče Evrope, i ona je oplodena sjemenom islama; jednog dana će se i ona poroditi.»

Seid Nursi, iako je neomiljen vrhovima vlasti, ipak je uvijek, kako smo pročitali, u kontaktu s njima,

čak ga sultan vodi sa sobom do Skoplja, Prištine i Kosova, kao što je rečeno. Njegova popularnost, bez obzira na izgnanstvo i suđenje je velika. Kada su Englezi uputili putem anglikanske crkve šest pitanja istanbulskom Mešihatu da u šest riječi odgovori na njih, Mešihat je ovo pitanje prosljedio Nursiju. I ovo govori da je bio najizrazitija ličnost svoga vremena.

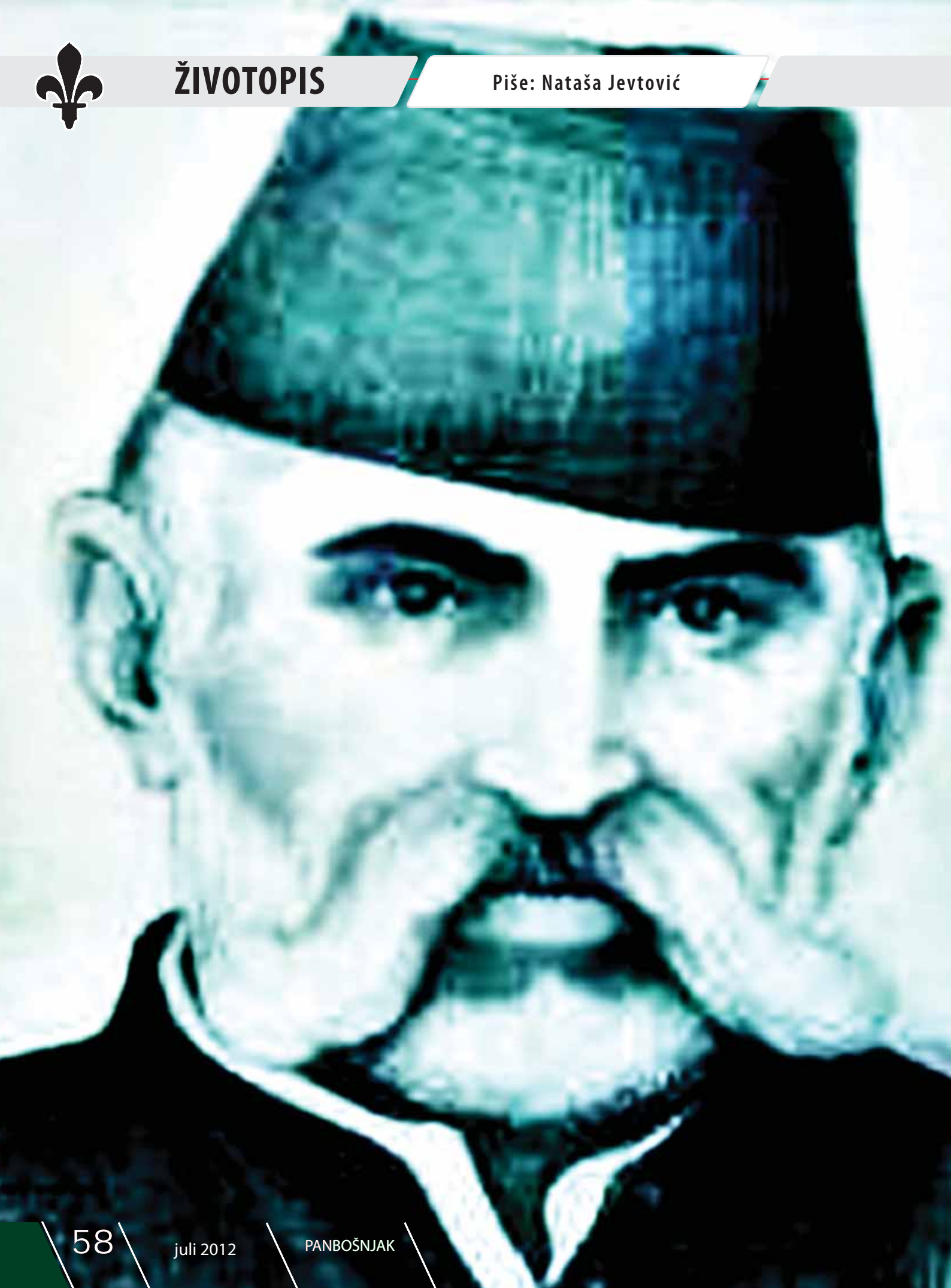
Karakteristično je da je crkvena općina u Londonu stalno unosila smutnju u islamske redove. Džon Vilijam Dreper bilježi u svojoj historiji da je londonska općina uputila svoga svećenika u Istanbul na razgovore u cilju razvodnjavanja islamskog učenja, nešto slično što se dešava i danas uvođenjem sekularizma. Po povratku, svećenik je bio dočekan u sali iste općine gdje je trebao da im referiše rezultat svoga uspjeha. Međutim, umjesto oduševljenja prisutni su bili iznenađeni kada im je ovaj svećenik proučio značenje sure Feth.

Nursi je imao svijetle dane, ali je bio skoro u stalnom progonstvu. Tako ga npr. progone u zapadnu Anadoliju u mjesto Barlu. Za cijelo vrijeme od 1926. do 1950. godine, oko 25 godina, on na svojoj grbači osjeća teško doba, tiraniju, otvorene i svirepe pritiske protiv vjere u ime civilizacije i kulture. Posljedica je bila da mu se ne zna ni mezar gdje je.

ŽIVOTOPIS

Piše: Nataša Jevtović

STO GODNA AUTONOMIJE SANDŽAKA

Redžepagići su dali trojicu paša: Ibrahim-pašu, Mehmed-pašu i Ali-pašu. Ali-paša Redžepagić je rođen 1816. godine u Gusinju. Vaspitan je u ratničkom duhu kako bi nastavio tradiciju slavni predaka koji su 400 godina vladali krajevima od Skadra do Sjenice i Peći.

Bio je izuzetno obrazovan. Završio je visoke vojne škole u Istanbulu. Bio je kajmakam Sarajeva. Povratkom u Gusinje, 1852. godine postaje kajmakam Gusinjske kaze. Uživao je veliki autoritet. Prema stanovništvu je imao izuzetno korektan i pravedan odnos. Upravljao je ovim krajem preko trideset godina i služio četiri sultana: Abdul-Medžida, Abdul-Aziza, Murata V i Abdul-Hamida II. Posljednjem je otkazao poslušnost 1878., kada su velike sile, na pritisak Rusije, Plavsko-gusinjski okrug dodijelile Crnoj Gori.

BITKA NA PREVJI 1854.

Dvije godine nakon što je postao gusinjski kajmakam, Ali-beg je ustao u odbranu Plavsko-gusinjskog okruga. 1854. godine na brdu Previji kod Andrijevice nanio je crnogorskoj vojsci prvi veliki poraz. Na ovom brdu, u neposrednoj blizini Lima, pristigla je crnogorska vojska predvođena oficirima cara Nikolaja I da presiječe Bosanski drum koji je spajao Bosanski vilajet sa Istanbulom. U toku Rusko-Turskog ili Krimskog rata (1853-1856), Rusija je huškala crnogorska plemena na otimanja teritorija u Hercegovini, Sandžaku i sjevernoj Albaniji. Nikolaj I je, da bi ih pridobio, poslao Proglas u kome je stajalo *da nema mira dok za svoju moćnu imperiju ne dobije Hercegovinu, Bosanske ravnice i jedan dio Albanije*. Danilo I Petrović je za komandanta kombiniranog odreda postavio serdara Jova Piletića. Njegov odred su činila plemena: Pivljani, Drobnjaci, Uskoci, Banjani, Župljani, Nevesinjski i Vasojevići. Nikolaj I je poslao pukovnika Jegora P. Kovalenskog da zapovijeda akcijom. Prema njegovom

planu, trebalo je krenuti 7.000 boraca iz crnogorskih brda i Hercegovine, doline Lima i Ibra u akciju presijecanja puta kroz Sandžak. Združene rusko-crnogorske snage su trebale s prostora Gornjeg Polimlja i Potarja krenuti dolinom Lima i Morače u pravcu Novog Pazara. Jake snage krenule su u pravcu Plava i Gusinja ne nadajući se nikakvom otporu. Ali-beg je otkrio ovaj plan i utvrdio vojsku na brdu Previji. U bici koja je započeta oko Murine, a okončana na Previji, neprijatelju je nanijet težak poraz.

Nakon ovog događaja, došla je vijest da su evropske sile na Berlinskom Kongresu dodijelile plavsko-gusinjski kraj Knjaževini Crnoj Gori. Bošnjačko i Albansko stanovništvo se suprotstavilo tim odredbama.

TAČKA 28 BERLINSKOG UGOVORA

Plavsko-gusinjsko bošnjačko i albansko stanovništvo odlučilo je oduprijeti se odlukama Berlinskog kongresa i ne dozvoliti ulazak crnogorske vojske na svoju teritoriju. Glavni uzrok ovakve reakcije bio je strah od nasilnog pokrštavanja, oduzimanja zemlje i protjerivanja. Zločine vasojevičkih vojvoda 1856-1858. u Gornjem Polimlju, nisu zaboravili. Odmah su formirali Odbor narodnog spasa u koji su ušli najugledniji ljudi tog kraja: Ali-beg Redžepagić, Jakup Ferović, Jahja-ef. Mušić, Husein-beg Redžepagić, Bilal-aga Šehović, Omer Basuljević, Matko Laličić, Husein Bektešević, Sulejman Jasavić i drugi. Članovi odbora su dali besu da će oružjem braniti vatan.

Iako je Ali-beg Redžepagić organizirao Odbor narodnog spasa, mnogi su sumnjali u njegovu iskrenost. Sumnju je produbljivala činjenica da on, kao gusinjski kajmakam, mora biti lojalan sultanu koji je naredio da ovu teritoriju ustupe Crnoj Gori. U Ali-begu je proradio patriotski osjećaj, otkazao je poslušnost sultanu. Rastrzan između dužnosti i časti, opredijelio se za odbranu vatana. Tada je izgovorio čuvene

riječi: *Branit ću svoj vatan!* Naime, malo prije Berlinskog kongresa u istanbulskom predgrađu Yeşilkoy, održan je mirovni kongres na kojem je Aleksandar II dao na poklon Crnogorcima Bar, Ulcinj, Podgoricu, Kolašin, Žabljak, Plav i Gusinje, a crnogorski knjaz Nikola tražio još i sjevernu Albaniju, veći dio Novopazarskog sandžaka, Dukađin i Prizren. Bošnjačko i albansko stanovništvo se počelo organizirati kako bi se suprotstavilo tome. U Prizrenu je 10. 6. 1878. osnovana Prizrenske lige od 47 bošnjačkih i albanskih predstavnika. Donijeta je Uredbu o formiranju posebne vojske od 190.000 boraca i 380 bataljona. Na ovoj skupštini je prihvaćen program *Taalimat/Instrukcije*. Ali-paša je u ovom Odboru zauzimao značajnu ulogu. Dodijeljen mu je zadatak opće mobilizacije. Na samom početku formiranja pokreta otpora, kod Plavljana i Gusinjana je vladala velika sumnja u odlučnost Ali-paše da se stavi na čelo naroda koji se nije htio predati bez borbe. Historijska je činjenica da se on u početku kolebao, za njega je sultanova riječ bila svetinja, ali je smogao snage i u prijelomnom trenutku osjetio da narod ne priznaje odluku o predaji Plava i Gisinja i da neće živjeti pod krstom. Odluku da će braniti Plav i Gusinje i da otkazuje poslušnost Sultanu, Ali-paša je pismeno poslao u Istanbul: *Uzvišeni Padišahu, do sada sam bio tvoj paša, a od sada sam svoj i svog naroda, ne dam Plava i Gusinja Crnoj Gori za života svoga!* Ljut zbog otkazane poslušnosti, Abdul Hamid II šalje vojnu ekspediciju, na čelu sa Mehmed Ali-pašom da izvrši predaju Plava i Gisinja. Tadašnji kosovski valija, Hafiz-paša, pod čijom vlašću je bila i Gusinjska kaza, je također tražio od Glavnog odbora Prizrenske lige da se pokori sultanu. Komandant turskih askera Mehmed Ali-paša je morao izvršiti sultanovu zapovijed, iako je na Berlinskom kongresu, kao jedan od tri člana turske delegacije bio protiv odluke evropskih sila da se preda Plav i Gusinje Crnoj Gori. Glavni odbor Prizrenske lige je donio odluku da se on likvidira. Išlo se na to da se pronađe čovjek iz njegove pratnje koji će to obaviti. Pokušali su stu-

piti u vezu sa plavljaninom Krakićem. Međutim, on je odbio. Njegov rođeni brat, čuveni Šaban Krakić je ovo shvatio kao izdaju i sramotu, pa je riješio da ga ubije govoreći: *Više volim svojega vatana i našega velikoga sibijana, no i tebe brata ko hajvana!* U pratnji Mehmed Ali-paše bilo je sedam četa. U sukobu Plavljana, Gusinjana i Đakovaca na jednoj i turskih askera na drugoj strani, ovaj general je ubijen 8. 9. 1878. u Đakovici. Nakon propasti ekspedicije, na pritisak potpisnika Berlinskog ugovora, sultan Abdulhamid II šalje proslavljenog gaziju Ahmed Muhtar-pašu. On se sa 15 bataljona niza ma stacionirao u Peći, Đakovici i Prizrenu, i blokirao glavne prilaze Plavu i Gusinju. Muhtar-paša nije krenuo na Plav i Gusinje, već se držao po strani. Oštro je reagirao na pritisak Crnogorske vlade da turska vojska treba što prije ući u Plav i Gusinje i predati joj ih. Pismeno se obratio ruskom konzulu u Prizrenu Jastrebovu: *Crnogorci se ponašaju kao da traže da kokošku, koju smo ustupili, očupamo, ispečemo, začinimo, pa da im je takvu, gotovu, stavimo još u usta!*

NOKŠIĆKA BITKA

Vidjevši da se Plav i Gusinje ne mogu dobiti diplomatskim putem, knjaz Nikola odluči da to učini vojno. Naredi vojnom ministru i vojvodi, popu Iliji Plamencu da, uz konsultacije s ruskim konzulom Joninom i pukovnikom Nikolajom Kautbarsom, preuzme rješavanje Plavsko-gusinjskog pitanja. Ministar Plamenac je naredio načelniku Vučiniću da u pravcu Plava i Gisinja uputi 12 bataljona sa 4.500 boraca. Borci su mobilizirani iz Vasojevića, Kuća, Moračana, Bjelopavlića i Bratonožića i Rovaca. U crnogorskoj vojsci se nalazio i izvjestan broj ruskih dobrovoljaca i oficira. Knez Nikola je za komandanta kombiniranog odreda postavio kučkog vojvodu Marka Miljanova. Samouvjereni Marko je, krajem oktobra i početkom novembra 1879., zauzeo dvije bošnjačke karaule, kod Pepića, 8 km sjeverno od Plava, i Gornje Rzenice. U novembru 1879., crnogorska vojska je dobila pojačanje od 1.500 vojnika. Ukupno ih je bilo 6.000. Vidjevši da se velika opasnost nadvila nad Plavom i Gusinjem, Bošnjaci i Albanci nisu sjedili skrštenih ruku. Bošnjaci Donjega Kolašina i Bijelog Polja predvođeni Fejzom Kalićem i hodžom Gušmirom napali su Crnogorce iz pravca Tare, izjavljujući da će, ako napadnu Plav i Gusinje, povesti 2.000 boraca na njih. Pljevaljski muftija Šemsikadić nije mogao pomoći, jer se njegova vojska, nakon tri mjeseca ogorčenih borbi s Austrijancima, morala povući a on se na nagovor pljevaljskih prvaka i poziv sultana morao odreći daljeg oružanog otpora mnogo moćnijim Austrijancima. Ali-beg Redžepagić je, kao jedan od najistaknutijih rukovodilaca Prizrenske lige, angažirao veliki broj Bošnjaka i Albanaca iz Lige za odbranu BiH. Mahmut-aga Bajrović iz Taslidže je izrazio solidarnost s borbom Plavljana i Gusinjana, žaleći što se ne može priključiti borbi zbog prisustva austro-ugarske vojske. Prije nego će doći do Nokšićke bitke, Ali-beg je pozvao glavare albanskih plemena Gaši, Rugova, Dukađina, Peći i Đakovice. Oni su se odmah odazvali pozivu. Albance iz Krastencia predvodio je Man Avdijia, pleme Gaši Ali-Ibro, Pećance i Đakovčane Mahmudbegović i Saidbegović, a Rugovce Salih-aga.

Ne nadajući se da će Bošnjaci Plava i Gisinja pružiti veći otpor, Marko Miljanov je zauzeo sela Gornje Rzenice i Nokšiće, približivši se Plavu na samo nekoliko kilometara. Nakon ulaska u Nokšiće, pobjedonosno je izjavio: *U Plavu ću ručati, u Gusinju večerati.* Vijest da su Crnogorci zauzeli Nokšiće,

Plavljanima je na sabah-namazu 4. 9. 1879. donijela jedna starica. Husein-beg Redžepagić je naredio pokret ka Nokšićima. U borbu su se uključilo i pleme Hot iz sela Kunja. Kula na Nokšiću gotovo bijaše zauzeta, ali iziđe jedna starica i viknu: *Ti si Jakup Fero, a? Ti mi neki junak? Šta hoćeš u kuli, da pobjegneš! Mrčo, sram te bilo! Uđi da vidiš koliko sam ja glava otkinula!* I žena pokaza... Čim je izišao iz kule, Jakup Fero gotovo za trenutak nestade... Kasnije mu je nađeno obezglavljeno tijelo prislonjeno o proške. U presudnom trenutku, Plavljanima su u pomoć pristigli Rugovci, oko 600 boraca. Oni su s bočne strane zauzevši selo Velika i opkoliše Crnogorce – što ovi nisu ni slutili. Kada su se protivničke strane susrele, razvio se krvavi četverosahatni boj. Hrabriji i vještiji Bošnjaci i Albanci su jataganima, noževima i sabljama uspjeli razbiti glavninu crnogorske vojske. Odbranu plavljanskog bajraka, nakon pogibije Omera Basuljevića, preuzeo je plavski muftija Jahja-ef., mula Jaho Musić. Iznenadjeni dolaskom Rugovaca, Crnogorci su se dali u panično bjekstvo. Pokušali su se povući u Rzenice. Međutim, iz pravca Ječmišta i Velike stigli su Rugovci i Plavljanima i nanijeli im veliki poraz. Marko Miljanov odstupi na desnu stranu, preko Lima. Bošnjaci su trčali, hvatali se u koštac sa Crnogorcima i zajedno nestajali u talasima nabujalog Lima, tako da su se na proljeće 1880. godine na obalama Lima mogli naći leševi mrtvih Bošnjaka i Crnogoraca. U trenutku kada je izgledalo da će i Marko biti živ uhvaćen, pomogao mu je Todor Vukov koji je predvodio Vasojevički bataljon. On je napao s desne strane Lima i omogućio Marku da prepliva na drugu obalu. Marko se spasio držeći se za konjski rep. Uspio je preplivati Lim i doći do Todorovog položaja.

U Nokšićkoj bici učestvovali su samo Plavljanima i Rugovci. Gusinjski nisu mogli stići na vrijeme. Neosporna je činjenica da je bitku predvodio Ali-paša koji je obezbijedio i ljudske i materijalne uvjete za pobjedu. Oduševljen hrabrošću vojnika, Ali-beg je preživjele i porodice šehida nagradio prodavši sve posjede na planini Stojčici i u selu Martinoviću. Historičar Vešović kaže da je stradalo 500 Crnogoraca iz plemena Kuča, Vasojevića i Bratonožića. Prema francuskom konzulu u Skadru Le Reu crnogorska strana imala je 700 poginulih, a branio Plava i Gusinja 300-400 poginulih i ranjenih. Broj boraca na crnogorskoj strani prije bitke iznosio je 4.500, a na strani branilaca 1.500, kao i 600 Rugovaca. Ministar spoljnih poslova Kneževine Crne Gore, vojvoda Gavro Vuković kaže da je *Vojna ekspedicija na Gusinje bila teža nego ijedna do tada... Naša vojska kojom su komandovali glasovite vojskovođe vojvoda Božo i vojvoda Marko Miljanov, bi satrvana na Nokšiće... Pred malim Plavom i Gusinjem, Crna Gora je u boju na Nokšiću doživjela najteži poraz u svojoj historiji postojanja i bačena je na koljena.* Crnogorski knjaz Nikola nije se mogao pomiriti sa činjenicom da ne može zauzeti plodne ravnice gusinjske kaze, pa je po prvi put sakupio crnogorske poglavice da se dogovore kako da osvoje ovaj dio Sandžaka. Ni Ali-beg nije čekao da ga Crnogorci iznova napadnu. Sakupio je borce i krenuo na Crnogorce koji su se bili utaborili na Murini.

Nakon što je doživjela poraz na Nokšiću, crnogorska vojska se povukla u selo Murine. Ali-beg je znao da će Crnogorci krenuti čim prikupe nove snage, zato je odlučio da prvi napadne. Na Murini su se nalazile brigade Đura Petrovića, Miljana Vukova i Marka Miljanovog. Prije bitke, Knjaz je pozvao na mobilizaciju čak i djecu od 12 godina. Ali-beg je pozvao prvake albanskih plemena iz Đakovičke Malesije koji su odmah krenuli na Crnogorce. Do bitke je došlo 8. 1. 1880., 35

dana nakon Nokšićke bitke. Na crnogorskoj strani je bilo oko 4.000 boraca, a na bošnjačko-albanskoj 2.500. Bitka je trajala dva dana, ali nije bila tako žestoka kao na Nokšiću. Broj poginulih na obje strane je bio 400 boraca. Ali-beg je uspio s Murine protjerati Crnogorce i čak zarobiti rusku zastavu.

Ali-beg je bio kajmakam gusinjske kaze sve do 1880. Nakon Bitke na Murini, postaje miralem i sandžak-beg Pečkog sandžaka. Na toj dužnosti je ostao sve do smrti 1889. godine. Nakon poraza, na Nokšiću i Murini, Crna Gora i velike sile su shvatile da plavsko-gusinjsko pitanje ne mogu riješiti vojno, pa su, da bi udovoljili Rusiji, dali Crnoj Gori Ulcinj i njegovo zaleđe sve do Bojane.

Ali-paša je bio veliki borac za oslobađanje BiH od austro-ugarske okupacije. Usko saradjivao sa pljevaljskim muftijom Šemsikadićem. Obojica su bili za to da se u Bosni podigne ustanak po svaku cijenu.

UNAPREDNJE U PAŠU

Vijesti o Pobjedi na Nokšiću i napadu na Previju kod Murine protutnjale Evropom. Stambol je o tome u dva maha upoznat: odmah poslije Boja na Nokšiću i kada je Cetinjski dvor javio Sultanu da je Ali-beg napao njihovu vojsku na granici, nanijevši joj težak poraz i zarobio zastavu. Tražila se odgovornost za povredu granice.

Sultan Hamid naredi da se živ ili mrtav izruči taj neposlušni beg. Plavski i gusinjski prvaci savjetovahu Ali-begu da ne ide u Stambol, jer će mu Sultan glavu uzeti. On ipak odluči da krene. Amidža Mehmed-beg ga nasavjetova da uzme Emira, koji poznaje put i prilike u Stambolu. Znalo se da Sultan gaji simpatije prema tom momku, koji je bio u njegovoj ličnoj pratnji. Kasaba je gotovo zanijemila od iznenađenja zbog ove odluke.

Putovali su više od mjesec dana. Stambol ih je očekivao, jer se doznalo da sultan Hamid zove hitno na odgovornost Ali-bega i da ga je taj beg obavijestio da dolazi. Govorilo se da dolazi neobičan junak koji je u dva maha pobijedio crnogorsku vojsku i oteo zastavu. Sultan ga poziva da mu skinu glavu, iako su, u zadnjih desetak godina, to jedine pobjede carske vojske. Nijedan pametan čovjek ne bi krenuo, a taj Ali-beg ide Sultanu Hamidu pod sablju... Narod danima istrčavaše stambolskim mahalama kao da dočekuje nekog cara.

Kada dežurna straža sazna da je pred vratima Ali-beg, razoruža ga, ali ubrzo ustuknu pred svjetinom koja zavika:

- Tako ti Allaha, Ali-beže, ne idi Sultanu, hoće da te objesi!
- Idem Sultanu, nek' me njegova ruka liši života ako griješim!

Dok je čekao na poziv u Saraj, Ali-beg se zagledao u sliku ruskog cara nad visokom kapijom. Skinu je i pocijepa na oči okupljenog svijeta. Stražari su o tom drskom činu odmah obavijestili Sultana koji razgovaraše sa ruskim izaslanikom.

- Neka uđe taj pomamljeni beg, da mu skinem glavu!

Ali-beg uđe mirno i poselami Sultana. Kad zapazi da na carskoj stolici sjedi drugi čovjek, pogleda oštrim očima i povika:

- Čestiti Sultanu, tvoje je mjesto u vrhu! Taj čovjek što sjedi neka siđe sa carske stolice! Još Turska nije pala na koljena! Ovo je Stambol, a ne Moskva! A ti, neznani vladaru, siđi

dolje, nije ti mjesto na carskoj stolici!

- Čestiti Sultanu, ja sam Ali-beg Redžepagić! Došao sam Vam na noge, da me pogubite!

Ruski izaslanik ustade zanijemio od čudna begovog postupka koji tako mirno dolazi pred sultanove noge i zahtjeva da ga usmrti; Tako nešto nije čuo a kamoli doživio.

- Svi osuđenici bježe od vladara, vojska ih tjera ili traže pomilovanje, a ti, hrabri Ali-beže, dođe da te Sultan strijelja... Junak si, bez obzira što si počinio. Ali-beže, zašto prekrši naređenje u dva maha? Zar nisam naredio da mirno predate Plav i Gusinje Crnoj Gori? A vi se upustiste u rat i mnogo glava se izgubi... Mjesec dana kasnije (8. 1. 1880), ti si bez povoda napao crnogorsku vojsku na granici i zarobio im zastavu. Zbog toga ću ti skinuti glavu!

Ali-beg podiže glavu, malo uznemireno, ali glasno i uvjerljivo reče:

- Odluku Berlina nisam mogao prihvatiti, kao ni prvaci i narod iz kojeg potičem. Morao sam narod da poslušam. Marko Miljanov je napao Plav sa preko 5000 vojnika. Morali smo se braniti. Boj na Nokšiću, čestiti Sultane, nije bio napad, već odbrana kasabe i naroda.

- Jedno vrijeme si bio čvrsto uz Prizrensku ligu. A? Znaš da Liga radi protiv Porte i diže bune po Kosovu?

- Bio sam u najužem tijelu Prizrenske lige... Dobismo pomoć od Rugovaca, Gasa i Đakovačke Malesije, jer bijasmo napadnuti od Marka Miljanova. Mjesec dana kasnije, na Murini osujetih njihove planove za ponovni napad, zato se prisjetih da napadnem crnogorsku vojsku kod Previje i otmem im zastavu. To sam i uradio i, evo, Vam, nudim tu zastavu! Tako spasismo naše gradove i narod.

- Šta će mi crnogorska zastava? – reče Sultan – Da si barem pobijedio Ruse ili Austro-Ugarsku i donio mi njihove zastave...

Ruski izaslanik skoči:

- Čestiti Sultan Hamide, ovo nije crnogorska zastava, već ruska! Naša...

Sultan skoči. Uznemiren. Pokliknu, osmjehnu se i uzbuđeno podiže oči. Gotovo odsutno se zagleda kroz pendžer, prisjećajući se da prvi put za desetak godina sluša vijest o pobjedi. Nakon niza poraza Osman-paše kod Plijevne, sve paše su gubili ratove, osim ovog Ali-bega Redžepagića koji mu sada nudi i rusku zastavu.

Ruski izaslanik je zavirivao zastavu, povremeno se iščuđavao velikoj hrabrosti Ali-begovoj da donese zastavu i dođe Sultanu na nož...

- Ovaj čovjek je junak kakvog u Turskoj carevini nemate! Da ste imali desetak ovakvih paša, Turska ne bi izgubila bojeve od Plijevne na ovamo... Ali-beg je junak van mjere! Vi ga zovete na sablju da ga usmrtite, on Vam donosi zastavu i dolazi mirno na pogubljenje, a mogao je da ne dođe. Molim Vas, poštedite mu život! Nagradite ga nečim krupnim. On nije izdajnik već izuzetan junak!

- Šta kažeš ti, Emire? – upita Sultan

- Mene odrediše da pratim Ali-bega... Napade crnogorsku vojsku bez objave rata i ote zastavu, ali to prvo uradi Marko Miljanov. Napade pred samu zoru kasabu bez objave rata.

Za Boj na Nokšiću ima puno pravo, jer je Marko Miljanov napao, morali smo da se branimo...

Spolja dopirahu glasovi svjetine koja je molila Sultana da sačuva glavu Ali-begu. Ruski izaslanik ustade, skinu svoju sablju i pokloni je Ali-begu.

Sultan Hamid iznenađen držanjem ruskog izaslanika, a još više dostojanstvom Ali-bega, podiže se iz stolice, nasmijana lica priđe Ali-begu i reče:

- Htio sam ti skinuti glavu, Ali-Beže! A ti si me uzdrmao mirnim držanjem. U smrt te pozivam, ti dolaziš tako čudno... Kad vidjeh da je ovo ruska a ne crnogorska zastava, milo mi bijaše. Ovo je prva pobjeda poslije Plijevne. Čim si rusku zastavu oduzeo, znači u crnogorskoj vojsci je bilo i Rusa. Kako čuveni Osman-paša izgubi na Plijevnoj, već desetak godina nijedan paša ne dobi boj. Tvoje pobjede ulijevaju novu nadu poljuljanoj Carevini... Evo ti kolan i sablja, Ali-beže!

Sultan priđe i poveza mu kolan preko dolame koji se zasnja kao nebeska mliječnobijela staza, iako je, zbog brojnih poraza, pašama zabranjeno da nose esarpe i sablje preko dolame.

Napolju se narod bijaše smirio. Doznalo se da je Sultan Ali-begu ne samo sačuvarao glavu, nego ga i unaprijedio u pašu davši mu Pečki i Plavsko-Gusinjski kadiluk.

POZIV NA SURADNJU

Kao svebošnjački mjesečni list bavimo se društvenim i političkim temama, te geopolitičkim i stratejskim istraživanjima.

Pozivamo autore i istraživače, kao i prevodioce na suradnju; da objavlju svoje autorske radove, kao i prijevode, u formi analitike, kolumne, reportaže, intervjua...

Čitaocima pozivamo da kandidiraju i podrže naše projekte, akcije i ideje.

Adresa (Sandžak):

Gradska 1, 36300 Novi Pazar, Srbija

Tel/Fax: +381/20/322-181

Adresa (BiH):

Ljubljanska 18b, 71 000 Sarajevo, BiH

Tel/fax: +387/33/ 263 720

Web:

www.panBosnjak.com

www.panBosnjak.ba

www.panBosnjak.me

www.panBosnjak.net

www.panBosnjak.rs

E-mail adresa:

redakcija@panbosnjak.com

POZIV NA PREPLATU

Pozivamo čitaocima i intitucije da se pretplate na naš list piutem naših kontakt adresa u Naovom Pazaru i Sarajevu.

Urednik:

Nedžad Latić

Pomoćnik urednika i sekretar:

Jahja Fehratović

Savjet:

dr. Ferid Muhić

dr. Džemaludin Latić

Alija Džogović

dr. Hasnija Muratagić-Tuna

Haris Sejdić

DTP:

Ifet Aličković

Salahudin Fetić

Lektura:

Sanela Karišik

Uređivački kolegij:

dr. Džemil Bektović

Fatmir Baćić

Emir Ramić

Hazbija Kalač

Mirza Hulusić

Indira Kučuk-Sorguč

dr. Admir Muratović

dr. Bisera Boškailo

Muhamed Ćeman

Vedad Huseinspahić

www.panBosnjak.com

www.panBosnjak.ba

www.panBosnjak.me

www.panBosnjak.net

www.panBosnjak.rs